

דרישה וחקירה

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: [יהושע לינטופ](mailto:lintop200@gmail.com) בכתובת: lintop200@gmail.com

ברכת מו"ל טוב זומת ולבבית לרב הגאון אברהם הורן שליט"א ומשפוחתו, לרגל אירועי בתו זעמה תזוזי

עב"ג הבה"ז זאב לונטל נ"ו. יזכו לבנות בית נאמן בישראל, לתפארת המשפחות הרוממות!!!

תוכן הענינים

'דובבות שפתי חיים' / מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (עמ' 2): עניני חופה וקידושין.

'אורות אילת השחר' / מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל (עמ' 3): אודות מרן רבינו יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, בעל

ה'קהלות יעקב' [ה'סטיפלר'] התמדה עצומה רוח הקודש הגאון הקדוש ברכה לילדים אפיקורסות צורת החזרה

שמיעתו עניות גדולה עליה לארץ ישראל ד' אמות בלא תורה לא לחפש חסרונות לא נסגרה ישיבה בגלל כסף ספר העיטור לימוד מוסר כתיבת ספר תורה זהירות בבין אדם לחבירו.

'מתיקות התורה' / מרן הגר"י זיבלרשטיין שליט"א (עמ' 5):

האם אפשר לפסוק בעלות על סמך קריאת תוכי? האם ראוי לגדל תוכי בימינו? חכמה אלוקית שהשי"ת נותן ליראיו שבירת כוס תחת החופה בליל שבת.

'אוצרותיהם אמלא' / הגר"א טורק שליט"א (עמ' 7):

"אכן", ענה רבי שמואל כמצטדק. "נכון שהרופא אסר עלי להתאמץ, אבל הוא לא אסר עלי להתרפאות... כדי שאקבל חיות ורענונות מחודשת מוכרח אני לצאת לשיעור, זה ירפא אותי..."

'מתיקות שבת הארץ' / הגר"ש לוינשטיין שליט"א (עמ' 9):

הוא רכש כיפות מיוחדות עבור החברים, שעל כל אחת מהן רקומות האותיות "שומרי שביעית". את הפרה הראשונה ברפת, שנרכשה על ידו מכספי "הקרן", קרא בשם "שביעית", ואת העגלה אשר המליטה כינה: "פירות שביעית..."

'פניני פרשת השבוע' / הגר"א קובלסקי שליט"א (עמ' 10):

הבית מימין שרוף כולו, גם הבית משמאל, גם הבתים ממול. האזור כולו שרוף לחלוטין, הבתים כמו נעלמו אל תוך חור שחור ומפויח. רק ביתה של משפחת הלפרין ניצב בגאון, לא ניזוק אף לא בשריטה קלה...

'ליקוטים וסיפורים נפלאים' / הגר"ב רובין שליט"א (עמ' 12):

השיב החפץ חיים: עד שאתה שואל אותי מדוע זקוק העולם לחסידים ומתנגדים, שאל את הקיסר הרוסי, לשם מה יש לו הרבה סוגי חיילים? מהם רוכבי סוסים, מהם יורים בתותחים, מקצתם במטוסים, ומקצתם באוניות, ובחלקם חיילים הולכי רגל וכדו'...

'שתולים בבית ה' / הגר"י פליסקין שליט"א (עמ' 15): היום, כאשר המתנו לשיט על שפת הים, התיישבתי על אבן סמוך

למים, והמשגיח התיישב לידי. הראיתי לו מחזה מרשים, מגוון של בעלי חיים שהיו שם: דגים, חלזונות, סרטנים, ועוד. ואז פתח המשגיח ושיתף אותי ב'הרגש'...

'עובדות דרבי לוי' / הגאון רבי לוי רבינובץ זצוק"ל (עמ' 22): פרק אחרון - ענינים שונים.

'עשרה מי יודע' / יהושע לינטופ (עמ' 6): מדוע אין שורפים עיר הנדחת שיש בה מזוזה, הרי יבוא עשה וידחה לא תעשה?

'שמחת התורה' / הגר"ש סטורץ שליט"א (עמ' 18): מה החידוש שלא צריך להציל את המסית?

'שלום לאוהבי תורתך' / הגר"ש חזקיה שליט"א (עמ' 19): מצות עשיית הישר והטוב - הקדמת תור מצות שמיטת כספים.

'אוצר היסודות והחקירות' / יהושע לינטופ (עמ' 16): בכור בהמה - נתינתו לכהן; שותפות עכו"ם כל יחל - בנדרים; בנזירות.

המדורים: 'אכסוף נועם שבת' (עמ' 17) 'מרגליות שאול' (עמ' 21) 'ביאורי תפילה' (עמ' 20) 'מחודדים בפיך' (עמ' 24)

דובבות שפתי חיים

תשובות מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

נערך עם מראי מקומות והוספות, ע"י הרב הגאון מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס 'בית מתתיהו' ו'מועדי הגר"ח' באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרב הגאון גמליאל רבינוביץ שליט"א

עניי חופה וקידושין

עדות העדים על זמן היחוד

שאלה: כמה זמן צריכים העדים לשהות ע"י חדר היחוד.

תשובה: עי' סוטה ד' א'.

ובס' בד קודש קידושין ס"ז הביא שס"ל להגרי"ז זצ"ל שהזמן רגע והוכיח כן מהרא"ש פ"ק דכתובות, והביא דבריו בתשו' והנהגות ח"ה ס' של"ו, ועמש"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ד ס' צ"ה ובס' נשואין כהלכתם פי"ב ובס' אהל יעקב חו"ק פי"ג ס"ז ובשו"ת ויברך דוד נישואין ס' ק"כ.

לשכור מקום החופה

שאלה: אם צריך לשכור מקום החופה.

תשובה: מנהג יפה.

ועמש"כ להוכיח כן בתשו' והנהגות ח"ב ס' תרנ"ה ח"ד ס' רפ"ז ח"ה ס' של"ג, ועמש"כ בזה בשו"ת ישיב יצחק ח"ד ס' ל' ובס' אפריון שלמה פ"ג, ובס' ישמח לב ח"ג עמ' ש"ה הביא דהגרב"ד פוברסקי אינו נוהג לשכור מקום החופה רק חדר יחוד עי"ש ובשו"ת אבני דרך ח"ו ס' קפ"ב אות י'.

לקדש ביין אדום

שאלה: אם צריך לקדש ביין אדום כמב' בב"ב צ"ז ע"ב או אפשר ביין לבן.

תשובה: לכתחילה יש ליקח יין אדום.

וכן מב' בריקאנטי עה"ת פר' בראשית, וכ"כ בס' נטעי גבריאל נישואין פכ"ב ס"ה, ועמש"כ בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"ה ס' תצ"ט, וכן נוהג הגרב"ד פוברסקי לכתחילה ביין אדום וכשארין לוקח לבן כמובא בקובץ בהיכלא ח"ה עמ' תכ"ז.

עדים בראיית פני הכלה

שאלה: אם יש להקפיד שהעדים יראו פני הכלה, או א"צ וסגי שרואים גוף.

תשובה: א"צ.

ובשו"ת מבי"ט ח"א ס' רכ"ו וכ"כ בשו"ת חסד לאברהם [תאומים] ח"ב ס' כ"ז ובשו"ת זכרון יהודה לבן הרא"ש סו"ס צ"א ובשו"ת שארית יעקב אהע"ז ס' י"ח שצריך לראות הכלה, אכן באבני מילואים ס' ל"א סק"ד דא"צ כל שראו גוף וכ"כ בשו"ת בית שלמה אהע"ז ס"ט ובשו"ת עין יצחק אהע"ז ח"א ס' ס"ב ובשו"ת מהרש"ם ח"ג ס' רע"ט, ועמש"כ בזה בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג ס' ק"מ ובשו"ת נפש חיה ס' כ' ובס' קהלת יעקב ס' ל"א ובערוך השלחן ס' ל"א ס"ט ובישועת יעקב ס' מ"ב סק"ו ובארוכה בס' אוצר הפוסקים ס' מ"ב ס"ק ל"ב אות כ"ב, ועי' בתשו' והנהגות ח"א ס' תשנ"ז ח"ד ס' רפ"ז אות י"ג הביא שהגרי"ז זצ"ל הקפיד לראות פני הכלה, אכן בס' הליכות חנוך עמ' קע"ח הביא שהגרי"ד סלוביצקי זצ"ל לא הקפיד כן, וכן בס' אורחות רבינו ח"ה עמ' י"ד שהקהילות יעקב ס"ל שא"צ לראות פני הכלה, וכן דעת החזו"א כמובא בס' הוראות והנהגות החזו"א עמ' צ"ו. אכן דעת הגרב"ד פוברסקי להקפיד בזה כהגרי"ז, וכמובא בס' ישמח לב נישואין ח"ג עמ' ש"ה, ובקובץ קול מהיכל ח"ד עמ' מ"ז מובא שבעל המשנת יוסף אין מקפיד בזה עי"ש. ובשו"ת מציון תצא תורה שאלה תשו' תש"ח ובשו"ת מנחת חן ח"א אהע"ז ס"ז ובשו"ת ויברך דוד נישואין.

בני ספרד בחדר יחוד

שאלה: אם בני ספרד צריכים לעשות חדר יחוד, שיש המפקפקים על זה.

תשובה: כן.

ועמש"כ בזה בתשו' והנהגות ח"ו ס' רס"ב ח"ה ס' של"ג ובשו"ת אבני ישפה ח"ג ס' ק"ו ענף ד' ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ז אהע"ז ס"י ובשו"ת שמש ומגן ח"א אהע"ז ס"ד ח"ג אהע"ז ס' ל"ד אות ה', ובשו"ת עמק יהושע ח"ז אהע"ז ס' י"א ובשו"ת ברכת יהודה ח"ה אהע"ז ס"ז ובשו"ת קול אליהו ח"א אהע"ז ס"ב ובס' מצעדי גבר כתובות ס' י"ט ובשו"ת וישב הים ח"א ס' כ"א ובס' משנת שלמה קידושין ס"ט ובס' עולת כהן ברכת אירוסין ס' ט"ו ובס' ברכת יצחק יחוד עמ' תכ"ב ובארוכה בס' שושנת העמקים

חופה וקידושין ח"א עמ' קל"ט ובס' בתורתו חופה וקידושין ח"א עמ' צ"ד ובס' משפט הכתובה ח"ו פנ"ד הערה י"ד ובס' מגיד הרקיע ח"ב, וכן לא הקפיד מוח"ז הגה"ח רבי שלום יצחק מזרחי זצ"ל בעל שו"ת דברי שלום, בעשיית חדר יחוד לבניו ונכדיו. ובס' נזר החיים עמ' קמ"ז השיב מרן שיעשו כפי מנהגם.

ברכת חתנים לשני חתנים

שאלה: בשו"ע אהע"ז ס' ס"ב שני חתנים מברך ברכת חתנים אחת ומ"ט ל"ה חבילות.

תשובה: ענין אחד.

ועמש"כ בזה בס' ברכת יצחק נישואין עמ' תת"ל ומש"כ בארוכה בס' בית מתתיהו ח"א ס"ב אות ט'.

שדכן לעדות קידושין

שאלה: אם שדכן שעשה השידוך כשר לעדות קידושין, או שהוי נוגע בעדות.

תשובה: הפ"ת פוסלו.

ובכנסת הגדולה חו"מ ס' ל"ז אות מ"ה כתב שכשר לעדות, ועמש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף ח"א ס' קצ"ט ובס' אוצר הפוסקים ס' מ"ב ס"ק מ"ה אות ט"ו ובס' בית חתנים פ"ו הערה מ"ז. ובס' אהל יעקב חופה וקידושין עמ' נ"א שהקפיד בזה הגר"י קמנצקי זצ"ל עי"ש, וכן שמעתי עדות שהקפיד הגר"ח קרויזירט זצ"ל, ומובא כן בס' מים חיים עמ' קצ"ו, ועי' בשו"ת מציון תצא תורה תשו' ת"ש, ובשו"ת דברי בניהו חכ"ה ס' ע'.

בחור לעדות קידושין

שאלה: אם בחור רווק כשר לעדות קידושין. תשובה: כן.

ובס' דרך פיקודיך מ"ע א' כתב שפסול, אכן בשו"ת שערי דעה ס' קל"ז פשיט"ל שכשר. וכן נוהג הגרב"ד פוברסקי ליקח בחור לעד כמובא בקובץ בהיכלא ח"ד עמ' מ"ט ועמש"כ בשו"ת משנת יוסף ח"א ס' קפ"ז.

ליתן לברך לאב ובנו

שאלה: כשמכבדין השבע ברכות בחופה, אם אפשר ליתן לאב ובנו בזה אחר זה.

תשובה: יש קפידא משום עין הרע.

ועיין מה שכתב בזה בספר גם אני אודך תשובות הגאון רבי יקותיאל ליברמן, סימן קמ"ו.

אכל לפני החופה ולא שימח אם עובר

שאלה: מי שאכל לפני החופה ולא שימח החתן אם עובר בה' קולות כמב' בברכות ו' ע"ב.

תשובה: לא עובר כי בראייתו שמחו.

והסתפק בזה הגרב"ד פוברסקי כמובא בס' דף על הדף ברכות ו' ע"ב עי"ש, ומש"כ בשו"ת שערי יושר ח"ה סו"ס ק"ז.

עובר בה' קולות

שאלה: מ"ט השמיט השו"ע כל הנהגה מסעודת חתן ואין משמחו עובר בה' קולות.

תשובה: מובן מעצמו.

ועמש"כ בזה בס' בתורתו חופה וקידושין ח"ב עמ' תתקל"ח ידידי הג"ר שמואל כהן עי"ש.

שמה אשתו שנה ראשונה

שאלה: מ"ט השמיט השו"ע דינא דושמח את אשתו שנה ראשונה.

תשובה: מפורש בתורה.

ועמש"כ בזה בשו"ת מנחת אלעזר ח"ה ס"כ ובשו"ת דברי יציב או"ח ס' רע"ד ובס' בתורתו חופה וקידושין ח"ב עמ' תתקל"ט.

חתן קודם חופה בשמירה

שאלה: חתן קודם החופה אם צריך שמירה כמבו' בברכות נ"ד.

תשובה: לא.

ועמש"כ בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ט ס' רע"ד ובשו"ת שבט הקהתי ח"ב ס' שט"ז ובשו"ת ישיב יצחק ח"ח ס' ס"א, ובס' זכור לאברהם נישואין עמ' תרפ"ג ובס' ישמח לב ח"א ס' ס"א בשם מרן דכן ס"ל להחזו"א עי"ש ובקונ' ידון משה ח"ד עמ' קע"ט ובס' ישמח לב ח"א עמ' קצ"א הביא מהגרב"ד פוברסקי שכן ס"ל להגרי"ז זצ"ל דשמירה רק משעת החופה.

קטן שומר לחתן

שאלה: אם קטן יכול להיות שומר לחתן.

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל 'אילת השחר' זצוק"ל ☞ מתוך הספר 'כאיל תערוג'

אודות מרן רבינו יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, בעל ה'קהלות יעקב' [ה'סטייפלר']

רבי יעקב ישראל קניבסקי 'הסטייפלר' נולד לאביו רבי חיים פרץ בכפר טשאן באוקראינה בשנת תרנ"ט. למד בישיבות נובהרדוק בהומל ובביאליסטוק ונודע כעילוי וסקדן. בשנת תרפ"ה פרסם את ספרו 'שערי תבונה'. החזון איש שידך אותו בשנת תרפ"ז לאחותו הצעירה. בשנת תרצ"ד עלה לארץ ישראל לפי הזמנתו של הגרמ"ז שציגל מייסד ישיבת בית יוסף בבני ברק כדי לעמוד בראש הישיבה. נפטר בבני ברק בכ"ג באב תשמ"ה. חיבר את הספרים 'קהלות יעקב' על רוב מסכתות הש"ס, 'ברכת פריך' עה"ת, ספר מוסר 'חיי עולם' וספר 'שיעורין של תורה' שכולם הפכו לנכסי צאן ברזל בעולם הישיבות. לאחר פטירתו כונסו אגרותיו בספר 'קריינא דאיגרתא'.

הערכה עצומה הייתה לבעל הקהלות יעקב לרבנו, שהרבה לומר כי 'רבנו הוא אדם גדול'. והיה מרבה להפנות אנשים הזקוקים לעצה וברכה ובכמה ענינים ציבוריים אל רבנו, וכדלהלן.

כן הערכה עצומה היה לרבנו לבעל הקהלות יעקב וחרד על דבריו, וכן חביבים ביותר ספרי הקהלות יעקב אצל רבנו ומרבה להביאם ולדון בהם בכל פרט ופרט.

וכשאינס רבנו את בתו הגדולה הגיע בעל הקהלות יעקב לקרוא את התנאים שהתקיימו בבית רבנו, ולאחר מכן התקשר רבנו בקשרי נישואין עם הקהלות יעקב כשבנו הג"ר שרגא נשא את נכדת הקהלות יעקב בתו של הגר"ח קניבסקי.

ונביא כאן מעט אשר בא לידינו הערכת הקהלות יעקב לרבנו, ודברים שאמר רבנו בשם הקהלות יעקב.

גדלות הקהלות יעקב

התמדה עצומה

סיפר הג"ר גדליה רבינוביץ, שכשהיה בן י"ב ולמד במינסק בהפסקת הצהרים, היה ניגש אליו בעל הקהלות יעקב שהיה כבן כ' והיה אומר לו 'קום גדליה' והיה לוקח אותו ומסתובב עמו וחוזר עמו דפים בעל פה וכך חזרו על כל מסכת כתובות ועוד.

רוח הקודש

בעל הקהלות יעקב היה יודע מקריאת פתק מיהו האדם, ופעם נתנו לו פתק וכשהחל לקרוא צעק: 'גילוי עריות, גילוי עריות'. ורק כשחזר לאחר זמן אותו בנ"א בתשובה, ולא סיפר לקהלות יעקב, אלא הגיע עם פתק, אז הסכים לברך אותו, וזו דרגה גבוהה לדעת מקריאת פתק מיהו האדם. (אעלה בתמר מתורת החזון איש עמ' נח)

הגאון הקדוש

פעם כתב רבנו מכתב לחיזוק ישיבת 'קהלות יעקב', והזכיר בתו"ד על הקהלות יעקב 'הגה"ק', ושאלוהו הרי מקפיד רבנו לא לכתוב תואר הקדוש אפילו על רבנים גדולים, ואומר שד"ז נכתב רק על אלו שמתו על קידוש ה' וכדו', ולמה כאן כתב. והתבטא רבנו: הקהלות יעקב שאני... (צדיק כתמר יפרח עמ' קעב)

ואמר רבנו: בעל הקהלות יעקב היה עניו גדול, ובזה זוכים להכל.

ברכה לילדים

נשאל רבנו: תפילה באופן שהרופאים אומרים שלפי מה שהם יודעים ברפואה לא שייך שיהיו ילדים, האם זה לא נקרא להתפלל על נס?

והשיב: הם לא יודעים כלום! זו האמת, לא יודעים כלום!

תשובה: כן.

וכן ס"ל להגרש"ז זצ"ל כמובא בס' שלמי שמחה עמ' קכ"ג, וכ"כ בשו"ת ישיב יצחק ח"ח ס' ס"א ובשו"ת מעשה אפוד [הנדמ"ח] ח"א ס' קמ"ט עי"ש, וכן מובא ממרן בס' הקטן והלכותיו ח"א עמ' 22 ועמש"כ בקונ' בישורון מלך פ"ב ובס' שערי ציון ח"ב ס' ת' בזה, ומה שכתבתי בס' בית מתתיהו ח"ב סו"ס כ"ז.

חילוני לשמירת חתן

שאלה: חילוני אם יכול להיות שומר לחתן.

תשובה: לא.

ובקונ' ידון משה ח"ד עמ' הביא ממרן שגוי הוי שומר לחתן, ועי' בישורון מלך ח"ב עמ' רנ"ו שהביא מהגרי"י פישר זצ"ל והגר"נ גשטטנר זצ"ל של"מ גוי או חילוני. ובס' דבק טוב הביא מהגר"מ שטרנבוך של"מ חילוני ובס' אהל יעקב הל' מאכלי עכו"ם עמ' שס"ט

אצל בעל הקהלות יעקב הייתה פעם משפחה אחת שהרופאים אמרו שלא יכול להיות שיילדו ילדים, בסוף היה להם לא רק ילד אחד, אלא עשרה ילדים. הקהלות יעקב בכלל לא התחשב עם מה שהם אמרו, אמנם לא כל אחד הוא הקהלות יעקב...

ואני זוכר שהיה איזה רב באמריקה שהתפלא, כי היה בטוח שהאיש הזה לא יהיו לו ילדים, ופתאום ראה שנולדו לו כ"כ הרבה ילדים.

אפיקורסות

בבחירות בשנת תשמ"א כתבו הקהלות יעקב והגרא"מ שך להצביע למפלגת אגודת ישראל, והיו שאמרו שאין כונתם לבני תורה אלא רק לבעלי בתים. ביום הבחירות נכנס ח"א ואמר לרבנו טענה זו [רבנו כבר הצביע בשעות הבוקר], האדים רבנו וצעק בקול גדול: אפיקורסים, רבותינו אומרים משהו לעשות, הם מחשבים חשבונות של הבל, זה אפיקורסות ממש [ואמר העד ראיה רי"ל – שכנו של רבנו, שמעולם לא ראה את רבנו צועק כל כך].

צורת החזרה

בעל הקהלות יעקב למד חברותא עם הג"ר זלמן דרורי, ועם רבי יוסף גריינימן ועם עוד, ולמד עמם במרוצה גפ"ת, וכך חזר על תלמודו.

וכן בעל הקהלות יעקב למד בכל יום ח"י פרקים משניות, ואני ניסיתי הדבר כמה פעמים ולא הצלחתי, אולי פרק אחד שתיים. [וכבר הבאנו בשם רבנו, דברי החזון איש שכל אחד צריך ללמוד כפי שורש נשמתו]. (כ' צדיק כתמר יפרח)

שמיעתו של הקהלות יעקב

בעל הקהלות יעקב היה כבד שמיעה בגלל שהייתה לו דלקת אוזניים קטנה, ולא היה להוריו כסף לקחת אותו לרופא, ולכן לאט לאט זה הוזנח עד שנעשה כבד שמיעה, מבהיל לחשוב, איזה צער צריך להיות לו על זה, ולמה

קובץ דרישה וחקירה (גליון קסט) ראה תשפ"ב | 3

הקב"ה עשה לו כן ולא התלונן ע"ז, מבהיל למתבונן בזה. [והסיפור שזה קרה בסיביר אינו נכון].

החזון איש אמר על השידוך של אחותו עם בעל הקהלות יעקב, שהחסרון היחיד בשידוך הוא שחשב עליו באמצע שמו"ע.

עניות גדולה

בעל הקהלות יעקב היה ממעט באכילתו ואכל כל ארוחת בוקר רק חתיכת לחם עם 'הרינג'.

ובימים שהגיע לארץ היה חי בעניות גדולה, גם בסוף ימיו לא היה גביר אבל לא היה חסר בשביל הדברים הבודדים שהיה צריך להם. רוב ימי חייו חי חיי דחקות ורק בסוף ימיו היה לו את מה שנזקק לו.

ובהמשך חייו הוא לא היה לוקח כסף מאנשים, מלבד מרבי וולף רוזנגרטן, לפי שבזמן שהוא היה בדחקות גדולה מאוד, הוא היה חייב לקחת, ולימים, אף שכבר לא נזקק, הוא לא היה יכול לדחות אותו ולכן לקח ממנו, אבל לא

השתמש לעצמו אלא לצורכי משפחתו ועזר להם לחתן את הילדים, ובסוף ימיו הוא חיתן את הנכדים [היתומים]. (צדיק כתמר יפרח עמ' צז)

והביא רבנו את דברי הברכת פרץ (פ' מקץ) שמובטח לעמלי תורה שלא יפסידו דבר בגלל היותם מוסרים עצמם ללמוד התורה, וז"ל: והנה לא הובטח לעמלי תורה שיזכו לעשירות וכיו"ב [כי הכל לפי מה שנגזר עליו מתחילה בשעת יצירתו ועניניו נגזרים ע"פ מעשיו בגלגול הראשון כמש"כ הגר"א ז"ל בשם זוה"ק הובא באבן שלמה פ"ג אות ה ע"ש] אבל מ"מ זה מובטח להם, שע"י עסק התורה לא יפסידו ולא יגרע מנת חלקם מכמות שהיה בא להם אילו לא עסקו התורה, וגם כי באמת לסוף אחר זמן רב משתלם לו גם בעוה"ז, ולפי ערך יגיעתו בתורה מתקיים בו במקומך יושיבוך. וע"ד שאחז"ל בסנהדרין (צט) על הפסוק נפש עמלה עמלה לו – הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר, ואולם עיקר השכר הוא בעלמא דקשוט, ואחז"ל כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה ת"ח וכו' אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה וכו' עכ"ל.

מכתבי נשים

בעל הקהלות יעקב אמר שמה שאינו קורא מכתבים של נשים, זה לא רק בגלל קדושה, אלא בגלל שהם לפעמים מאריכות הרבה במכתב וחבל לו על הזמן.

עליה לארץ ישראל

כשבעל הקהלות יעקב היה עדיין בחו"ל היה עובר לפני התיבה בימים הנוראים, והיה עושה זאת שלא ע"מ לקבל פרס מלבד בשנה האחרונה טרם עלותו לא"י, שאז הסכים ליטול מעות להוצאות הנסיעה.

ד' אמות בלא תורה

הנה תוס' בסוטה (כא, א) כתבו: וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה'. ובדורנו כמעט דבר זה אינו בנמצא, אמנם יש מועטים שאוחזים בדרגה זו, וכמדומה שבעל הקהלות יעקב היה בדרגה זו'.

לא לחפש חסרונות

פעם סיפרו לרבנו על אחד שחיבר ספר, ופלוני שלח לו הערות והשגות על זה. ואמר רבנו: יש אנשים כמו בעל הקהלות יעקב, שרואים את הטוב ואת המעלות, ויש אנשים שמחפשים בכל ספר את הכמה דברים הלא טובים, והנה התורת גיטין בהקדמה כתב שדבר אחד מציל על כל הספר. (הפנקס עמ' 85)

הוראות מהקהלות יעקב

לא נסגרה ישיבה בגלל כסף

שח לנו הגרמ"ב נכד הקהלות יעקב, שרבנו הגיע להתייעץ עם הקהלות יעקב על עניני הקמת ישיבה [כנראה להקמת ישיבת גאון יעקב], וכששוחחו על הענין הכספי, אמר לו הקהלות יעקב בתו"ד בשם הסבא מנובהרדוק, שמעולם לא נסגרה ישיבה בגלל כסף, ישיבות נסגרות בגלל כל מיני סיבות שונות, אבל לא בגלל זה.

ספר העיטור

איתא בשם הגדולים (מערכת ספרים מערכת ע אות לב), 'ושמעתי מרבנן קשישאי בעה"ק ירושלם ת"ו, שקבלו מזקנים, דס' העטור וספר רבינו ירוחם הם מבחינת סוד עלמא דאתכסיא, וכל מי שעושה ביאור עליהם, או נאבד הביאור, או ח"ו יפטר במבחר ימיו' עכ"ל.

והנה אחד מגאוני בני ברק כתב הערות על ספר העיטור, ונפצע בתאונת דרכים, והלך חמיו לבעל הקהלות יעקב, ואמר לו הקהלות יעקב שזכות חדושי התורה שחידש בהערותיו ודאי תגן עליו וכו', אולם למעשה גנבו אח"כ את כל ההערות שכתב, וכנראה משמים לא רצו שזה יצא?. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ראה לעיל במאמר על בעל הפרדס, בענין הקדמה לספר אור השנים.

לימוד מוסר

החתם סופר היה רגיל בכל יום ללמוד בספר חובת הלבבות עם התלמידים, ואת עצה זו יכול כל אחד לעשות, אמנם ספר זה הוא ספר קשה להבנת הילדים, וע"כ אפשר ללמוד בספרי מוסר אחרים, למשך כמה דקות ביום, וכן היה בעל הקהלות יעקב מציע להורים. (אילת השחר ואתחנן ד, י)

כתיבת ספר תורה

רבנו זכה לכתוב ספר תורה עבורו ונכתב ע"י הג"ר ישי מנדל, וסיפר רבנו שאת שש השורות האחרונות כתב בעל הקהלות יעקב אפילו שהיה איטר. (צדיק כתמר יפרח עמ' תח)

והכניס רבנו את הספר תורה בעילום שמו לישיבת גאון יעקב [באחד הערב שבת], אמנם בני הישיבה הבחינו בהתרגשות עצומה ברבנו בעת הכנסת ס"ת ושזלגו עיניו דמעות שזכה לכך הבינו שזה ספר תורה שלו.

זהירות בבין אדם לחבירו

היה אחד שבתו התקשרה עם בחור שאינו מכובד כ"כ, ולא מצא חן בעיני האב ושידכה עם אחר, והיו לה הרבה צרות, ובאו לבעל הקהלות יעקב ואמר שיפצה את הראשון, ונתן לו כסף, ומאז ילדה כראוי והכל הסתדר, ויש בעניני שידוכים הרבה נידונים של פגיעה בבין אדם לחבירו.

^[1] סיפר הג"ר שלמה ברעווודה שלפני עשרות שנים הלך עם רבנו ברחוב וראו מולם את הגר"ח קניבסקי שהיה אז אברך צעיר, ואמר רבנו להגר"ש: אתה רואה את האברך הזה, עליו נאמר שאינו הולך ד"א בלא תורה.

^[2] מכתב רבנו להוצאת ספר העיטור: בס"ד. הספר העיטור אשר נתחבר ע"י אחד מהקדמונים כבר לא נדפס הרבה שנים ורבים רוצים ליהנות מדברי תורתו. ויש כאלה שחששו משום סכנה, אבל כנראה מדברי רבותינו האחרונים שאין שום חשש, ואדרבה מצוה גדולה להדפיס ולחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל. ואף שפשטו שהספר הזה אין צריך הסכמה רק באנו לברך את המוציאים לאור. ובזכות שאנו מוציאים דברי רבותינו כדי להגדיל תורה ולהאדירה נזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות ולגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה (קובץ אגרות ס' קצה).

^[4] | קובץ דרישה וחקירה (גליון קסט) ראה תשפ"ב

מתיקות התורה

מאוצרותיו של מרן רבי יצחק זילברשטיין שליט"א ■ ענייני גלות וגאולה

לא מיודד עם שניהם, בדקו ומצאו שצדק הצדיק ואלוקים נצב בעדת א', כי אשתו האמיתית סרבה לקבל הגט.

חשוקי חמד שבת דף קז עמוד א

שבירת כוס תחת החופה בליל שבת

שאלה. כתב הרמ"א (סימן שלט סעיף ד) על הא דכתב השו"ע דאין מקדשין בשבת, וז"ל: "שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ששי עד הלילה, דעושים החופה והקדושין בליל שבת הואיל וכבר הכינו לסעודה ולנשואין, והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנוס", והטעם משום דגדול כבוד הבריות, וגם כי יש הפסד רב בסעודה, האם בחופה כזו מותר לחתן לשבור הכוס תחת החופה, דאפשר דמשום כבוד הבריות הוא גם שיהיה חופה ככל החופות, או דלמא אף דהוא רק מקלקל מ"מ אסור מדרבנן ואין בו צורך לחופה?

תשובה. איתא בגמרא (דף קה ע"ב) על מתניתין דתנן הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורים, ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב, ושקיל וטרי, עד דמתרץ אלא חמתו אחמתו נמי לא קשיא, הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה, הא ר"ש דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה, ונחלקו רש"י ותוס' בדבר, דדעת רש"י (ד"ה הא ר') דלמסקנא לר"ש אף דקרע על מתו, דהוא צורך מצוה, פטור עליה דלא חשיב תיקון, ודעת התוס' (ד"ה הא ר' יהודה) "דהקורע על מתו חייב, דבמת ידיה דאיכא מצוה חשיב מתקן, אף על גב דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשיב ר"ש תיקון, התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר, אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל, הוי תיקון הבגד על ידי קריעה שיוכל ללבושו כל שעה, ועוד כמו שמחלק לקמן ר"ת דהתם התיקון בא לבסוף שבשעת חבורה והבערה אינה באה הכשר מצוה עד הגמר, אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא

חשוב קלקול".

ולכאורה בעניננו אם נאמר דלצורך מנהג הוא כצורך מצוה, יהיה פטור לשיטת רש"י ולשיטת התוס' יהיה חייב, ומ"מ נראה דאף לשיטת רש"י אסור לו לשבור, דאין לעבור על דרבנן בשביל קיום המנהג, ועוד דאף לדעת הרמב"ם יהיה חייב, דפסק דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, וכן פסק (פ"י ה"י) דהשובר כלים בחמתו חייב, אולי גם על כוס זה יהיה חייב, דשובר לתועלת, והוי כצורך מצוה.

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר לי דיתכן דשבירת כוס אין בה כל איסור, וגם קל יותר ממקלקל, ונראה לי דכוונתו היא דכל קלקול אסור כשניתן מסוג קלקול כזה לתקן, לדוגמא כשסותר אהל ניתן את האהל לשוב ולבנותו, וכשסותר ראוי הוא לתיקון, ולכן גם כשסותר שלא על מנת לבנות אלא לשם השחתה, גם אסור, משא"כ שבירת כוס לרסיסים דלא ראוי לשוב לתקנו ואין בו כל דרך של תיקון, בכה"ג אולי חז"ל לא אסרו קלקול כזה במקום מצוה.

ואולי אסור לשבור כוס בחופה בשבת, דאסור לעשות בשבת זכר לחורבן, וכמו שכתב המשנ"ב (סימן תקס סק"ה ובשער הציון סק"ג) דבסעודת שבת וי"ט לא יחסר שום דבר ולא ישאיר מקום פנוי כמו שחייבים לעשות בימות החול ואיסורא נמי איכא אם מקומו ניכר בשלחן, שאפילו בימי אבל אסור להראות שום דבר של פרהסיא, ולכן מצד זה גם אסור לשבור כוס בחופה בשבת.

חשוקי חמד שבת דף קה עמוד ב

האם אפשר לפסוק בעלות על סמך קריאת תוכי?

שאלה. מעשה באחד שאבד לו תוכי, והנה בהלכו ברחובה של עיר שומע שתוכי אחד צועק לעברו "אדם" "אדם" ושמו של המאבד היה "אדם", האם אפשר על סמך התוכי להוכיח שאכן הוא שייך ל"אדם" כדי שהמוצאו ישיבנו לו?

תשובה. להוציא ממון מיד זה שמחזיקו וטוען שהוא שלו מכבר הימים, אי אפשר דאף אם נאמר שהיה שייך פעם לאדם, שמא מכרו לזה. אבל אם המחזיק בו רוצה להשיבו לבעליו, כי מודה שהוא לא שלו והוא מחפש את הבעלים, יתכן שאפשר להשיבו על סמך הקריאה "אדם" "אדם", וזאת על סמך המשנה בסוטה (פ"ו מ"א) וז"ל: "מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף הפורח יוציא ויתן כתובה". וכתב ה"תפארת ישראל" (יכין א) וז"ל: ששמע פאפאגייא (תוכי) שאומר שנסתרה, ודרך העוף ההוא לחזור ולדבר מה ששמע מאדם מדבר, ואף זה ודאי כך שמע גם הוא מאדם, עכ"ל. והרש"ש כתב: וכוונת הרמב"ם נראה שהוא מין עוף הנקרא פאפאג' ודומיו, שמלמדים אותו לדבר קצת, ופעמים שמגלה דברים שראם על ידי דיבורו, כמו שספרו עליו הטבעיים, עכ"ל. דברי הרש"ש קרובים לדברי התפארת ישראל, אלא שמפרש שהתוכי ראה אותה נסתרת והוא מספר זאת בפיו. ודבריו מאד מחודשים, וכי התוכי יודע לפרש בפיו את מה שראה בעיניו?!

ועכ"פ עדיין צ"ע אם הוא לדינא. ולמעשה לכאורה לא יחזירו את התוכי על סמך הקריאה שלו, וזאת על פי המבואר במסכת בב"מ (דף כה ע"ב) שאין מחזירים מטבע על פי סימנים, שמא הוא הכיר את הסימן כשמטבע היה שלו, ואח"כ העבירו למישהו אחר, והכי נמי אולי התוכי היה שלו, ולכן התוכי מכירו, אך אולי אח"כ מכרו למישהו אחר, וצ"ע.

והנה הדבר יהושע (חלק ד סימן כז) פירש דברי המשנה, "אפילו שמע מעוף הפורח", על פי דברי הרמב"ן בפירושו על התורה (דברים יח יא) 'לא ימצא בך... שואל אוב וידעוני ודורש אל המתים'. ופירש הרמב"ן (שם פסוק ט) "מעונן" והוא היודע בעננים, ומנחש המביט בעופות בכנפיהם או בצפצוף, כענין שכתוב כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל כנפים יגיד דבר..., כמו שאמרו בואלה שמות רבה, כי עוף השמים יוליך את הקול זה העורב, וחכמת הטיארינ... ומהם נעשים סימנים בעופות, שבהם יודיעו העתידות... יקראו בקול מר על מת, בפרישות כנפיו. והוא שאמר "יוליך את הקול" למגידים בקולם ובעל כנפים, עכ"ל. הרי שישנה חכמה אמיתית שניתן ללמדה מבעלי כנפים ולזה נתכוונה המשנה באמרה ואפילו שמע מעוף הפורח.

האם ראוי לגדל תוכי בימינו?

מדברי המהרש"א (חדושי אגדות סוטה מח ע"א) משמע שאין לגדל לאחר חורבן בית המקדש צפורי זמר השרים כגון תוכים, לצרכי תענוג, משום צער החורבן. ולמעשה מי שסובל מדכאון או לצורך חולה וכדומה מסתבר דיש להקל.

חכמה אלוקית שהשי"ת נתן ליראיו

פעם הגיעו זוג לבית דין של הגאון ר' יהושע אהרנברג זצ"ל בת"א כדי להתגרש. הרב סירב ליתן את הגט, כי ראה שהבעל הגיע עם כלב והוא התכרבל רק בכנפי הבעל וללא כל נטיה לאשה, ואדרבא ברח ממנה ונבח בראותו אותה, ומתוך כך הגיע הרב ארנברג זצ"ל למסקנא שאין זו אשת האיש, אלא הביא אשה אחרת לשם קבלת הגט. כי אם זו אשתו למה הכלב

עשרה מי יודע

קושיה בפרשה ועשרה תירוצים מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה', בעריכת יהושע לינטופ
מדוע אין שורפים עיר הנדחת שיש בה מזוזה, הרי יבוא עשה וידחה לא תעשה?

לא תעשון כן לה' אלקיכם (יב, ד)

דבר אחר, ונתצתם את מזבחכם ואבדתם את שמם, לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה וכו' (רש"י)
איתא בסנהדרין (עא, א; קיג, א): רבי אליעזר אומר, כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת, אינה נעשית עיר הנדחת, שנאמר (להלן יג, יז) 'ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל', והיכא דאיכא מזוזה לא אפשר, דכתיב (כאן) 'לא תעשון כן לה' אלקיכם', ע"כ.
ויל"ע, אמאי לא נימא דאתי עשה ד'ואת כל שללה תקבוצ' ושרפת באש', ודחי ללא תעשה ד'לא תעשון כן לה' אלקיכם'.

תירוצ' ו. 'שמם' ולא שם שמים

ערוך לנר (סנהדרין קיג, א ד"ה ר"א) תירץ כעין זה, שכיון שנאמר גם עשה לאיבוד עבודה זרה, שנאמר (פסוק ג) 'ואבדתם את שמם', יש לדרוש 'שמם' ולא שם שמים'. ונמצא שזהו לאו הבא מכלל עשה שדינו כעשה, ואין העשה דוחה אותו.

תירוצ' ז. עדיף מלאו הבא מכלל עשה

עוד כתב ערוך לנר (שם), שאפילו לדעת הרשב"א (כתובות מ, א ד"ה וניתי), שלא הבא מכלל עשה נדחה מפני עשה [והדבר מתאים לדברי הרמב"ן שהובאו לעיל (תירוצ' א), שעשה דוחה לא תעשה משום שאהבה עדיפה מיראה], כאשר יש לאו נוסף יחד עמו אינו נדחה [והביא ראיה לדבר. ויש שהוסיפו, שכאן יתכן שיש כמה עשין בדבר, וכפי שנתבאר. וראה להלן (תירוצ' טו) אם עשה דוחה כמה לאוין].

תירוצ' ח. 'שללה' ולא שלל שמים

רש"י (סנהדרין קיג, א ד"ה דכתיב) ביאר דברי רבי אליעזר, שער שיש בה מזוזה אינה נעשית עיר הנדחת. וכתב כך: ובמזוזה הואיל וכתוב בה אזכרות אי אפשר לשרפה, משום קרא ד'לא תעשון כן' (כאן). ואנן בעינן 'שללה' (להלן יג, יז) וליכא, דהאי 'שלל שמים' הוא [והאחרונים התחבטו בכוונתו, והרש"ש (ברש"י שם) הגיה בדבריו 'דהאי לאו שלל שמים הוא'].

ובערוך לנר (שם, ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' פז) ביאר שרש"י בא ליישב קושייתנו. וכוונתו לומר, שבאמת אם הנידון היה מצד הלאו לחוד, היינו אומרים שעשה דוחה לא תעשה. ומה שאמר רבי אלעזר, שאין נעשית עיר הנדחת, הוא משום שבפסוק של 'לא תעשון' גילה הכתוב שאסור לשרוף מזוזה, ואם כן אין זה 'שללה', אלא 'שלל שמים'. ורבי אליעזר סובר, שרק במקום שיש לקיים 'כל שללה', והיינו שאין בה 'שלל שמים', אז נעשית עיר הנדחת, אבל כשיש בה גם 'שלל שמים', אין נעשית עיר הנדחת כלל [וכעין זה תירצו מנחת חינוך (מצוה קמב אות א, וראה מצוה תסד אות א); שואל ומשיב (תניינא ח"ד סי' כד); דברי חיים (שו"ת יו"ד ח"א סי' נו); היכל מלך (פ"ד מהל' עבודה זרה הי"ג); צמח יהודה (ח"ג סי' רלג אות ז)].

תירוצ' ט. יש במזוזה שלל שמים ושלל הדיוט

יש שביאר כוונתו [בהערות על שיעורי הגר"ש רוזנבסקי (סנהדרין עא, א הערה קפד)], שבמזוזה יש באותו חפץ עצמו גם שלל שמים וגם שלל הדיוט, ובזה מיעט הכתוב שיהיה ניצול גם 'שללה', משום 'שלל שמים' שבו, ולא תיעשה עיר הנדחת כלל. מה שאין כן בשאר 'שלל שמים', שאף אם תשרף העיר ינצל הוא, ועל כן אינו מציל את העיר.

[ונראה שהוצרך לבאר כן, משום ששינינו (סנהדרין קיא, ב) 'שללה' - ולא שלל שמים, מכאן אמרו ההקדשות שבה יפדו וכו', ומשמע שהדבר מוסכם. אמנם

תירוצ' א. אין בכך את חביבות המצוה

תורת חיים (סנהדרין עא, א ד"ה וכיון) הקשה הקושיה הראשונה, שיבוא עשה וידחה לא תעשה [והרבה אחרונים הביאו הקושיה בשמו].
ובשואל ומשיב (שו"ת תליתאה ח"ג סי' קסה) תירץ, לפי מה שביאר הרמב"ן (שמות כ, ח) בטעם הדבר שעשה דוחה לא תעשה, שהוא משום שיותר חביב לפני המקום מי שעושה מצוה, ממי שאינו עובר עבירה [שאהבה גדולה מיראה]. וכאן לא שייך טעם זה, שהרי לא יתכן שיקיים המצוה ויהיה חביב לפני הקב"ה, על ידי כך שיחלל את שמו וישרפנו, ועל כן כאן אין העשה דוחה לא תעשה.

תירוצ' ב. כל המצוה היא לכבוד שמים

בית מאיר (סנהדרין קיג, א ד"ה מתניתין) תירץ כעין זה, שבשלמא בעלמא הקב"ה מעוניין בקיום העשה, עד כדי כך שדוחה הלא תעשה. אבל כאן, שגוף מצות עיר הנדחת הוא מחמת החטא, שפגעו בכבודו של מקום, לא מסתבר שיצוה הקב"ה לפגוע בכבודו יותר, ולעבור על 'לא תעשון כן לה' אלקיכם' (כאן). ולכן מסתבר לומר שכוונת הכתוב היא, שאם אין אתה יכול לקיים 'כל שללה', לא תהיה כלל עיר הנדחת [וכעין זה תירץ בעל אור שמח (חידושי רבי מאיר שמחה, סנהדרין קיג, א ברש"י ד"ה דכתיב)].

תירוצ' ג. אפשר לקיים שניהם

עוד תירץ בית מאיר (שם ד"ה עוד), בהקדם כמה הקדמות: א. כלל גדול בדינו (שבת קלג, א), שאם אפשר לקיים העשה ללא עבירת הלאו, אינו דוחה לא תעשה. ב. בעיר הנדחת, ודאי שמבחינה מעשית אפשר לקיים העשה ללא כתבי הקודש, כפי שמקיימים ללא הקדשים שבתוכה (סנהדרין קיב, ב). ג. לרבי אליעזר לא ממעטים כתבי הקודש מ'שללה' (להלן יג, יז) [כפי שביאר שם].

ואם כן יש להבין מסברא, מדוע תרבה התורה את כתבי הקודש שיכללו בעשה, כדי לעבור ולהוסיף חטא של 'לא תעשון כן', הרי אפשר היה לקיים שניהם. ובהכרח שלא בא הכתוב אלא למעט, שאם אי אפשר לקיים הכל, אינה נחשב כלל כעיר הנדחת.

תירוצ' ד. עובר על 'את ה' אלקיך תירא'

כמה אחרונים [בית מאיר (שם); מנחת חינוך (קומץ מנחה מצוה סט); אחיעזר (שו"ת ח"ב יו"ד סי' מח אות ב); הגר"פ פערלא (על ספר המצוות לרס"ג, עשה א, ד"ה אלא)] תירצו, שכל המוחק את השם עובר גם בעשה של 'את ה' אלקיך תירא' (לעיל ו, יג; י, כ; החינוך מצוה תלב), שאין זה קל יותר ממוציא שם שמים לבטלה (ראה תמורה ג, ב, ורמב"ם פ"ב מהל' שבועות הי"א). ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (שבת כה, א).

תירוצ' ה. עובר על 'ואהבת את ה' אלקיך'

סנהדרי קטנה (סנהדרין עא, א ד"ה אך) תירץ [כעין הנ"ל], שהמוחק את ה', מלבד מה שעובר על 'לא תעשון כן' (כאן), עובר גם על העשה של 'ואהבת את ה' אלקיך' (לעיל ו, ה), משום שפשוט שאין זו אהבת ה', למחוק השם הנכבד והנורא הנכתב בקדושה. ונמצא שיש כאן עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

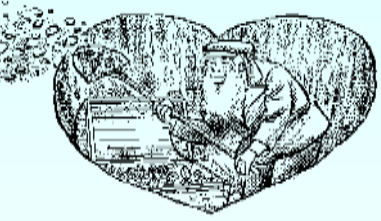
מפשטות דברי הערוך לנר (שם) משמע, שרבי אליעזר נחלק על חכמים בזה, וסובר שכאשר יש 'שלל שמים' אין נעשית עיר הנידחת כלל. וראה עוד בתירוץ הבא].

תירוץ י. אין יודעים היכן המזוזה

בן ידיד (פ"ד מהל' עבודה זרה ה"ו) תירץ [כעין הנ"ל], שרש"י (שם) בא ליישב קושיה זו, ולכן כתב ש'אנן בעינן שללה וליכא', והיינו שבשריפת המזוזה אינו מקיים העשה, דלא גרע מכסף מעשר [וממילא לא שייך שעשה ידחה הלא תעשה, כיון שבאופן זה אין עשה].

אוצרותיהם אמלא

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא' מאת הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"אכן", ענה רבי שמואל כמצטדק. "נכון שהרופא אסר עלי להתאמץ, אבל הוא לא אסר עלי להתרפאות... כדי שאקבל חיות ורעננות מחודשת מוכרח אני לצאת לשיעור, זה ירפא אותי..."

שינוי לשון זה אומר דרשני: לכאורה, היה צריך להעמיד את שניהם בצורה זהה. מדוע לא אמר "אם תעשו כן תזכו לברכה, ואם תעשו להיפך תבוא קללה"? מהי הלשון המיוחדת שנקט בברכה - "את הברכה אשר תשמעו"? ה'אור החיים' הקדוש כותב על כך פירוש נפלא, אשר למעשה שופך אור חדש על הפסוק, ונותן מבט ראוי ונכון על זכותו ויקרת מעלתו של הזוכה לעסוק בתורה ולקיים מצוות.

"אמרו זאת", כותב ה'אור החיים', "להעיר, כי מלבד הברכה המושגת מדרך השם, עוד לו עימה יעוד הטוב, והוא 'אשר תשמעו'. כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש, כאמרו 'שמעו ותחי נפשכם'. והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו - כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מופלאת, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה".

כלומר, במילים 'אשר תשמעו' - מרמזת התורה כי עצם הזכות לשמוע אל דבר השם ולהטות אוזניים לתורתו היא היא גוף הברכה! "השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש". כאשר אדם מכיר בערך התורה, יודע מה הוא משיג על ידה, ומבין אל איזו פסגת אושר מובילות אותו מצוות השם בקיומן - הוא כבר מרגיש כי עצם השמיעה היא הברכה הגדולה שבכל הברכות היכולות להימצא, ושוב אינו דורש שכר בעד לימודו וצייתנותו לדבר השם. עצם לימוד התורה וקיום המצוות - מהוים מבחינתו שכר טוב מאין כמותו.

דוגמא מוחשית לאדם שזכה לדרגה מופלאת כזאת אשר "תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מופלאת", שמעתי על עמוד ההוראה, מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, מפי הגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א, בעל 'ברכת אברהם', ומלפנים ר"מ בשיבת 'קול תורה'.

רבי אברהם סיפר, כי באחת השיחות ששוחח עם רבי שלמה זלמן בעת שכינהו יחדיו בעבודת הקודש בשיבת 'קול תורה', שיתפו ראש הישיבה בהרהורי ליבו: "חשבתי לעצמי, מדוע בעצם אנחנו מקבלים שכר בעד תפקידנו בהרבצת תורה בישיבה? הלוא על פי ההיגיון היה אמור להיות להיפך - שאנו נשלם לישיבה שכר חודשי על הזכות העצומה שמעניקה לנו להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים הגונים..."

"אולם במחשבה שניה", המשיך רבי שלמה זלמן לומר, "נחה דעתי בהבנה שאין בידנו ברירה אחרת. ברוך השם יש לנו משפחות ברוכות ילדים, כן ירבו, ומוטלת עלינו חובה לפרנסם ולכלכלם. כדי שתהיה לנו פניות דעת לעבודת הקודש ולא תעשה מלאכתנו - מלאכת השם רמיה חס ושלום, מוכרחים אנו ליטול משכורת מהישיבה גם בעד הזכות הגדולה הזאת של הרבצת תורה..."

התורה מחיה הנפש

ראה אנכי נתן לפניכם היום בְּרָכָה וקְלָלָה: אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם: וְהַקְלָלָה אֲם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם: (יא, כו-כח).

"השמיעה בתורה הוא תענוג

מופלא ומחיה הנפש"

הפרשה שלנו עוסקת בתחילתה בענין הבחירה - הכח העקרוני שקיים ביד כל אדם לבחור בין הטוב לרע. "ראה אנכי נתן לפניכם היום בְּרָכָה וקְלָלָה" - אומר הקדוש ברוך הוא לעם ישראל, והתורה ממשיכה ומפרטת את משמעות הצדדים השונים: "אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, וְהַקְלָלָה אֲם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם".

מובן מאליו כי אין בר דעת שיבחר בקללה מדעת, וכי מי ירצה להמיט קללה על עצמו? לכן מפרטת התורה כי ישנם מעשים הטומנים בחובם ברכה, ויש מעשים המובילים לקללה. כשתשמעו אל מצוות

השם תביאו עליכם ברכה, ואם חס ושלום לא תשמעו אל מצוות השם ותעשו הרע בעיניו - יגיע ההיפך, חלילה.

ענין זה נתבאר בדברי חז"ל כאן במדרש (דברים רבה ד, ג): "ראה אנכי - אמר רבי אלעזר, משאמר הקדוש ברוך הוא הדבר הזה בסיני, מאותה שעה 'מפי העליון לא תצא הרעות והטוב', אלא מאליה הרעה באה על עושי הרע, והטובה באה על עושי הטובה". כוונת המדרש היא, כי כיון שניתנה הבחירה ביד האדם, הרי שהוא ורק הוא האחראי על תוצאות מעשיו.

רבינו הרמח"ל כותב ב"מאמר העיקרים" שלו, כי זהו עיקר תכלית הבריאה: "עיקר הבריאה כולה היא - שרצה הבורא יתברך לברוא האדם שיהיה מתדבק בו יתברך ונהנה בטובה האמיתית. וזה על ידי שיהיו לפניו שני דרכים דרך הטוב ודרך הרע, ויהיה לו כח לבחור באיזה מהם שירצה... ובחפצו בטוב וימאס ברע, אז תינתן לו הטובה האמיתית הנצחית".

אך אם נדקדק בלשון הפסוקים, נראה כי קיים שינוי בין הדרך בה מציג משה רבינו את האפשרות של הברכה, לבין הדרך בה הוא מציג את הקללה. בברכה נאמר "את הברכה אשר תשמעו", ואילו בקללה נאמר "והקללה אם לא תשמעו".

בעובדה זו מתגלמים דברי ה'אור החיים' הקדוש. רבי שלמה זלמן זכה להגיע לדרגה כה גבוהה, ששכר המצוות נעשה אצלו טפל לעומת ההטבה הגדולה שבעצם ההזדמנות לקיים מצוה. עד שאינו זקוק לשום שכר בעד ההטבה הגדולה שהוענקה לו משמים להרביץ תורה לתלמידים מקשיבים!

”נמיסת הנפש בהשתפכותה אל חיק אביה שבשמים”

הרמב”ם (בהקדמתו לפרק חלק) ממחיש ענין זה במשל נפלא:

היה ילד קטן שאביו שכר לו מלמד שילמדו תורה, אך הילד, לפי מיעוט שנותיו ושכלו הקט, לא הבין כמובן כי זוהי הדרך להביאו לשלימותו ותכליתו, ולא שיתף פעולה עם המלמד. המלמד נאלץ לרצותו באגוזים, תאנים ומעט דבש, כדי שיאות לגרוס ולשנן את תלמודו.

כשהילד גדל מעט, כבר לא הסכים להתרצות באגוזים ודבש, ודרש מנעלים יפים ובגדים חמודים בעד התאמצותו. כעבור תקופה נוספת, שהילד כבר השתלם בשכלו עוד, גם המנעלים והבגדים נהיו קלים בעיניו, וביקש דינר ושתיים בעד לימודו. כעבור תקופה כשדעתו התפתחה עוד יותר, גם דינרים כבר לא היו חשובים בעיניו, ורבו זירזו ושיכנעו להשקיע בלימוד - כדי שיצא ראש ודיין, יכבדוהו בני אדם ויקומו בפניו...

כך כל תקופה ותקופה, לפי בגרותו והשגת שכלו, איבד התלמיד את הערך של השכר שנשכר עד עתה, ודרש לקבל שכר בעל ערך משמעותי יותר.

אומר הרמב”ם דבר נפלא: כך גם אדם שזכה להגיע לידי מתיקות ועריבות התורה, מתחיל לאבד הנאה ותענוג בכל שכר אחר שמוצע לו במקומה. הוא מבין ומכיר בכך שאין השכר אלא אמצעי פעוט וחסר משקל לעומת עצם לימוד התורה וקיום המצוות, שהיא הטובה האמיתית עבורו.

על כך אמר דוד המלך בתהלים: ”במצוותיו חפץ מאוד” (ק"ב, א), ודייק התנא רבי אלעזר (ילקוט שמעוני שם): ”במצוותיו, ולא בשכר מצוותיו”. הוא זכה לטעום את טעמן הערב והבין את ערכן, עד שאינו חפץ בשכר מצוות, אלא במצוות עצמן!...

יתירה מזאת כותב אחד הראשונים, רבינו אברהם מן החר, כי התענוג, ההנאה והשמחה בלימוד התורה, הם עיקר הציווי בלימוד התורה, וכאשר חסר בהכרת הערך וההנאה – חסר בעיקר הלימוד.

זו לשונו הטהורה (בפירושו לנדרים מח, א): ”במצות לימוד שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענוג ולהנות לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב: 'פיקודי השם ישרים משמחי לב'. ומשום הכי אֶבֶל אסור לקרות בתנ”ך, מפני שהם משמחים לבו בעל כרחו. הלכך נמי לא שייך למימר במצוות תלמוד תורה דלא ניתן ליהנות, כי עיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו”.

מרעישים הדברים!

כמה עריבה ונעימה היא לשונו של הגאון הקדוש רבי קלונימוס קלמן שפירא זצ”ל, בעל 'חובת התלמידים', בספרו 'הכשרת אברכים':

”...שלא די לנו להיות רק כעבד בן שפחה, שעובד גם כן למלך, רק שעבודתו היא אחר הריחיים הרחק מן המלך. את דבריו אינו שומע, ומזיו אינו נהנה ומתענג, עבודה שהיא בסגירת המוח וטמטום הלב. רצוננו ותשוקתנו הם להיות בחינת בן, ”בנים אתם להשם אלוהים”. ובעבודתנו להשם הן בתורה ותפילה והן בשאר המצוות נרגיש את התקרבותנו אליו יתברך. וכמו הבן ששמח לקראת אביו שלא ראהו כמה שנים, ואחרי שנענה בגעגועים גדולים על אביו. כן גם נרגיש את ריצת נפשנו לקראת אביה, שמתגעגעת עליו כל היום וכל הלילה, רוצה ונמיסה, נמיסת הנפש בהשתפכותה אל חיק אביה שבשמים”.

בעל 'חובת התלמידים' מתוה כאן לכל יהודי את הדרך כיצד אמורה להיראות עבודת השם שלו. אין המטרה הרצויה רק לקיים תורה ומצוות כמו עבד כפוי ואנוס, הנמצא בריחוק מהמלך מבלי כל רצון ושמחה בעבודתו. המטרה היא להיות כבן השמח למלא רצון אביו, עם הרגשת שייכות, הערכה, אהבה והשתוקקות.

סיפר לי הגאון רבי יהודה צארום שליט”א, רב קהילת 'חניכי הישיבות' הספרדים בבני-ברק, כי בצעירותו השתתף פעם בשמחת בר-מצוה של אחת

המשפחות המיוחסות בעיר. את שולחן המזרח בשמחה כיבדו בנוכחותם כמה גדולי תורה, ובראשם מרן ראש הישיבה הגרא”מ שך זצ”ל. אחד הרבנים כוּבַד לשאת מדברותיו לכבוד השמחה, ופתח ואמר: ”חתן יקר! היום נכנסת לנועם תורה ומצוות”. לשמע הדברים, העיר בחיוך תלמיד חכם אחר שישב סמוך אליו ב'מזרח', הגאון רבי יחיאל צוקרוב זצ”ל: ”וכי נכנס הוא לנועם תורה ומצוות? הוא נכנס לעול תורה ומצוות! הן קבלת חיובי התורה - היא עול לכל דבר וענין”...

הרב שך שמע את חילופי הדברים, וכשנשא בעצמו דברים לאחר אותו דרשן, אמר כך: ”הצדק עם שניכם... התורה והמצוות יש בהם גם בחינה של 'נועם' וגם בחינה של 'עול'. האמת היא כי זהו 'נועם עול תורה מצוות' - זה אמנם עול ושיעבוד, אבל גם נעים וערב”...

סיפרנו בעבר כמה פעמים על גודל אהבת התורה שיקדה בליבו של הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ”ל, ראש ישיבת מיר בארצות-הברית. בימי חוליו ותשישותו הוא שכב במיטתו חסר אונים, ובקושי הצליח לתפקד כראוי. אך כשהגיעה השעה בה היה מוסר תמיד שיעורים בישיבה, הוא קם ממיטתו, ובשארית כוחותיו החל להתארגן לצאת מהבית לשיעור.

בנו ששהה בבית באותה שעה כדי לסעוד את אביו בחוליו נבהל מאד. ”אבא!”, שאל הבן בפליאה, ”הלוא הרופא אסר עליך להתאמץ בימים אלו?!” זה מאמץ גדול מדי בשבילך לצאת כעת למסור שיעור”...

”אכן”, ענה רבי שמואל כמצטדק. ”נכון שהרופא אסר עלי להתאמץ, אבל הוא לא אסר עלי להתרפאות... כדי שאקבל חיות ורעננות מחודשת מוכרח אני לצאת לשיעור, זה ירפא אותי”...

איזו המחשה חריפה לדברי ה'אור החיים' הקדוש! זוהי הדרגה שאמור כל יהודי ויהודי לכסוף להגיע אליה ולשאוף להשיגה, שיראה בתורה ובקיום המצוות - ”תענוג נפלא מחיה הנפש”.

”המלמד תורה לעמו ישראל”

עד לפני שנים אחדות חי בירושלים גאון וצדיק ישיש, רבי שלום שכנא זאהן זצ”ל, תלמידו המובהק של מרן הגאון רבי ברוך דוב ליבוביץ זצ”ל, בעל ה'ברכת שמואל'. כל ימיו זכה רבי שכנא להרביץ תורה ויראה ולפעול רבות למען חיזוק הדת. בתחילת ימיו שימש כר”מ בישיבת 'רבינו יעקב יוסף' בניו-יארק, ובאחרית ימיו כראש כולל 'קדשים טהרות' בירושלים. אישיותו המיוחדת הקרינה רבות על כל הבאים בצל קורתו, ומוסריו ודרשותיו הספוגות בצדקות ויראת שמים לוהטת - חדרו לעמקי הלב.

שמעתי ממנו פעם אמרה נפלאה ומעוררת ברוח דברים שהזכרנו:

הגמרא במסכת בבא מציעא (פה, ב) אומרת: ”אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב 'מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי השם אליו ויגידה' - על מה אבדה הארץ? דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו; שנאמר: 'ויאמר השם על עזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם'. אמר רב יהודה אמר רב – שלא ברכו בתורה תחילה”.

ידועה תמיהת הראשונים, המציקה מן הסתם לכל מי שלומד את דברי חז”ל הללו: כיצד יתכן ששמרו על כל התורה, דקדקו בכל הלכותיה ודיניה קלה כבחמורה, ורק על פרט זה של ברכת התורה עברו בזדון ובשאט נפש?

בענין זה ידועים דברי הר”ן (בנדרים פא, א) בשם רבנו יונה ליישב את התמיהה - ”שלא היה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה”.

רבי שכנא זאהן המחיש את התשובה באמצעות משל נפלא ואקטואלי:

נתאר לעצמנו אדם אמיד ובעל אמצעים שניגש לחברו ומתעניין אצלו בנוגע למצבו הכספי. חברו מניד בראשו בייאוש, ופולט מפיו האנחה: ”שלא תדע... חובות רבים משתרגים על צווארי”.

”אולי תיאות לגלה לי את הסכום הכולל של חובותיך?” - שואל העשיר אך חברו מתחמק. כשהוא לוחץ עליו, משיב החבר בטון רפה: ”חובותיי מסתכמים בסכום אגדי של קרוב למאה אלף דולר”.

אותו אדם סר לרגע הצידה, מוציא מכיסו עט ופנקס צ'קים, רושם ברוחב לב סכום של מאה אלף דולר עם תאריך להיום, מניח במעטפה סגורה ומגיש לחברו.

כיצד נדע אם החבר הנעזר יודע מה קיבל זה עתה מחברו הנאמן? ניתן לבחון זאת על פי תגובתו. אם יברכו בברכת 'ישר כח' צוננת ושגרתית, וימשיך הלאה בדרכו - לא יהיה לנו שום צל של ספק כי הוא אינו מודע לגובה הסכום שקיבל. כי אילו היה יודע שברגע זה הוציאו חבירו נקי מחובותיו - לא היה מסוגל לפוטרו בצורה כה רופפת, אלא היה מרעיף עליו דברי שבח, ברכה ותהילה עד בלי די, ומתקשה להביע במילים את גודל הכרת הטוב שחש כלפי מטיבו.

ברכת התורה מבטאת את ההערכה של הלומד אל התורה הקדושה, אמר רבי שכנא. לכן, מהאופן בו הוא מברך ברכת התורה - ניתן ללמוד את דרגת חשיבות התורה אצלו: אם הוא מברך בכוונה, בחדוה ובשמחת הלב, זהו מפני שיועד את מהותה, ערכה וסגולתה, ולכן מודה עליה ומעריך אותה; מה שאין כן אם מברך בצורה רפה וחסרת טעם - זה מגלה כי אין התורה חשובה בעיניו, ואינו מעריך ומשווה אותה כערכה ושוויה האמיתי.

כשהגמרא אומרת "שלא ברכו בתורה תחילה", אין כוונתה שלא בירכו כפשוטו ממש, אלא שברכו בצורה רפה, בלי התלהבות וחשק, ובלי להראות

השתוקקות וגעגועים כלפי התורה. דבר זה הוא תוצאה של חוסר הבנה בערך התורה, שלא ראו בה את עצם החיים, ולא היתה חשובה בעיניהם בשיעור ההערכה הראוי לה ולנושאי דגלה. זה מה שגרם לדודור אחר דודור, עד שהגיעו לעוונות חמורים שגרמה להם לחורבן וגלות, ולאבידת הארץ, רחמנא ליצלן.

הגאון הצדיק רבי משה שוואב זצ"ל, מביא בספרו 'מערכי לב' הרגש נפלא ששמע כמה וכמה פעמים מפיו מורו ורבו מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, בעל ה'ברכת שמואל', בלומדו בצעירותו בישיבת קמניץ בליטא:

רבי ברוך בער אמר, כי די בהתבוננות קלה בנוסח הברכה שמברכים בברכת התורה: "המלמד תורה לעמו ישראל", כדי להעריך את התורה כערכה הראוי. הרי הדברים הם כהווייתם וכפשוטם ממש: הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו כביכול לומד איתנו יחד בשעה שאנו עוסקים בתורה!

"אילו היינו יודעים להעריך את התורה כערכה הראוי, והיה מישהו נכנס באמצע הלימוד ומבקש להסיח את דעתנו בהפרעה כזאת או אחרת - כלום היינו מעיזים לפנות אליו לשיחה בטלה, או בכלל להוציא את עינינו מהגמרא?... אם חלילה אכן אנו עושים זאת - בהכרח חסרה לנו הערכה אמיתית לתורה..."

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בענייני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה הרב הגאון שלמה לוינשטיין שליט"א

הוא רכש כיפות מיוחדות עבור החברים, שעל כל אחת מהן רקומות האותיות "שומרי שביעית". את הפרה הראשונה ברפת, שנרכשה על ידו מכספי "הקרן", קרא בשם "שביעית", ואת העגלה אשר המליטה כינה: "פירות שביעית"...

ואל ה"חזון איש" בבני ברק, אשר פנה פעם נוספת אליו אודות "קרן השמטה", כתב לאמר: "הנני משתדל לטובתם בכל האפשרות. מובן הדבר כי לו היה ביכולתי להשתתף בפנסיה במרינבד בנקל היה להוציא אל הפעל, אבל מצב בריאותי לא ירשני לסור לשם, העקר אצלי להשתדל לטובתם להמציא להם רוחה, כפי עצת מעלת כבוד תורתו".

נציגי הקבוצים החרדים העלו את שאלת השמטה בפני משתתפי הפנסיה. גם הגר"צ דושינסקי, שנאם בישיבת הפתיחה, הזכיר את הפועלים החרדים "אשר אחרי אלפים שנה באו לארץ ישראל לשוב לקים גם את המצוות התלויות בארץ וביחוד את תורת השביעית", בהדגישו, כי חובה מטלת על כל יהודי בעולם לסייע בידם.

"הפועלים הללו המה החלוצים של כלל ישראל... אם יש לנו פועלים כאלו נוכל להיות בטוחים בעתידנו" - הכריז רבה של ירושלים ברב רגש. גם האדמו"ר"ם מגור ומסוכטשוב השגיבו פלאים את חשיבות הרעיון, אך הטעימו, כי רק הודות לסיוע כספי הגון אפשר יהיה להגשימו.

רבי מנחם זמבא אמר לצירי הקבוצ מפקר סבא בבדיחותא: האמינו לי, דומה ואין קשיה חמורה בתורה אשר לא אדע תרופה בתמנאי אנפיו, אך לשאלה הפעוטה שכל זאטוט זוכר אותה מן הגמרא בקדושין: "כסף מנולו?" - אינני יודע מה להשיב...

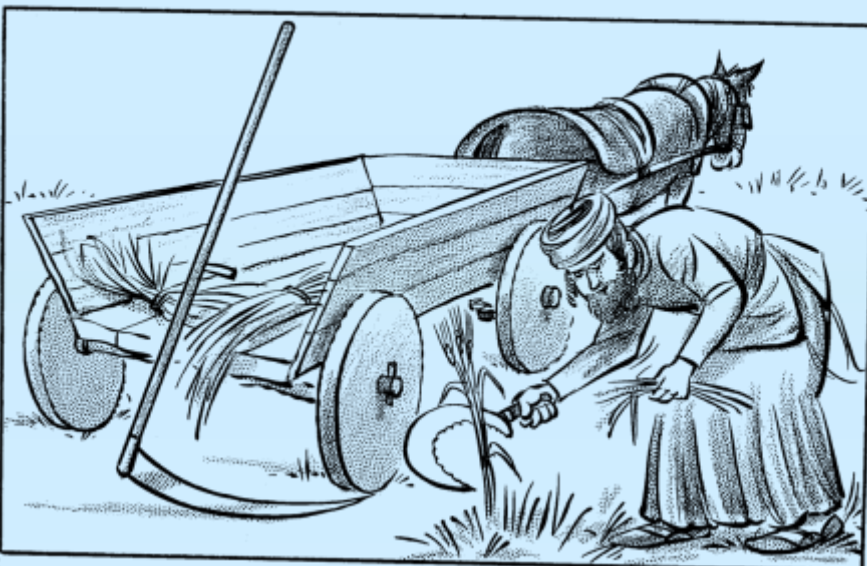
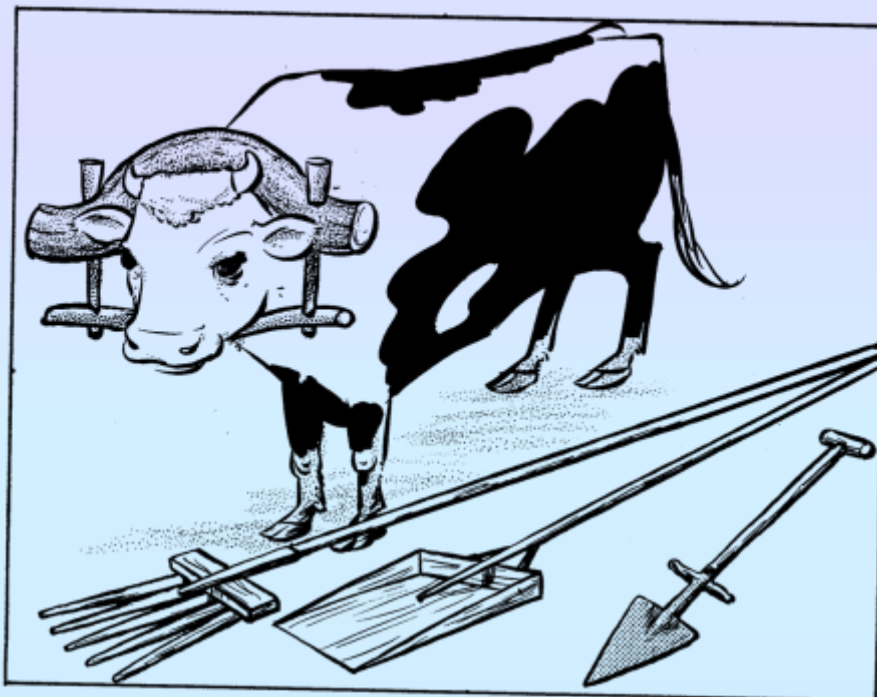
בסופו של דבר, נתקבלה על ידי מליאת הפנסיה הגדולה פה אחד החלטה חגיגית, לפיה יש לגייס תרומות בכל העולם עבור "קרן השמטה". רבי אליעזר סילבר, אחרי שובו לארצות הברית, ארגן שם פעלת התרמה רבתית והרפיב לצורך זה ועד מיחד

ראשי העדה החרדית ירדו מירושלים לכפר סבא, לבחון במו עיניהם במה אפשר לבוא עוד לעזרת גבורי פח אלה. הם אף החתימו את כל אחד ואחד מחברי הקבוצ על הצהרה נוטריונית חקית, לפיה הם מתחייבים לשמור את שמטת תרח"ץ כהלכתה. כל מי שיפר את התחייבות זו - נאמר בהצהרה - אחת דתו לעזב את המקום, וכל זכיותיו האישיים כחבר הקבוצ תהיינה מפקעות לצמיתות.

בינתיים משמשו ובאו ימי התכנסות "הפנסיה הגדולה" השלישית של אגדת ישראל במרינבד, עיר המרפא של צ'כוסלובקיה, בשלהי שנת תרצ"ז. חברי הקבוצ פנו לרבי חיים עוזר בוינא ובקשו עזרה כספית והדרכה תורנית בקשר לשמטה. המענה שקבלו ממנו היה כי בכל השאלות ההלכתיות שיתקלו בהן יפנו אל מרן ה"חזון איש" היושב בבני ברק - ואלו בדבר העזרה הכספית הוא מבטיח לפעל ככל שתשיג ידו.

רבי חיים עוזר כתב מכתב לרבי אליעזר סילבר, רבה של סינסיןאטי, שיצא לאירופה על מנת להשתתף בפנסיה הגדולה כדי לדון בדבר עם ראשי התנועה. כמו כן פנה בבקשה אל גיסו רבי אלחנן וסרמן, ראש ישיבת "אהל תורה" בגרנוביץ', לצאת מיד למרינבד ולפעל באותו ענין.

הוא עצמו, רבי חיים עוזר, נבצר ממנו להשתתף בפנסיה הגדולה בגופו. תשיותו הגדולה מנעה ממנו לצאת למסע כה ארוך, מליטא לצ'כוסלובקיה. וכה היו דבריו באגרת לכנסיה: "מה מאד יצר לי אשר לא אוכל להשתתף במועצה והפנסיה החשובה, לרגל רפיון בריאותי, אבל ידידים נכבדים לבי ורוחי אתכם".

מראשי "אגדת הרבנים", בהשתתפות רבי אלחנן וסרמן, שערך אז בקור בִּיבֶשֶׁת אמריקה לטובת ישיבתו.

אולם, תכף ומיד קפץ עליהם רגזם של מנהיגי "המזרחי", אשר לא הססו להפריעם במלאכת הקדש, ואף פרסמו מכתב גלוי בעתון "מארגן זשונראל", בו התקיפו בשצף קצף את העומדים בראש מפעל "קרן השמטה". התוצאה המדאיבה הייתה, שפעבור מחצית השנה לא נותר לרבי חיים עוזר כי אם להודיע לגזברי הקבוצה, שלצערנו נתקבל אצלו עבורם מאמריקה סכום פעוט בלבד של כמה מאות דולר... וגם מצדו הוסיף בארח אישי תרומה קטנה.

בשל כך המעמסה העקרית הטלה על שכמם של יהודי ירושלים, אשר התייחסו לקבוצים של גבורי הלחץ במסירות עילאית שופעת אהבה, חם נפשי וחביבות מצוה.

ביחוד הייתה חביבות מצוה יקרה זו, מצות השמטה, על רבי אליהו נחום פרוש, מיקירי וטובי ירושלים, אשר קנה את עולמו בעבודתו למען שומרי שביעית.

רבי אליהו נחום, תלמיד חכם מפלג, עסקן צבורי נודע ומחבר הספרים "הגפן" ו"מפתח שלם לתלמוד בבלי", הזניח את כל עסוקיו במלי דשמיא, שכח עולם ומלואו, כשלמול עיניו מרחפת מלה אחת ויחידה: שמטה!

רב כשרון היה רבי אליהו נחום פרוש ורב מרץ. כשהוא מלא ושופע דינמיות, התייצב בראש המפעל והניע את גלגליו, התסיס את הצבור ודובב את הארנקים שלו, תבע פעלה ודרבן פעילים, אך לרום עסוקיו הגיע בטפול האישי שהעניק לחברי הקבוצה ובערנותו לבעיותיהם. היה זה טפול מסור ומלא הקרבה, כשל אבא הדואג לילדיו הטובים, שכל מחסורם ויהבם עליו.

תכנית הפעלה ששרטט רבי אליהו נחום לעצמו דמתה למלאכת מחשבת אדריכלית, איך לבצע בפעל את שמירת השמטה בכפר סבא בכל ההדורים. בקסם השפעתו הצליח לגייס סגל עסקנים נלהבים, שעשו מלאכתם בהתנדבות ועל ידי כך חסכו הוצאות מיתרות. כל פרוטה שנאספה הייתה קדש לשמטה. על פי זמנתו, לא נועדו כספי "קרן השמטה" לתמיכת קיום פשוטה בקבוצה, אלא להקמת מפעלי משק יעודיים שייספקו תעשייה מתרת לשובתים בשביעית, ויבטיחו להם הכנסה מתאימה.

במסגרת זו הוקמו בקבוצ: רפת, לול עופות ומאפיה. כמו כן נרכשו אביזרים חדשים להרחבת הנגריה המקצועית. עבור הרפת נרכשו כמה פרות הולנדיות. גם לול התרנגולים סדר בצורה שמושית מאד, ואלו את המאפיה הקים רבי בנימין הויזמן, יהודי יקר ומפלג, בעל אחת המאפיות הגדולות בירושלים, אשר זנח את מאפיתו ובא לכפר סבא וישב במשך שבועות מספר בקבוצ האגדאי, שם בנה בעצמו את התנור והקים מאפיה גדולה, שהקלה במדה רבה על מצב התעסוקה בין חברי הקבוצה השובתים מעבודה בשדה הירקות אשר להם, שהיו מחסרי עבודה ופרנסה.

זבול הפרדסים, שנעשה בכל שנה על ידי החברים בחדשי הסתו, נאסר עליהם בשמטה מפי מרן ה"חזון איש". כפצוי על הגרעון הפספי שנוצר עקב השבתה זו, העביר רבי אליהו נחום פרוש לידיהם סכום מיוחד מכספי ה"קרן". ואולם עקר פעלו של רבי אליהו נחום פרוש נכר אז בחבת הקדש שלו, בטרחותיו הבלתי נלאות כדי שתהא שבת הארץ מתאבהת על שומריה ועל כל רואיהם, בהמצאותיו המחכמות להלהיב את הלבבות, שתוכן רצוף אהבה וחבה של מצוה בלי גבול וקץ. חברי הקבוצה נחשבו בעיניו כילדי שעשועים, ועל כן הקדיש להם את מיטב מרצו.

במשך כל שנת השמטה היה רבי אליהו נחום נהוג לבקר אצלם מפעם לפעם, כדי לעודד את הרוחות ולברר האם יש צורך ב"משהו". הוא השרה מרוחו הטובה על כל ההוי בקבוצ. הוא רכש כפות מיוחדות עבור החברים, שעל כל אחת מהן רקומות האותיות "שומרי שביעית". את הפרה הראשונה ברפת, שנרכשה על ידו מכספי "הקרן", קרא בשם "שביעית", ואת העגלה אשר המליטה כנה: "פרות שביעית"...

לעתים היה מופיע בקבוצ כשהוא אווז בידיו אגדת ירקות מתוצרת הערבים, שרכש עבור החברים בשוקי ירושלים העתיקה. ברק של ספוק ואשר התנוצץ בעיני החברים כל אימת שראו את דמותו התמירה של רבי אליהו נחום מופיעה באפק, בידיים שהוא מביא להם פריסת שלום חיה מירושלים של מעלה. בכל הזדמנות כזאת היה רבי אליהו נחום נואם לפנייהם במשך שעות ארוכות בחדר האכל, מעל גבי כסא פשוט, בהלהיבו את הרוחות למסירות נפש על תקונו של החטא הקדמון - בטול שמטין, אשר בגינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו. פעמים רבות כאשר סיים את דבריו, התלכדו החברים במחול ופרצו בשיירה אדירה "התורה היא חיינו", שהדי צליליה נשאו הרחק מעבר לחולות השרון הצהבהבים.

פניני פרשת השבוע

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע' הרב הגאון אשר קובלסקי שליט"א

הבית מימין שרוף כולו, גם הבית משמאל, גם הבתים ממול. האזור כולו שרוף לחלוטין, הבתים כמו נעלמו אל תוך חור שחור ומפויח. רק ביתה של משפחת הלפרין ניצב בגאון, לא ניזוק אף לא בשריטה קלה...

יותר. לא תמיד זה קל, אבל תמיד אנחנו ממשיכים לנסות, מוסיפים לחתור לכיוון הנכון. אנו יודעים שהתמונה בה אנו נראים לבני האדם שסביבנו בדרך כלל - לא באמת מייצגת את מי שאנחנו, וברגע של אמת אנו מתכנסים לתוך עצמנו, ומחפשים מה נוכל לעשות כדי להשתפר ולשפר את המבט השמימי עלינו.

ולצד כל הפעולות הנחוצות הללו, מדהים לדעת שיש כלי נוסף, ייחודי במיוחד, מפתיע בכוחו, שובר שיאים בעוצמתו, שיש לו יכולת להשפיע בשמים, לשנות את המבט עלינו, להכריע את גורלנו, להרעיף עלינו שפע ולהוריק עלינו ברכה, בלי קשר למעשי ידינו. יש משהו שהוא ממש 'שוחד' - כלפי שמיא, כסף שמשחד את בית דין של מעלה, משנה את גורלנו לטובה...

נושא השבוע – כח הצדקה

"בגלל הדבר הזה יברכך" (ט"ז, י)

כל יהודי שמתבונן לרגע אל עומק לבו, בוחן את מצבו ברגע של כנות אמיתית וטהורה, עלול להיכנס ללחץ. רק הוא יודע כמה אינו מושלם, כמה פעמים המידות שלו אינן כה נאות, כמה פעמים יראת השמים שלו אינה מספקת, כמה פעמים נכשל. כל אחד מאיתנו מצטער כשה קורה, אבל בגילוי לב ניאלץ להודות שזה קורה, וכשמבינים ש'על כל אלה יביאך אלוקים למשפט', ושם למעלה התמונה ברורה ובהירה - זה לא נעים...

לכן, יהודים כה רבים מחפשים עצות ורעיונות, סגולות וכלים, כדי לשפר את דרכיהם בכל עת, לשוב בתשובה שלימה, להתעלות לרמה רוחנית נעלה

הסכיתו ושמעו סיפור מדהים שמספרת הגמרא במסכת ברכות דף כ"ח: כאשר חלה רבן יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו, וראו אותו בוכה. 'מדוע הרב בוכה?' התעניינו התלמידים בחשש, והרי רבם הוא כה צדיק, כה גאון, מושלם בתורה, במידות ביראת שמים. מה יש לו לבכות כשהוא מבין שתיכף יסתלק מהעולם? ממה הוא חושש בעלייתו לעולם שכולו טוב?! השיב להם רבן יוחנן בן זכאי והבהיר שסיבת בכיו היא העובדה שהוא עומד לעלות לבית דין של מעלה, ושם זה עולם אחר - עולם האמת, עולם בלי חכמות. בעולם ההוא אין קיצורי דרך, אין אפשרות לשחד את השופט, אין כלים להגיע לפסק דין טוב אלא אם מגיע. משמע, כי בעולם הזה הוא עומד לעזוב - יכול אדם לשחד את בוראו בממון, וזה מיטיב את גזר דינו, זה עשוי לשנות את גורלו מן הקצה אל הקצה, זה יכול להציל אותו - ממש כך, לשוחד הזה יש כח עצום!

ומהו אותו שוחד? כיצד יכול אדם לשלוח השמימה העברה בנקאית, ולשפר את גזר דינו? כיצד יכול אדם לרשום שיק, לגהץ כרטיס אשראי, ולשחד בכך את בית דין של מעלה? ובכן, מגלה המהרש"א שם, שכוונת רבן יוחנן היא לכח הצדקה. כשאדם בעולם הזה, שהוא עולם שיש בו חשיבות לכסף, נוטל מכספו שלו ונותן לעני, מעניק מכספו ליהודי נזקק - באותו רגע הוא 'משחד' כלפי שמיא, הוא שולח 'שוחד' לשמים, מיטיב את גזר דינו באמצעות תשלום כסף!

כלומר, כשיהודי נזקק פונה אלינו, כשעני מבקש את עזרתנו, כשגבאי צדקה בא לקראתנו, ואנו נזעקים לעזרת אח הנתון בצרה, מסייעים ליהודי עני ומך - לא רק לאותו עני אנו מסייעים, לא רק לו אנו מעניקים מעט רווחה. פי כמה וכמה מזה אנו תורמים לעצמנו - כי אז אנו משמנים את המאזניים השמימיים ומטים אותם לטובתנו, אנו מבצעים פעולה גורלית מאוד לעתידנו, אנו יוצרים מציאות חדשה בשמים למעננו, אנו מפעילים צוות פרקליטים שמימי שמתחיל באותו רגע לעבוד בשירותנו!

כאשר יהודי נותן צדקה מתחוללת דרמה שמימית, מעטפה תפוחה עושה את דרכה לבית דין של מעלה, צונחת על שולחן הדיונים, וזועקת למעננו, מבקשת בשבילנו, פועלת עבורנו, פותחת לנו שערים, 'משחדת' את בורא עולם - כן, ממש כך, אלו דברים שלולא אמרם התנא רבן יוחנן מי יכול לאומרם, אך כך הוא אומר וגם קובע: הצדקה שלנו משנה את גורלנו, היא מכריעה ממש!

יהודים יקרים, הבה נזכור זאת בפעם הבאה שיהודי יפנה אלינו, כשמישהו יתקשר, כשעני ינקוש בדלת, כשמכתב יגיע לתיבת הדואר. אין כאן בקשות צדקה, יש כאן מעטפות תגוביינא שמובלות היישר לבית דין של מעלה, לסדר שם את המערכות באופן שיועיל לנו, לפתוח שם דיונים כשאנחנו בצד הנכון, להפעיל צוות עורכי דין בשבילנו. ברגע הזה, הבה נזכור לזהות את ההזדמנות, להבין כי לפנינו דרך שמימית נפלאה להכריע את גורלנו לטובה. וככל שנאמץ את העני, את הצדקה, את הנתינה בחפץ לב, את התשוקה והרצון לקחת חלק בצדקה, וניתן בכל הלב וכמה שיותר - כך נזכה לראות עין בעין כי הצדקה פתחה לנו שערים, הטיבה עימנו, שלחה לנו שיקים חוזרים פי כמה וכמה מלמעלה, העניקה לנו חיים מאושרים. הבה ניתן צדקה מכל הלב, בשמחה ובטוב לבב, כי - כך נקבע בפרשת השבוע - בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך, זה המפתח לברכת שמים!

שעון שהציל בית...

שעוני יוקרה מאוספים נדירים, הוא תחום תחביבי למדי, ולמרות זאת - הוא מגלגל מיליונים רבים. למי מבינינו שאינו מכיר, נציין כי ברחבי תבל ישנה קבוצה לא מבוטלת של אנשים, שהתחביב שלהם הוא איסוף - ולפעמים גם סחר בשעוני זהב או מותג יוקרתיים, בעיקר נדירים והיסטוריים. למותר לציין כי אלה העוסקים בתחום זה חייבים להיות אנשים אמידים במיוחד, שכן מחירים של שעונים כאלה נע מעשרות אלפי שקלים ועד מיליונים... אחד מנגידי משפחת הלפרין המפורסמת, נמנה על חובבי שעוני הזהב היוקרתיים. ביום מן הימים נחשף לשעון זהב יוקרתי העומד למכירה. הוא

בירר על השעון, עמד על טיבו, נדירותו, ייחודיותו ואיכותו, וכששמע שמחירו עומד על 200,000 ש"ח - הבין כי מדובר במחיר מציאה עבור שעון שכזה, וביקש לרוכשו. החברה המוכרת התחייבה כי השעון יסופק תוך 3 חודשים, ולו לא נותר אלא להמתין לבואו...

התקופה חלפה, וביום בו יצא לקחת את השעון, קיבל הנגיד שיחת טלפון מידידו, שסיפר לו על טרגדיה נוראית שפקדה משפחה קשת יום, כאשר קצר חשמלי הוביל לשריפת ענק, מאכולות האש אכלו את הבית, ארונותיו, הבגדים, הריהוט, הציוד - הכל נשרף. 'שומו שמים!' - ביכה הידיד - 'משפחה נזקקת מאז ומקדם, ועתה כל ביתם עלה בלהבות. בחסדי שמים אין נפגעים בנפש, אולם הנזק הכלכלי אדיר, מוערך בכ- 400,000 ש"ח. מנין תביא משפחה נזקקת סכום כזה?'

הנגיד שמע, ושקע בהרהורים. למעשה יש לו ברגע זה 200,000 שקל ביד, הסכום המיועד לרכישת השעון היוקרתי, שהוא מצפה לו כבר שלושה חודשים. קשה לומר שהוא מחוייב לוותר על חלומו לרכוש את השעון, ומנגד - איך יערב לו לרכוש שעון בסכום כזה, אשר יכול לכסות חמישים אחוז מהנזק של המשפחה האומללה שכל ביתה עלה בלהבות? דקות ארוכות התלבט. צד אחד בלבו גער בו כל הזמן: 'את השעון הזמנת, והוא שלך. תרכוש אותו כמתוכנן, ואחר כך תיתן תרומה יפה, אפילו הגונה, כמה אלפי שקלים. מה קרה? האם כל עולה של המשפחה המסכנה הזו מוטל עליך?' - ואילו הצד השני לא ויתר, ושב והעלה בעיני רוחו את דמעת המשפחה על ילדיה, נטולי בית, זרוקים ברחוב ללא כל צרכים בסיסיים. 'הסכום שבידיך יכול להציל אותם, להציל. איך בעד שעון מוותר אתה על הצלת משפחה?'

לא קלה היתה המלחמה הזו, הקרב התוך-לבבי הזה. בסופו, הכריע באומץ ובגבורה: כן. המשפחה הנזקקת שביתה עלה בלהבות, יקרה בעיניו יותר מכל שעון יוקרתי. הוא וידא שהוא יכול לבטל את עיסקת הרכישה, ובחר לבטלה ולהציל את המשפחה, להעביר לה את 200,000 השקלים שבידיו. וכדי להשלים את המשימה, בבחינת 'מצוה גוררת מצוה', גייס הנגיד גם את אחיו, שיתן גם הוא 200,000 ש"ח נוספים, ובכך הושלם הסכום שאיפשר את הצלת המשפחה ושיקום ביתה! אם נראה שהסיפור מסתכם בזאת, הרי שיש לו המשך מפתיע: שלוש שנים אחר כך, בתחילת שנת תשע"ז, פרצה ירושלים. היא התלקחה

ביערות שסביב המושב 'בית מאיר', ועד מהרה פרצה אל המושב פנימה, והחלה אוכלת מכל הבא ליד. מכוניות היו למאכולת אש, גינות נאות עלו בלהבות, בתים נשרפו כליל. בניסי ניסים הצליחו כוחות ההצלה לחלץ את בני האדם מהישוב, אולם הנזק היה אדיר, עשרות בתים הפכו לעיי חרבות שרופים עד היסוד...

בין הבתים הניצבים ביישוב, נמצא גם ביתו של אותו נגיד. הוא לא היה ביישוב באותו יום, אולם בני ביתו שהו בבית, חולצו אף הם יחד שאר תושבי היישוב, והותירו מאחור בית נאה ומטופח, יפה ומהודר. רגע לפני שעזבו העיפו מבט לעבר הבית וסביבותיו, כשליכם מבין שכנראה זו הפעם האחרונה שהם רואים אותו עומד על תילו, שכן האש משתוללת ושורפת הכל... יום וחצי היה היישוב סגור ומסוגר, תושביו הוברחו ורק כוחות הכיבוי וההצלה פעלו בו. לאחר מכן ניתנה הרשות לתושבים לשוב ולהיכנס אל היישוב, ואז ראו הכל את היקף האסון - עשרות בתים שעלו באש, נזק עצום ובלתי נתפס. רק בית אחד שרד: בית משפחת הלפרין! הבית מימין שרוף כולו, גם הבית משמאל, גם הבתים ממול. האזור כולו שרוף לחלוטין, הבתים כמו נעלמו אל תוך חור שחור ומפוויח. רק ביתה של משפחת הלפרין ניצב בגאון, לא ניזוק אף לא בשריטה קלה. האש הגיעה אל הגדר המקיפה את החצר, ופשוט דילגה באלגנטיות אל הבית הבא. ביתם היה להם לשלל, הבית היחיד שניצל כולו!

לא מעט אנשים באו למקום, בוהים במחזה הפלאי. בית אחד, שעמד בטבורה של הדליקה, בעיצומה של השריפה, אולם מאכולות האש דילגו מעליו והוא נותר שלם ויפה כשהיה. ואין זאת אלא שבית זה הוא עדות דוממת אולם מרעידת לב, עד כמה כח הצדקה שניתן למשפחה שביתה נשרף - היה כתעודת ביטוח לביתו של מי שהתמסר כל כך למענה, כיצד עמד והגן על ביתו של מי שנענה לזעקתה של המשפחה ניצולת האש, לבלתי יקרב אליו ניצוץ או גחל.

סיפור מופלא זה, שפורסם בספר 'האמנתי ואספרה', ממחיש כמה גדול כח הצדקה, עד היכן הוא מגיע. הנה כי כן, בידיכם להיכנס למושב 'בית מאיר'

ליקוטים וסיפורים נפלאים

על פרשת השבוע ועניני דיומא ■ הרב הגאון ברוך רובין שליט"א

השיב החפץ חיים: עד שאתה שואל אותי מדוע זקוק העולם לחסידים ומתנגדים, שאל את הקיסר הרוסי, לשם מה יש לו הרבה סוגי חיילים? מהם רוכבי סוסים, מהם יורים בתותחים, מקצתם במטוסים, ומקצתם באוניות, ובחלקם חיילים הולכי רגל וכדו'...

סיפורים נפלאים

"ראה אנכי נתן לפניכם היום" (יא, כו)

נראה לפרש על פי המעשה דשאלו פעם להרה"ק רבי זושא זי"ע אמאי צריך האדם לבוא אל הצדיק להורות לו הדרך אשר ילך בה, וכי לא די היה בזה שישב בביתו וילמד ספרי מוסר, והשיב רבי זושא שכשהאדם לומד בביתו ספר מוסר מוצא תמיד בכל מידה דהנה זה הפגם יש אצל חברו פלוני וזה הפגם מוצא אצל חברו פלוני, ובעצמו אינו רואה שום חסרון, על כן צריך לבוא אל הצדיק שיראה לו חסרונותיו ואז כשיפתח ספר מוסר ימצא מיד את אשר שייך לו.

(שיח יעקב יוסף)

"את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם" (יא, כז)

הרה"ק מצאנז זצ"ל ראה פעם איך אחד אמר ברכות השחר בלחש, ואף אחד לא שמע. הזכיר לו מה שכתוב בתורה. "את הברכה" - את הברכות שאנחנו אומרים בכל יום, "אשר תשמעו" - שישמעו ושיכולים לענות אמן, "אל מצוות ה' אלקיכם" חלק זה שייך גם לקיום המצוות.

"ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל" (יא, כט)

מדוע נכתבה המלה "ונתתה" עם האות ה' בסופה? תוספת ה' מראה על ברכה שניתנת בעין יפה, וכבר אמרו רבותינו: שהנותן מתנה לחברו - לעולם יתן בעין יפה. לפיכך מתאים, שכאשר עוסקים בענין הברכה על הר גרזים, ייכתב "ונתתה", רמז לעין יפה.

מאמר חז"ל זה "הנותן בעין יפה הוא נותן" נאמר לאדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת", ולדבריו היתה זו אחת משתי הפעמים הבודדות, שבהן נצחו אדם כלשהו. הדבר היה כאשר הבחין האדמו"ר בעיוור, בן למעלה מתשעים שנה, שהתגורר בעיירתו, ונהג להיאנח ללא הרף על מר גורלו. בהזדמנות אמר לו האדמו"ר: "מדוע הנך מתאונן כל כך? הלא נאמר (תהלים צ, י): 'מי שנותניו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', ואם כן אצלך כל יום נחשב למתנה גמורה - ומדוע, אפוא, תתלונן ללא הרף?" נענה היהודי ואמר לו: "רבי, והלא כתוב: הנותן מתנה לחברו - בעין יפה הוא נותן!..."

"ההזדמנות השניה, שבה נצחני אדם כלשהו" - ספר הרבי - "הייתה כאשר נגש אלי בדרכי הביתה אחד מן החסידים וביקש לדבר אתי על בתו החולה". ה"אמרי אמת" היה ידוע בדייקנותו הרבה, וכל סדר יומו מחושב היה בחשבון

ולראות בעיניים, שכח הצדקה הוא הפרקליט החזק ביותר בשמים, יש בו עוצמה אדירה, יש לו כח עצום, ובית שניצב על תילו כשכל הבתים מסביב שרופים - הוא עדות לכך.

הבה נבין גם אנו, כי כשפונה אלינו עני ומבקש עזרה, כשניתנת לנו הזדמנות לתת צדקה, בידינו הדבר לרכוש עכשיו פרקליט רב כח, 'לשחד' את בית דין של מעלה ולהיטיב את מצבינו. וככל שניתן, ברוחב לב, בשמחה, בהתלהבות ובהתרגשות - כך נזכה לראות את ברכת ה' עין בעין ולחוש את עוצמת ברכת הצדקה בכל מעשי ידינו!

של דקות ורגעים. לארוחה היה מקצה מספר דקות, ואם אירע שהגיע לביתו והארוחה עדיין לא היתה מוכנה, היה מדלג עליה ולא אוכל, משום שלא היה לו זמן אחר עבור האכילה... בזמן שניגש אליו אותו חסיד היה זמנו של הרבי דחוק עד מאוד, לפיכך אמר לחסיד שכעת אין לו אפילו רגע אחד להקדיש לענין. אמר החסיד: "לי יש עשרים שנה לטפל בבתי החולה, ולרבי אין רגע אחד של זמן בשביל זה?!"... "וזו" - סיים האדמו"ר - "הפעם השניה שמישהו ניצח אותי"...

"ושמחתם לפני ה' אלוהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם" (יב, ב)
בעיר אחת חיו שני עשירים גדולים שהיו שונאים זה את זה. לימים אירס אחד את בתו עם חתן בן משפחה מכובדת ומהוללת. התקנא העשיר השני בשידוך הנאה שעשה בעל דבבו. לא עברו ימים מועטים והתברר למחותן כי חתנו הוא בעל מידות רעות ומגונות, מיהר העשיר וקרא לשדכן ולחש על אוזנו את כל הידוע לו וביקש ממנו כי ימהר ויפטור אותו מעונשו של זה. מיהר השדכן הממולח אל ביתו של העשיר השני והציע לו את השידוך בספרו לו כי השידוך עם הראשון עומד להתבטל. שמח העשיר ונתן את הסכמתו המיידית לשידוך ולא עברו שעות מועטות והחתן ביטל את התקשרותו הראשונה והשתדך עם בתו של העשיר השני. בהגיע זמן החתונה הוזמן המחותן הראשון ולאחר המשתה רקדו שני העשירים ריקוד של שמחה כנהוג. האחד רקד בהתלהבות על זה שזכה בשידוך והשני רקד בכל עוז על שזכה להיפטר ממנו...

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא: הקב"ה מייפה בעיני כל אחד ואחד מישראל את משלח ידו על כן כאשר הישראל אוסף את תבואתו - הוא שמח בה ובברכתה ואילו הלוי שמח על שהקב"ה פטר אותו מכל העמל הזה... זה מה שנאמר בפסוק: "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריכם". גם הלוי שמח ומדוע? "כי אין לו חלק ונחלה אתכם..."

"רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל" (יב, טז)

האדמו"ר מקלויזנבורג, הרב יקותיאל יהודה הלברשטם, זצ"ל סיפר את שעבר עליו בשואה, בהיותו במחנה אושוויץ. היה זה בערב שבת, עת הורידו את כל היהודים מהרכבת, ודחקו בהם להיכנס לתוך המחנה. בהיכנסם

למחנה נדחקו כולם פנימה, ואת האנשים שנמצאו כשירים לעבודה אספו למקום מיוחד ושם חילקו להם ארוחת בוקר בשרית, האנשים המורעבים והמיוסרים עטו על האוכל, אך האדמו"ר מקלויזנבורג סרב לקבל את מנתו, בהפטירו שבשום אופן הוא אינו רוצה לאכול טרפות וכך הוא צם במשך כל היום, ובערב נשכב תשוש ורעב לישון.

בבוקרה של השבת נשמעה צעקה לכיוון האסירים, המכריזה לבוא לאכול. האדמו"ר ישב מכונס בתוך עצמו. וכשהתרוקן הצריף ולא נשאר בו אף אחד, הוא התפרץ בבכי, ונחלי דמעות זרמו מעיניו. למרות שהרבי לא נהג לבכות, הוא עשה זאת, כשהוא מתפלל לקדוש ברוך הוא על כל מה שקורה. בצהרי יום השבת בכיו של הרבי התגבר והוא אמר: "ריבונו של עולם, נשארתי לבדי, חסר כל, את הכל לקחת ממני, נשארתי עירי ויחף, ועוד אלך ואוכל טרפות? איני רוצה לאכול טרפות, איני אוכל!"

והנה בעודו יושב ומדבר עם עצמו נכנס אל הצריף יהודי מבוהל. הלה ניגש ישר אל הרבי ושאלו: "האם הוא הרבי מקלויזנבורג?" הרבי נבהל לשמע השאלה, כי את הרבנים והאדמו"רים היו הגרמנים מובילים ראשונה אל הכבשן, אך תוך כדי דיבור בא אליו יהודי נוסף ואמר לו, שהוא חייב לגשת מיד אל הדלת, כיון שמישהו ממתין לו. לא נותרה לרבי ברירה, והוא קם ממקום מושבו, למרות חששותיו, וכאשר הגיע אל הפתח, ראה אדם מבוגר, יהודי שפנה אליו בשאלה, "האם הרבי מקשאנוב היה דודך?" האדמו"ר עמד תוהו ומשתומם, מהיכן ידע איש זה כי הרבי שרוי במחנה אושוויץ, ומהיכן ידע כי אכן הוא דודו? אך יחד עם התמיהה השיב מיד ואמר ליהודי, כי אכן, הרבי מקשאנוב היה דודו. איש זה מיהר להושיט לאדמו"ר ככר לחם וצלוחית מלאה ריבה, ואמר לו, כי הוא הביא לו את האוכל, כדי שישביע נפשו, וכהרף עין נעלם האיש המסתורי והסתלק, והוא שוב לא ראה אותו.

כשסיפר האדמו"ר סיפור זה, אמר, כי אז הוא חש שיש אלוקים בארץ השומר עליו, מפני שלא רצה לאכול טרפות. מיד לאחר מעשה זה קיבל עליו מחדש שלא יאכל טרפה בשום אופן. וכך ישב לו האדמו"ר מקלויזנבורג ואכל את סעודת השבת הכשרה, שזימן לו הקדוש ברוך הוא.

כשסיפר האדמו"ר סיפור זה, אמר, כי אז הוא חש שיש אלוקים בארץ השומר עליו, מפני שלא רצה לאכול טרפות. מיד לאחר מעשה זה קיבל עליו מחדש שלא יאכל טרפה בשום אופן. וכך ישב לו האדמו"ר מקלויזנבורג ואכל את סעודת השבת הכשרה, שזימן לו הקדוש ברוך הוא.

(613 סיפורים על תרי"ג)

"בנים אתם לה' אלקיכם" (יד, א)

שאל יהודי את ה"חפץ חיים" זיע"א, רבי: לשם מה זקוק העולם לחסידים

ומתנגדים, ואף החסידים בינם לבין עצמם, חלוקים לקבוצות רבות, מהם שעיקר עבודתם בתפילה, ומהם שעיקר עבודתם בתורה, ומהם עיקר עבודת ה' שלהם בשמחה וכו', לשם מה צריך קבוצות כה רבות?

השיב החפץ חיים: עד שאתה שואל אותי, שאל את הקיסר הרוסי, לשם מה יש לו הרבה סוגי חיילים? מהם רוכבי סוסים, מהם יורים בתותחים, מקצתם במטוסים, ומקצתם באוניות, ובחלקם חיילים הולכי רגל וכדו'. אין זאת - המשיך החפץ חיים - אלא שכל סוג וסוג מועיל לקיסר למלחמה בדרך שונה, שהרי חייל ההולך רגלי, אין בכוחו להילחם בחייל הנלחם מתוך מטוס, והיורים בתותחים, בכוחם לנהל מלחמה אף ממרחק של כמה פרסאות, ואפילו חיילי הקיסר המריעים בחצוצרות, תפקיד חשוב להם, שבתרועעתם מחזקים הם את לב החיילים הנלחמים בשדה הקרב. משום כך - סיים החפץ חיים - נחלקים גם אנו לסוגים שונים, אבל בנים אנו לה' אלקינו וכל אחד ואחד תורם את חלקו לעבודת ה', ויחדיו ננצח במלחמת היצר.

(וקראת לשבת עונג)

"בנים אתם לה' אלקיכם" (יד, א)

בלבו של משגיח ישיבת סלבודקא, הגאון הצדיק רבי משה טיקוצ'נסקי זצ"ל, התעורר חשש שמא אינו מטפל כראוי בבעיותיהם החינוכיות של בני הישיבה, משום שלא למד מעולם את תורת החינוך והפדגוגיה. פעם אחת

ביקר בישיבה ראש ישיבת חברון, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, והרב טיקוצ'נסקי שטח בפניו את הרהוריו אודות החוסר המקצועי שלו בעבודתו, ענה לו ר' יחזקאל: "האם אתה אוהב את התלמידים? אם הינך אוהב אותם, אינך זקוק ללימוד פסיכולוגיה ופדגוגיה, או כל תורה ושיטה אחרת, כי מי שאוהב את תלמידיו מובטח שיצליח לחנכם ולהגיע איתם להישגים גבוהים ביותר".

(דרשו)

"לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון" (טו, ז)

סיפר עגלון שהוביל את החפץ חיים זצ"ל בדרך, שכרגיל, היה מדבר עמו על תכלית האדם בעולם הזה. העגלון שאל אותו במה יוכל לזכות איש כמוהו. החפץ חיים השיב לו, שיעסוק בגמילות חסדים. צחק העגלון במר נפשו האם זה לא לעג לרש, הלא עני ואביון הוא, וזקוק בעצמו לקבלת גמ"ח! הסביר לו החפץ חיים במתק לשונו, שאל יחשוב שגמ"ח צריכים להקים במאות. אפשר להקימו בקטנות. ינסה לחסוך מהוצאות פרנסתו כמה פרוטות לשבוע, וכשיצטרפו הפרוטות לזהובים, יהיה לו כבר במה לעזור לשכן עני בהלוואה קטנה לצרכי שבת, וזהו יסוד גמ"ח הנחשב בעיני הקב"ה כאחת הקופות הגדולות. סיים העגלון בשמחה "שמעתי לעצתו, וכיום יש לי סכום הגון אשר נאסף אצלי והנני מלווה בע"ה לעשרות אנשים".

"כי לא יחדל אביון מקרב הארץ"

(טו, יא)

המגיד מקעלם הכריז פעם בדרשתו ואמר: שמעו אתם עשירים תראו למען השם לתת צדקה לעניים, ואם לא תתנו להם דעו לכם כי השנה הגיעו מים עד נפש והעניים יגוועו מרעב, ואם תאמרו מה יש אם הם ימותו למי אכפת הדבר הזה. דעו לכם, שוב הכריז המגיד, שהתורה הקדושה אומרת ומבטיחה "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", ואם כן בהכרח שיהיו עניים ואם תתנו לעניים לגווע ברעב תהיו אתם מוכרחים לתפוס את מקומם ותהיו אתם האביונים...

נמשל כבהמות נדמו

אמר הרבי הקדוש מרוזין זיע"א: ריבונו של עולם! מוכן אני לוותר על העולם הזה. גם על העולם הבא אהיה מוכן לסלוח... דבר אחד אני מבקש, שלא נסתובב כאן בעולם כמו בהמות בלי דעת!

(נקודות של אור - ספינקא)

פנינים נפלאים

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה

וקללה" (יא, כו)

פתח הכתוב בלשון יחיד "ראה" ועבר ללשון רבים "לפניכם"? שכן ליתן נותנים להכל במידה שווה, אבל לראות רואה כל אחד באופן אחר. אדם כמות שהוא, כך הוא רואה...

(ר' מנחם מנדל מקוצק)

"ראה אנכי נתן לפניכם היום" (יא, כו)

ווארט נפלא אמר רבי חיים מוורמזא "שאפילו יודע המוכיח כי מכל המקשיבים ללקחו יושפע רק אדם אחד ויחיד, אל ימנע דבריו מן הצבור, שכן מצינו למשה רבינו שדיבר בפני כל ישראל ואמר להם 'לפניכם' לשון רבים, וגם 'ראה' לשון יחיד, אלא שהוא דיבר לפני כל ישראל, אבל דבריו היו מכוונים אל היחיד, ולו הוא אמר 'ראה'.

(אוצרות התורה)

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" (יא, כו)

ראה שלא תתנהג בדרכי ביניים ובפשרות כי אנכי נתן לפניכם ברכה וקללה שהם שני ניגודים קיצוניים ביותר, אם לא בדרך הברכה הרי זו כבר ממילא דרך הקללה, דרך ביניים אין בנמצא כלל.

(ספורנו)

“ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה” (יא, כו)

חכמינו אמרו: “לעולם יראה אדם את עצמו כאילו כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת הכריע את כל העולם לכף זכות, עשה עבירה אחת הכריע את כל העולם לכף חובה” (קידושין מ). לפיכך אמרה התורה לכל יחיד ויחיד “ראה!” השתדל לראות שבכל מעשה ומעשה שאתה הולך לעשות “אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה” הרי אתה מביא לעולם כולו ברכה או ח”ו קללה. ועל כן הבחירה לגבי פעולתך עלולה להכריע את כל העולם לכף זכות או חובה.

(תורת משה)

“אחרי ה' אלוהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצוותיו תשמרו ובקולו

תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקו” (יג, ה)

אותם הדברים נאמרו בעצם גם בפרשה הקודמת, בלשון יחיד: “את ד' אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק” (י, כ) – ולמה אפוא חזרה תורה ואמרה זאת כאן בלשון רבים? ברם, אם בימים כתיקונם מסוגל כל אחד להיות ירא-שמים ועובד-השם ביחידות, הרי בזמן שיש מסיתים ומדיחים בעולם, אין בכוחו של היחיד לפעול מאומה, אלא מן ההכרח שיווצר מכל היחידים כוח-רבים מלוכד כדי להתגונן מפני ההסתות והדחות. לפיכך, כאן בפרשה המדברת בהדחתו של נביא שקר, חוזרת התורה ואומרת אותם הדברים בלשון רבים, לפי שאז חייבים היחידים להתלכד יחד, למען יוכלו לקיים:

“אותו תיראו ואת מצוותיו תשמרו

ואותו תעבדו ובו תדבקו”.

“ואת כל שללה תקבוצ אל תוך

רחובה ושרפת באש” (יג, יז)

אם יכולה הייתה עיר שלמה להיכשל בעבודה זרה, הרי סימן הוא כי אנשיה היו שטופים רק בענייני רווחי ממון ולא נתנו דעתם על ענין נעלה מזה. על כן ניטמטם לבם כ”כ עד כי נוח היה להדיחם. ממילא ראוי גם הונם ורכושם, אשר גרמו לידי כך, להישמד כולו באש.

(אבני אזל)

“ונתן לך רחמים ורחמך” (יג, יח) מלמד שכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים (שבת קנא). ועל זה אמר ר' דוד משה זצ”ל מטשורטקוב: כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. היינו שמעורר רחמי שמים על זה שהוא מרחם עליו, כי אומרים בשמים: ומה

זה בשר ודם ריחם עליו... הקב”ה בוודאי שצריך לרחם עליו!

“ונתן לך רחמים ורחמך” (יג, יח)

אל לך לחשוש מכך, שאחרי הריגת עיר שלמה של אנשים, נשים וטף, תסגל לעצמך טבע של אכזריות – שכן התורה מבטיחה לך: “ונתן לך רחמים” – מכיון שאתה עושה זאת למען רצון השם-יתברך וכבוד-שמים, לא ישחית המעשה הזה את מידותיך אלא אדרבה – עוד יחון אותך השם-יתברך במידה של רחמנות.

“לא תאכל כל תועבה” (יד, ג)

אמר הרה”ק רבי ברוך ממעז”בוז: נזהרים הם בני אדם שלא לבלוע נמלה חיה, מדוע אין הם נזהרים שלא לבלוע אדם חי.

“למען תלמד ליראה” (יד, כג)

בעל ה”התעוררות תשובה” זצ”ל כתב: “כבוד אאמ”ר זצ”ל בעל ה’כתב סופר’ אמר לי בשם אביו רבינו החת”ס זצ”ל: ‘דע בני, כי לא רק לצורך הלימוד זקוק אדם לרבי, אלא גם ליראת שמים, כי גם זאת היא פרק קשה בחיים, לאחוז בה במידה נכונה ולהשתמש בה בכוון הדרוש”.

(”ספרא דמלכא” – אוצר אמרות החת”ס)

“כי יהיה בך אביון מאחד אחיך” (טו, ז)

העניינים הם המיוחדים בעם ישראל, ולא יזלזל בהם מחמת עניותם, ואדרבה, ה’ יתברך עשה את העני, עני, כדי לזכות אחרים במצות צדקה ולהציל את

הנותנים מדינה של גיהנום. ומרמזת התורה ‘כי יהיה בך אביון’ עליך לדעת כי הוא ‘מאחד אחיך’ מהמיוחדים שבאחיק, מחשובי כלל ישראל, שהקדוש ברוך הוא ייעד אותם לסבול, בשביל לכפר על עוונות ישראל, ולכן אין לך לזלזל בהם חס ושלום, אלא אדרבה לרוממם ולנשאם בכל האפשר.

(אור החיים)

“לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך... כי פתוח תפתח את

ידך לו” (טו, ז)

הנה ידוע שישנן קדימויות בעשיית מצות הצדקה וכל אחת קודמת לרעותה. וכמו שפסק הרמב”ם (הלכות מתנות עניים פ”ז ה”ג) להלכה: “כי יהיה בך אביון מאחד אחיך וגו’ דרשינן... ועניי ביתו קודמין לעניי עירו דכתיב בתר לאחיק, לענייך, דהיינו עניי ביתו ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, כדכתיב אח”כ ולאביונך בארצך - דהיינו עניי עירו ועניי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ, דכתיב בסיפיה דקרא דכי יהיה בך אביון וגו’ בארצך דהיינו ארץ ישראל, ואח”כ כתיב אשר ה’ אלוהיך נותן לך לרבות כל מקום”, וכו’.

כ”ק מרן ה’שר שלום’ מבעלזא זי”ע אומר: בכף ידו של אדם אין כל האצבעות שוות. יש אחת מהן הגדולה מרעותה וארוכה יותר, ואחת קצרה יותר. כל זה ניכר דווקא כשהאדם פותח את כף ידו ולא קומץ אצבעותיו לאגרוף. כי בשעת הקמיצה – כל האצבעות נראות שוות מבחוץ ואין הבדל ניכר ביניהן. זהו שמזהירה כאן התורה, בדרך רמז: “לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך”, ותגיד: כל העניינים שווים כאותה יד קמוצה, ולכן את מעשרותי ונדבתי

אחלק לכולם בשווה, ואין דיני קדימה לאחים או קרובי משפחה. אלא: “פתוח תפתח את ירך לו” – ולכל עני תן כפי הראוי לו מדיני הקדימה שנתנה לך התורה. ודפח”ח.

“ולא תקפוץ את ירך מאחיק

האביון” (טו, ז)

ראשי תיבות של “לא ת’קפוץ ירך מ’אחיק ה’אביון” - היה אומר הרה”ק מהר”י מרוז”ין זצ”ל - הן אותיות “תהלים”. ללמדנו שבאמירת תהלים בלבד, אין אדם יוצא ידי חובתו, אלא צריכים להיות אומר ועושה לקיים “פתוח תפתח את ירך לו” בפועל.

(על התורה)

“ורעה עינך באחיק האביון לא

תתן לו וקרא עליך אל ה’ והיה

בך חטא” (טו, ט)

אם תלך בדרך זו ותבדוק כל עני בשבע בדיקות, “ולא תתן לו”, אזי דע

לך “וקרא עליך אל ה’”, יבדקו גם אותך בשמים ויפשפשו במעשיך, ואז “והיה בך חטא”, ימצאו גם אצלך חטאים ותיענש, אך אם תתן בלי לבדוק במעשיו, גם בשמים לא יבדקו אחריך.

(הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג)

“ורעה עינך באחיק האביון ולא תיתן לו” (טו, ט)

כתב האבן האזל יש אנשים שכשהם נתבעים לדבר צדקה טוענים הם, ‘אח אביון יש לי, קרוב עני יש לי, ואיני יכול ליתן צדקה לאחרים’, להוי ידוע שאותו אדם קמצן הוא מטבעו ואינו נותן אפילו לאחיו האביון. אם ‘ורעה עינך’ ומסרב אתה ליתן צדקה באמתלה של ‘באחיק האביון’ סימן הוא כי ‘ולא תיתן לו’ שאינך נותן גם לו, לאחיק. אם אפשר לתת לקרובים, אפשר לתת גם לזרים.

“נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו” (טו, י)

מפרש רש”י: “נתון תיתן לו, אפילו מאה פעמים”. עליך להרגיל את עצמך לתת הרבה, וממילא “ולא ירע לבבך בתיתך לו”, שכן ההרגל נעשה טבע.

(לוח ארז)

“ולא ירע לבבך בתתך לו” (טו, י)

“ולא ירע לבבך” אל תתחיל להיאנח ולהרבות דברים על מצבך הרע דווקא “בתיתך לו”, בשעה שבאים לבקש ממך צדקה.

(עולת חדש)

שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות 📌 הרב הגאון יחיאל פליסקין שליט"א

היום, כאשר המתנו לשיט על שפת הים, התיישבתי על אבן סמוך למים, והמשגיח התיישב לידי. הראיתי לו מחזה מרשים, מגוון של בעלי חיים שהיו שם: דגים, חלזונות, סרטנים, ועוד. ואז פתח המשגיח ושיתף אותי ב'הרגש'...

מספר סיפורים בנושא: לנצל כל הזדמנות לחנך

א. סיפר תלמיד ישיבת פוניבז', שלימים הפך למרביץ תורה. כשהייתי צעיר בן שש עשרה, ביקשתי לחקות את התלמידים המעשנים. באחד הימים, נטלתי את הסיגריה הראשונה, הדלקתי אותה ושמת אותה בפני. לפתע ראיתי, כי מרן ראש הישיבה הרב שך זצ"ל, שהיה שקוע בלימוד עם אחד התלמידים, הפסיק את השיחה וניגש לעברי בצעדים מהירים. הוא התקרב אלי, הניח ידו על כתפי, ואמר: "ילדי היקר, דע לך כי אני מעשן עשרים סיגריות ליום, ויודע אני מה זה (לאחר מכן הפסיק רבינו לעשן בהמלצת רופא), ולכן יש לי את הזכות לומר לך "אל תתחיל לעשן". ואכן, החלטתי באותו הרגע כי זו תהיה הסיגריה הראשונה והאחרונה שלי.

היום כשאני מתבונן באותו מעשה, אני רואה עד כמה יש כאן מוסר השכל לכל מי שאחראי על תלמידים, עד כמה יש לחיות עמו ולדעת את מצבו. איך הוא ידע שזו סיגריה ראשונה אצלי? כיצד הוא הבחין מהקצה השני של האולם, שאני עומד להצית את הסיגריה? אין זאת אלא שהיה מתמקד במתן

תשומת לב לכל תלמיד באופן אישי

(מסורת החינוך עמ' נא).

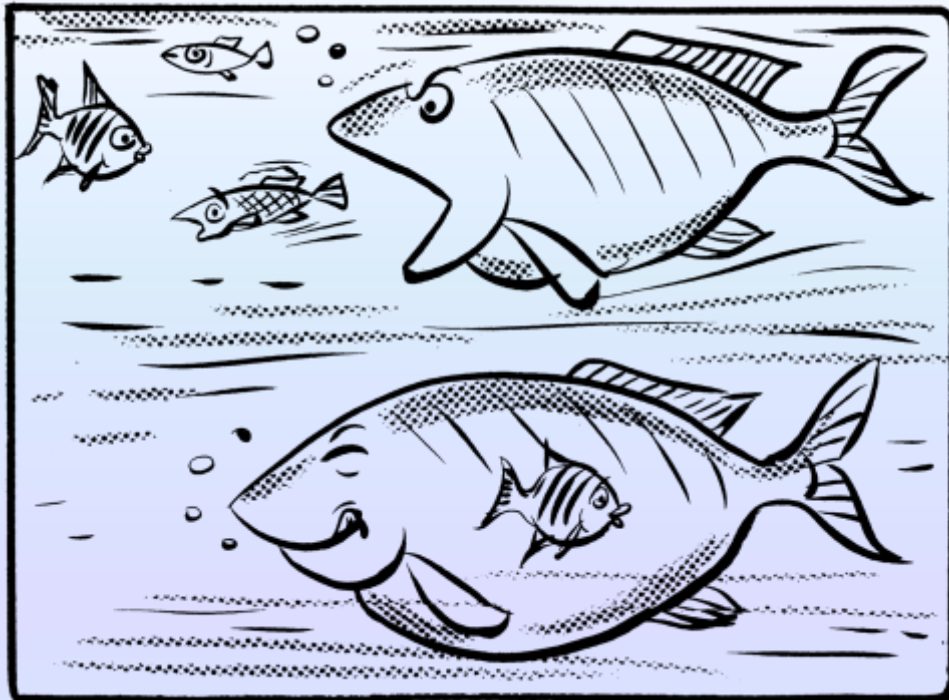
ב. מעשה באחד מראשי הישיבות למתמודדים, אשר הלך לבקר תלמיד שאושפז בבית חולים, בלויית תלמידים נוספים. כשעברו מחוץ לבית החולים, נשבה רוח והעיפה את כובעו של הרב, לכיוונו של אדם שישב ושתה כוס קפה, ומחמת הכובע נשפך כוס הקפה. כמובן שהרב התנצל בפניו, והוא מחל. אחר כך שאל ראש הישיבה את התלמידים, "האם לפי ההלכה הייתי חייב לשלם לו על הקפה שנשפך?"... ואז הם החלו להתפלל להנאתם בסוגיא של "נזקי אש"...

ג. פעם לקחתי עמי שני תלמידים אל בית מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל.

כשנסענו בדרך לבני ברק, הרחבתי והסברתי להם שהצדיק רואה דברים נסתרים וצריך לעשות תשובה לפני שמגיעים אליו, ואכן כל אחד מאיתנו פשפש במעשיו ועשה תשובה. כשהגענו אליו, ביקשו ממנו שני התלמידים ברכה להצלחה בתורה ויראת שמים. לתלמיד אחד, שבדרך כלל ישב ולמד, אכן בירך רבי חיים. אך לתלמיד השני, שהיה די בטלן באותה תקופה, אמר ר' חיים: "ברכה לתורה? אם תשב ותלמד, תהיה תלמיד חכם!..." הדברים השפיעו על התלמיד השפעה עצומה. הוא ממש הזדעזע, איך הגר"ח"ק ידע שהוא לא לומד והתלמיד השני כן לומד? והיה ניכר שהוא קיבל על עצמו להתחזק.

ד. באחת ההתוועדויות שנערכו בישיבה, באישון לילה באמצע טיול, סיפר אחד התלמידים סיפור מרגש, שאירע עמו-עמי באותו יום:

היום, כאשר המתנו לשיט על שפת הים, התיישבתי על אבן סמוך למים, והמשגיח התיישב לידי. הראיתי לו מחזה מרשים, מגוון של בעלי חיים שהיו שם: דגים, חלזונות, סרטנים, ועוד. ואז פתח המשגיח ושיתף אותי ב'הרגש': "תראה כמה בעלי חיים יש כאן, קטנים ומוסתרים מעין כל, ואיך הקב"ה דואג לפרנסת כל אחד ואחד מהם". הרגשתי שהדברים מופנים אלי בהשגחה פרטית, משום שאין לי תמיכה כספית מהורי, ומצבי הכלכלי קשה... אלא שהמשגיח לא ידע מזה. הלב שלי נפתח, ושיתפתי אותו במצוקתי... הוא נכנס עימי לשיחת חיזוק בנושא הבטחון בה', והסביר לי שהקב"ה יכול לעזור לי בקלות, אך יתכן שהוא מצפה ממני לשפר את מעשי. הדברים שנאמרו באוירה רגועה, ועל רקע ההמחשה המיוחדת, אכן חיזקו ועודדו אותי.

כפי שכולכם זוכרים, כאשר המתנתי בסוף התור לעלות ל'נאגלה' האחרונה של הסירות, התברר לפתע שהסירה מלאה, ואין מקום פנוי עבורי, בגלל שאחד התלמידים טעה לפני כן וכבר עלה פעמיים לשיט, וממילא כעת היה חסר מקום אחד בדיוק, המקום שלי. כפי שראיתם, התאכזבתי מאד. חשבתי לעצמי, 'למה דווקא אני צריך להיות תמיד מקופח'. מזכיר הישיבה ניגש אלי, ואמר שהישיבה תפצה אותי ב- 80 ₪ כמחיר ההפלגה, אבל אני כעסתי ואמרתי: "מי צריך כסף, את החוויה הפסדתי!".

אבל עכשיו, כשאנחנו יושבים כאן ביחד וחושבים קצת על החיים, פתאום 'נפל לי האסימון'! הרי רק מספר דקות לפני כן שמעתי מהרב שאם הקב"ה רוצה הוא יכול לעזור לי, והנה מיד הקב"ה כביכול ממחיש זאת ומעניק לי 80 ₪, שנחוצים לי כעת בדחיפות, הרבה יותר מאשר שיט בסירה..." ועיני התלמיד זלגו דמעות התרגשות בדברו, ויחד עמו דמעו כל הנוכחים... משני הסיפורים האחרונים ניתן ללמוד עוד, שכאשר המחנך מצידו משתדל לחנך בכל הזדמנות, אף משמים מסייעים בידו, לחזק בנושאים הנכונים בזמן הנכון.

אמנם יש להקפיד מאד שהדברים ייאמרו בניחותא ובאופן זורם, כך שהתלמיד ירגיש שמשתפים אותו בדבר מעניין אגב אורחא, ולא ח"ו באופן שירגיש מחנק או כפייה.

כתוב בפסוק (דברים לב, ב) יֵעָרֵף כְּמָטָר לְקַחֵי תֶזֶל כְּטַל אֶמְרָתִי, רמז שיש שתי צורות של השפעה. צורה א' - יֵעָרֵף כְּמָטָר לְקַחֵי, היינו דיבור ישיר וברור, כמו הגשם שכל אחד מרגיש. צורה ב' - תֶזֶל כְּטַל אֶמְרָתִי, כשטל יורד הוא אינו מורגש כלל, אך בבקר פתאום רואים שכבת טל שנוצרה במשך כל הלילה. כך גם בחינוך, לפעמים צריך להשפיע במינונים קטנים ולא מורגשים, טפטוף ועוד טפטוף, ולבסוף יראו בחוש את ההשפעה המצטברת (נתעוררתי לדברים מספר "הכסף לחיוב ולשלילה", להרב מאיר מונק שליט"א).

פתיחות בנושאי שיחה עם תלמידים

מקובל בעולם הישיבות, כי לא על כל נושא מדברים על תלמידים. והדבר אמור במיוחד בנושאים רגישים, כגון: קדושה וצניעות, שאלות באמונה, ביקורת על הממסד החרדי, ועוד. בנושאים כאלו משתדלים לא לשוחח כלל, ובמקרה הצורך עונים תשובות מקוצרות. גישה זו יכולה להתאים לתלמידים רגילים, אולם כשעוסקים בתלמידים מתמודדים, ההיפך הוא הנכון. יש לאפשר להם לשאול על כל נושא שהוא, להשתדל להשאר ברגיעה ובישוב הדעת, ולהשיב להם תשובות.

משל למה הדבר דומה, לניתוח. לאדם בריא אין שום צורך בזה כמובן, אבל אדם חולה, יש לנתחו כדי לאתר את האיברים הנגועים, לנקותם ולתקנם. כך גם בענייננו, במצב בו נמצאים התלמידים המתמודדים, אם נמשיך להדחיק את הנושאים המוקשים, זה עלול להרחיק אותם עוד יותר.

יש להסתייג: אין זה אומר שצריך לדבר על כל נושא בכל מצב. עדיין מוטל על הרב לשקול בדעתו, על מה לדבר, עם מי לדבר, איך לדבר, היכן לקצר וכו', והם דברים עדינים שצריכים הרבה סיעתא דשמיא, אבל נקודת המוצא צריכה להיות, שבעקרון מותר לשאול על כל דבר.

ומה עושים אם השאלה קשה והרב לא יודע לענות? הגישה הבלתי נכונה היא, לכעוס על השואל, ללעוג לו, או להכנס למבוכה. הגישה הנכונה היא, להרגיש בנח עם העובדה שאינך יודע [אין אדם בעולם שידע הכל!], ולהגיד

להם בפשטות: "שאלה יפה, אני לא יודע, אברר". ואכן יברר בספרים, או אצל כאלו שיודעים. לתשובה כזו יש גם ערך חינוכי מוסף, כדלהלן.

מורים – במיוחד מתחילים – טועים כאשר חושבים שצריך להפגין שידועים הכל, אדרבה, תלמיד השומע מפי רבו "איני יודע" "אני צריך לחשוב" "עלי לעיין" "אצטרך לשאול", לומד מתשובות אלו, שכל אחד חייב להתאמץ ולעמול כדי להשיג ידע, וכדי לזכות להבין את תורתנו הקדושה (הגר"ח פרידלנדר זצ"ל, מסילות חיים בחינוך ח"ב עמ' יח).

יש דרך נוספת - מקורית יותר - להגיב כשלא יודעים, והיא מתאימה בעיקר כשיש כמה נוכחים בשיחה. הדרך היא, לפתוח את הנושא לדיון במקום, מה שנקרא בימינו 'סיעור מוחות'. דהיינו לומר משהו כמו: "באמת שאלה יפה, האם יש למישהו רעיון לתשובה?", ואז כל אחד מהנוכחים, תורם איזה רסס

או כיוון משלו, והרב מצידו מגיב ומנתח את הדברים שנשמעו, ותוך כדי כך גם נזכר בעוד חומר שהיה ידוע לו ושכח. מנסיון, בדרך כלל מגיעים לתשובה מספקת. וגם אם לא, מכל מקום הרווחנו שלימדנו את התלמידים איך לפתח דיון שיתופי פורה.

כתוב בתורה (שמות יג יד) וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּןְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו וגו'. ושמעתי לבאר בדרך צחות, דהנה אמרו בגמ' (מגילה יא:) ש'והיה' הוא לשון שמחה, ומה השמחה כאן, אלא כשילד פותח פיו ושואל, זה סימן טוב, שכלי החשיבה שלו פועלים, והוא עירני ומתעניין ('חינוך מלכותי' - על פרשיות התורה, עמ' קל"ד).

להצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן לפנות לכתובת ymp803@gmail.com עם המילה 'הצטרפות'.

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה, בכל חלקי התורה ■ מתוך הספר 'דרישה וחקירה', בעריכת יהושע לינטופ

בכור בהמה - נתינתו לכהן

עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולבניו, וכולן ניתנו בכלל ופרט וכלל, וברית מלח. כל המקיימן - כאילו מקיים כלל ופרט וכלל וברית מלח, כל העובר עליהם - כאילו עובר על כלל ופרט וכלל וברית מלח; ואלו הן וכו': הבכורה (ב"ק קי, ב).

יש לבאר דין זה בשני אופנים:

א. עיקר הדין הוא, שהתורה קידשה את הפטר רחם, ותולדת הדין הוא, שציותה התורה ליתנו לכהן.

ב. עיקר הדין הוא שציותה התורה ליתנו לכהן, ונעשה בזה ממון כהנים, וכתוצאה מכך קידשתו התורה כשאר ממון כהנים.

וכן יש להסתפק בשאר מתנות כהונה שדומים לבכור, כתרומה וכדומה.

שיעורי הגר"ש שקופ (מתלמידו הגר"א שושן, ז"מ סי' ד ס"ג).

האם יש לבכור דין של קדשי הגבול, כמו תרומה ופדיון בכור, שהכהן זוכה בהם מחיים; או שזכייתו בהם היא מדין קדשי המקדש, וזוכה בהם מדין הקרבה, ככל מתנות כהונה, שזוכה בהם על ידי הקרבה נוראה דברים דומים בקטעים הבאים].

חידושי הגר"י (זכח"ס ט, א ד"ה והנה). וראה עוד צמקש דוד (סי' יד אות ז), וצבילורי הדף (זכח"ס נז, א ד"ה לימד).

בכור תם אינו ניתן לכל כהן, אלא דווקא לאנשי משמר (כן מבואר בירושלמי חלה פ"ד ה"ד).

האם הגדר הוא כמו בכל קרבן נכגון חטאת או חזה ושוק בשלמים], שהבעלים הם בעלי הקרבן, והכהנים רק מקריבים, ומקבלים הבשר מדין אישי ה'; או שבבכור יש דין נתינה מדין מתנות כהונה, ואנשי המשמר נעשו בעלי הקרבן.

משאלת משה (פסחים סי' עט ד"ה ונשאר).

בבכור נאמרו שני דינים:

א. שהוא קרבן.

ב. שהוא ממתנות הכהונה וניתן לכהנים. ומצד דין מתנות

כהונה שלו לא היה צריך הקרבה כלל, אלא היה נאכל לכהנים כמו

תרומה, אלא שיש לו דין מיוחד שהוא קרבן, ולכן צריך הקרבה.

ודין הקרבן שבו אינו מחמת הכהנים, אלא מחמת הישראל, שהתורה

אמרה שבכורו של ישראל נעשה קרבן, ונחשב קרבנו של הבעלים.

אך כיון שמצד דין מתנות כהונה שבו צריך ליתנו לכהן, ממילא נמסר לו

כל ענין הקרבתו נואף על פי כן נחשב כקרבנו של הבעלים].

צרכת פרץ (פרשת צא ד"ה צס"פ).

בכור בהמה - שותפות עכו"ם פוטר

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים, והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי, המשתתף לו, והמקבל הימנו, והנותן לו בקבלה - פטור מן הבכורה. שנאמר 'בישראל' (במדבר ג, יג) - אבל לא באחרים (משנה בכורות ב, א).

'המשתתף לו' למה לו. לאפוקי מדרבי יהודה, דאמר: שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה, קמשמע לן דפטורה מן הבכורה (גמרא שם).

יש לבאר הלימוד מ'כל בכור בישראל' (במדבר שם), בשני אופנים:

א. הלימוד הוא שרק כשכל הבהמה של ישראל חלה הקדושה, משום שהקדושה חלה רק על בהמה שלימה, ועל חלק העכו"ם הקדושה אינה יכולה לחול.

ב. באמת הקדושה יכולה לחול על חצי בהמה, אלא שגזירת הכתוב היא, ששותפות עכו"ם פוטר.

חידושי הגר"צ סורולקין (מועד עמ' פל).

בל יחל - בנדרים ושבועות

שנמנענו שלא לשנות מה שנחייב בנפשותינו בדבור, ואף על פי שהוא בלא שבועה, ואלה הם הנדרים, כגון שיאמר האדם 'פירות העולם', או 'פירות מדינה פלונית', או 'מין פלוני של פירות - אסורין עליו'. וכמו כן שיאמר 'אשתו אסורה עליו', וכיוצא באלו הענינים, שחייב לקיים עליו. ועל זה נאמר (במדבר ל, ג) 'לא יחל דברו', ופירשו זכרונם לברכה (ספרי כאן), לא יעשה דבריו חולין, כלומר שיחייב על נפשו דבר ולא יקיימהו, ולשון גמרא שבועות (כ, ב) אמרו זכרונם לברכה: קונמות עובר משום לא יחל דברו.

וכן בכל מה שידור האדם לקרבן, או לבדק הבית או לצדקה, או לבית הכנסת וכיוצא בהן, עובר עליהן משום 'לא יחל'. אבל בענינים אחרים, כגון הנזיר לחברו דבר, או האומר 'דבר פלוני אעשה' או 'לא אעשה', שלא בלשון נדר ואיסור וקונמות, אף על פי שהוא מבוטא, ולא יעשו כן רק פחותי הנפש בבני אדם, אינו עובר ב'לא יחל' אלא בענין שכתבנו. ואמנם על הכל נאמר בתורה (שמות כג, ז) 'מדבר שקר תרחק'.

והרמב"ן ז"ל כתב ששתי מצוות חלוקות הן, נדרי גבוה ונדרי ביטוי (החינוך מצוה תז).

יש לבאר איסור 'בל יחל' בשני אופנים:

א. האיסור חל על הדבר, והוא עובר על

איסור זה [וכך נראה לבאר בנדרים].

ב. האיסור הוא מצד הדיבור שנעשה מחולל

[וכך נראה לבאר בשבועות].

משנת רבי אהרן (נדרים סי' א אות כט).

בל יחל - בנזירות

נזיר טהור שטמא עצמו, לוקה אף משום 'לא תאחר לשלמו' (דברים כג, כב), שהרי איחר נזירות טהרה ועשה מעשה. וכן אם נדר בבית הקברות לוקה אף משום 'לא תאחר'. הא למדת שהנזיר שטמא עצמו לוקה ארבע מלקיות, משום 'לא יטמא' (במדבר ו, ז), ומשום 'לא יחל דברו' (במדבר ל, ג), ומשום 'לא תאחר לשלמו' (דברים שם), ומשום 'לא יבוא' (במדבר ו, ו), אם היתה ביאה וטומאה כאחת, כמו שבארנו (רמב"ם פ"ה מהל' נזירות הכ"א; וכן הביא החינוך מצוה שעו בשמו).

היה מקום לומר [שלא כדברי הרמב"ם (שם)], שנזיר שנטמא בטומאה הסותרת אינו עובר ב'בל יחל', כיון ש'דברו' היה שינהוג נזירות כדין, וכיון שסותר ויתחיל מנינו מחדש, הרי קיים דברו למחר. ודווקא לענין יין שאינו סותר, עובר על 'בל יחל'.

צית הלוי (ח"א סי' יז), וראה עוד צעמק סוכות (סוכה סי' ה אות ו).

אכסוף נועם שבת

בענין השבת וקדושתה ■ בהוצאת 'קול האמונה' 079-5422643

השבת היא אות וסימן לעונג בעוה"ב

אור החיים פרשת כי תשא

השבת היא מתנה, שעליה נאמר בגמ', "לא עבידא לאיגלווי". האוה"ח הק' מקרב את הדברים להבנתו:

"ואומרו אות היא פירוש ואל תאמר והלא גם שבת עבידא לאיגלווי וידעו מעצמן שיש להם בו מנוחה ועונג. גם התכונות לגוף לבל יחלה מיגיעות הטרדה וכמה פרטי הטובות, לזה אמר כי אות היא פירוש כל המנוחה והעונג הנרגש לישראל ביום השבת אינו אלא אות היא ביני וגו' פירוש סימן לטובה הגנוזה והיא בחינת עולם שכולו שבת והוא מושלל ההשגה זולת על ידי מצות שבת והיא נשמה יתירה הבאה ממנו והבן כי הוא סוד עתיק.

ע"י מרגישים מנוחה ועונג ביום שבת. מגלה לנו האוה"ח שזה בעצם סימן ואות לעוה"ב שאותו עדיין אנחנו לא משיגים. אז בשביל מה מצוה ה' את משה לך והודיעם? ממשיך האוה"ח ואומר:

ואם כן לא עבידא לאיגלווי לזה דבר וגו' לדעת וגו' כי צריך להודיע מעלת המתנה לאחזוקי עליה טובה ולברך לנותן ברוך הוא אשר מקדשם בקדושת שבת להשיג האושר המופלג והמופלא: החזון-איש היה אומר על סברות מסוימות, "זו סברא של שבת". יש סברות שבשביל להבינם צריך את השבת. מה יש בשבת? האבן עזרא מגלה לנו, שבשבת אכן יש יותר אפשרות להבין.

הנביא בנחמיה, מפרט לעם ישראל את מתן תורה, ומפרט בתוך כך את מתנת השבת, על אף שהיא כלולה בתוך כל המצוות.

נחמיה פרק ט

(יג) וְעַל הַר סִינִי יִרְדֶּתָּ וְדַבֵּר עִמָּהֶם מִשְׁמַיִם וְתִתֵּן לָהֶם מִשְׁפָּטִים וְשִׁרִּים וְתוֹרוֹת אֲמַת חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים: (יד) וְאֵת שַׁבַּת קִדְשְׁךָ הוֹדַעְתָּ לָהֶם וּמִצְוֹת וְחֻקִּים וְתוֹרָה צִוִּיתָ לָהֶם בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדְּךָ:

מבאר זאת האבן עזרא

ואת שבת קדשך - הזכיר השבת לבד מעשרת הדברים כי היא נכבדת במנוחה ותוספת שכל:

ואילו המלבי"ם מגלה לנו חידוש נוסף.

(יד) ואת שבת, שבת נאמרה בעשרת הדברות ובסוף פ' משפטים, ואמר הודעת להם כי בשבת הודיע להם פנות האמונה מחידוש העולם והודיע להם כי הם מונהגים בהנהגה השגחית, שעז"א בא מצות השבת כמ"ש במק"א

כן, את הגילוי המיוחד, המרגש והמחזק, שאנחנו מושגים בהשגחה פרטית, את הגילוי הזה קבלנו בשבת קודש!

מנוחת השבת - ראייה על תורה מן השמים

עלי שור ח"ב עמ' שפד

...התענוג האמיתי היא מנוחת שבת עצמה, שהיא מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום, ושלווה, והשקט, ובטח, מנוחה שלימה, שאתה רוצה בה.

איך כל המעלות העליונות האלו טמונות במנוחת שבת?

הוי אומר מנוחה זו בעומקה היא כניסה לתוך הפנים שבפנים של החיים, ששם האדם דבוק לגמרי בבוראו, ואינו זז ממנו. הוא אינו יוצא מנקודה

פנימית זאת החוצה אפילו להגיד מלה מיותרת, כאמור, בקושי התירו שאלת שלום בשבת.

אין עשיית מלאכה כי בשבת קודש, "כל מלאכתך כאילו היא עשויה". זוהר של פנימיות קורן לתוך כל פינה של יום השבת, אכן יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך.

דקה אחת אמיתית של שבת מחוללת מהפך!

דקה אחת של פנימיות שבתית כזאת, ממחישה לאדם כי מנוחה כזאת בלתי אפשרית היא בלי מתנה מן השמים. דקה אחת כזאת, היא ראייה חותכת על תורה מן השמים, יש כאן הבחנה נוראה, אם שבת היא מעין עולם הבא, הרי יוכל האדם להכיר מהשבת שלו עד כמה יש לו שייכות לעולם הבא. אם מתעוררת בו פעם איזו הרגשה במנוחה עמוקה זאת, ביום שבת קדש, אשרי לו. כי יש לו שייכות לעולם הבא. וכך כתוב בזוהר הקדוש כי השבת של האדם היא הבחינה על העולם הבא שלו.

השגת העולם הבא על ידי שבת קודש

כשאדם נוסע לארץ רחוקה לצורכי מסחר, דבר ראשון הוא מצטייד בכסף שמתאים לאותה מדינה. אם הוא יגיע עם כסף ישראלי ליפן, לא יכבדו אותו כל כך...

אם אנחנו רוצים לזכות לעולם האמיתי שלנו, רבותינו מלמדים כאן שזה תלוי בחיבור שלנו לשבת קודש.

בברכת המזון בשבת מוסיפים בקשה:

הַרְחֵמֵן הוּא יְנַחֵלְנוּ יוֹם שְׁכָלוּ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.

מה זה קשור לשבת? את העולם הבא אנחנו רוצים גם ביום חול, האם יש קשר בין השבת שלנו ל"יום שכולו שבת"?

האור החיים הקדוש, מגלה לנו סוד נפלא. בעולם הבא אי אפשר לקבל תענוגים שלא השגנו אותם בדרגה כלשהי כאן בעולם.

ותדע כי מן הנמנע החלטי ששיג אדם

עליה לעולם עליון זולת באמצעות השגת ענף ממנו בהיותו בעולם הזה, כדי שנוכל להשיג את ההנאה הרוחנית של עולם הבא, חייבים לקבל מושג בטעם רוחני, ובשביל זה יש לנו את השבת.

אור החיים שמות פרק לא

ביאור נפלא, מבאר האוה"ח לפי זה את הפסוק ושמרו...לעשות את השבת, והוא מה שצוה ה' באומרו ושמרו בני ישראל את השבת פירוש [לשמור את ה]נשמה הנקראת שבת. ותכלית שמירה זו היא השגת [כדי שנושיג] עולם ששמו שבת, והוא אומרו לעשות את השבת, [ע"י שמירת הנשמה כאן, אנו יוצרים ועושים את העולם העתידי ששמו שבת] ותדע כי מן הנמנע החלטי ששיג אדם עליה לעולם עליון זולת באמצעות השגת ענף ממנו בהיותו בעולם הזה, ולזה אם לא ישיגו ישראל בחינת נשמה זו אין בהם יכולת לעמוד בגדר עליון. והוא אומרו לעשות את השבת פירוש שבאמצעותו תעשו לכם את השבת שתוכלו השג עמוד שם ולהתענג נפשם בגנוי עליון.

כי אות היא פירוש כל המנוחה והעונג הנרגש לישראל ביום השבת אינו אלא אות היא ביני וגו' פירוש סימן לטובה הגנוזה והיא בחינת עולם שכולו שבת והוא מושלל ההשגה זולת על ידי מצות שבת [אין אפשרות להשיג את העוה"ב ללא מצות השבת] והיא נשמה יתירה הבאה ממנו והבן כי הוא סוד עתיק.

שמחת התורה

שו"ת בעניני הפרשה והמועד ■ הרב הגאון יהודה שמחה סטורץ שליט"א

מה החידוש שלא צריך להציל את המסית?

‘לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו ולא תחמל ולא תכסה עליו’. (יג ט).

ופירש רש"י, וז"ל: ‘ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר (ויקרא יט טז) לא תעמוד על דם רעך, על זה לא תחוס’. עכ"ל.

וכן כתב החינוך (מצוה תנט), וז"ל: ‘שנמנע המוסת שלא להציל המסית כשיראהו בסכנת מות ואבוד, ועל זה נאמר (דברים יג ט) ‘ולא תחוס עינך עליו’. וכן אמרו זכרונם לברכה (ספרי כאן), מכלל שנאמר ‘לא תעמוד על דם רעך’, יכול אי אתה עומד על דמו של זה, תלמוד לומר ‘ולא תחוס עינך עליו’. עכ"ל.

וצ"ב מאי שנא מכל חייב מיתה שאין לחוס עליו ואין מצות לא תעמוד על דם רעך.

‘ולא תחוס עינך עליו’. ורש"י ז"ל לא הביא רק הטעם של ‘לא תאבה לו’, מפני שלא יעלה על לב, שיאהב המסית שום אדם בעולם, אבל יעלה על הלב, שיחמול עליו בהתחננו על נפשו שלא יהרגנו. ואין זה צריך טעם לפי הפשט. עכ"ל. ונראה שהיה למזרחי גירסא אחרת ברש"י. ומכל מקום נתבאר שכוונת רש"י שלא שייך שיאהב אדם או יחול מצד עצמו על מסית, ובהכרח שהוא רק מצד שיטעה שישראל אף שחטא ישראל הוא, ואף שהורגו בבית דין מכל מקום צריך להרגיש כלפיו רגשי אהבה וחמלה, ולחוס עליו. ואם ימצא צד זכות להפך בזכותו.

ג. המלבי"ם (יג ט אות סח) פירש, וז"ל: ‘ולא תחמל ולא תכסה עליו, התבאר אצלי ההבדל בין חוס ובין חמל, שחוס הוא מה שאינו רוצה להשחית

דבר שיש בו תועלת, וחמל הוא מצד טוב הדבר בעצמו, וע"כ מפרש לא תחוס עין אם טובע בנהר שבזה יחוס מהשחית בן אדם כמוהו שיש בו צורך לקבוצ המדיני, וחמל הוא אם רואה לו זכות שאז הוא עצמו דבר טוב כי י"ל זכות שלא יהרג. עכ"ל. ולפי זה יש להסתפק האם בחייבי מיתה בעלמא במקום שרבים צריכים לו כיואב בן צרויה, יש מקום לחמול עליו או לחוס עליו. דהנה שנינו ברוצח בשוגג (מכות יא:): ‘ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה, אינו יוצא משם לעולם, שנאמר: ‘אשר נס שמה”. ויל"ע האם יש לימוד ברוצח בשוגג ואפשר שגם ברוצח במזיד ממצד לא תקחו כופר, וכן במסית, וממה שצריך פסוק יש מקום לומר שבשאר

חייבי מיתות אם ישראל צריכים לו אינו נהרג מפני צורך השעה.

ד. הרמב"ן הביא דברי רש"י וכתב, וז"ל: ‘אבל בגמרא (סנהדרין סא:): אמרו ‘הא אבה ושמע חייב’. וכו'. והנה לא תאבה לו, בלב. ולא תשמע אליו, שתודה לו לומר כן אעשה אלך ואעבוד עבודה זרה שאמרת, והוא חייב מיתה בהודאתו. וכן דעת אונקלוס ‘לא תקבל מיניה’. ואלו הלאוין כמו ‘ולא תתאוה ולא תחמוד’ (לעיל ה יח), שאם התאוה בלב עובר בלאו הראשון. ואם הוסיף לעשות כאשר חשב עובר גם בלאו השני. ‘ולא תחוס עינך עליו’, לרחם עליו שלא יומת. ‘ולא תחמל’, על הקורבה הנזכרת שיש לו עמך, וכו'. ‘ולא תכסה עליו’, מהעיד עליו בבית דין. עכ"ל.

האלשיך (יג ט) ביאר, וז"ל: ‘על כן לא תאבה לו, כלומר, לא תעמוד בטענות עמו לווכח אם טוב אם רע, ועל ידי כן לא תשמע אליו. כי אם תאבה לו ותבא בטענות עמו, אולי תפותה ותשמע אליו לעשות מצותו. והוא, כי אולי הוא בעל טענות וינצחך בשקר, ומה גם כי אז יתעורר יצרך הרע להיות לו מעיר לעזור ותהיה עליך מלחמה מבית ומחוץ ויוכלו לך חלילה. על כן מיד זרוק בו מרה ורחק ממנו ולא תאבה לו פן תשמע אליו. ולא תחוס עינך עליו להביט בו בעין טובה, פן מהעין רואה תבא לחמוד בלב, כי שני אלה סרסורי דעבירה, וזהו לא תחוס עינך, ובזה לא תחמול ועל ידי כן לא תכסה עליו, שלא יהיו אבריק גומרים לכסות עליו בלשונך להיות מחפה עליו ולשים לב לשזבותיה. עכ"ל.

א. רש"י פירש, וז"ל: ‘לא תאבה לו. לא תהא תאב לו’. ‘לא תאהבנו. לפי שנאמר (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב’. ‘ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר (שמות כג ה) עזוב תעזוב עמו, לזה לא תעזוב’. ‘ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר (ויקרא יט טז) לא תעמוד על דם רעך, על זה לא תחוס’. ‘ולא תחמול. לא תהפוך בזכותו’. ‘ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה אינך רשאי לשתוק’. עכ"ל. ומקורו מהספרי (ראה סז). ומבואר מדבריו שבכל חייב מיתה, אף שאינו מועיל לו שבית דין לא יהרגוהו, עדיין יש דין ‘ואהבת לרעך’, שהרי מקור דין ברור לו מיתה יפה נלמד מואהבת לרעך כמוך. וכפי שאמרו ישראל חטא ישראל הוא, ועדיין יש מצות ואהבת לרעך כמוך, אך למסית אין דין זה.

וממילא נראה שגם לא תעמוד על דם רעך, לא מבעיא לפרי מגדים שחיי שעה של חייב מיתה בבית דין דוחה שבת, אלא אף לדעת הביאור הלכה שאין חיי שעה שלו דוחים שבת, מכל מקום בעשה תשובה יש חיוב להצילו ביום חול, דבמיתת בית דין יש לו כפרה, אך במיתת עצמו לא יתכפר כראוי. וכן יש ענין לתת עוד חיי שעה שישוב בהם עד מיתת בית דין.

וליישב את הפרי מגדים יש מקום לומר שחייב מיתה עדיף מרועי בהמה דקה, והיינו שאם נתחייב מיתה בבית דין ועשה תשובה, אין התורה חפצה במיתתו אלא בכפרתו, ואם ימות שלא בבית דין

לא תהיה כפרתו שלמה. משא"כ אותם מורידים ולא מעלים אין אנו חפצים בחייהם. ובאמת אם עומד ברשעו יש לו דין מורידים ולא מעלים, וע"ז לא אייר.

ונתבארו הדברים בתורה תמימה (יג ט הערה כג), וז"ל: ‘טעם דרשה זו והבאות אחריה הוא מפני שאע"פ שהתורה דרכיה דרכי נועם ואנו מצווים לעולם לאהוב את הבריות, ומכל שכן שלא יתאכזר. ואפילו במי שמחויב מיתה אמרו ברור לו מיתה יפה ומשקין אותו עד שיתבלבל וכו' כנודע. אך במסית וכן במדיח צותה התורה להתאכזר עליו, יען כי אכזריות זו על אלו שמטעין את העם אחרי ההבל, רחמים הוא בעולם, שמעבירין אותם מדרך הישר ומהרסין יסודות העולם והישוב, וגורמים להירוס ופרצות בבתים ומשפחות ובעולם כולו. ולכן גדול חרון אפו של הקב"ה בזה, ובכובד הדינים שדנים אותו ישוב מחרון אפו, וכמו שכתב בסוף הענין (יג יח) ‘למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך’ וכו'. עכ"ל.

ב. המזרחי (יג ט) ביאר, וז"ל: ‘ומה שהוצרך רש"י לתת טעם לאזהרת ‘לא תאבה לו’, לפי שנאמר (ויקרא יט יח) ‘ואהבת לרעך כמוך’ את זה לא תאהב’, וכך שנו בספרי, הוא מפני שלולא זה, היה קשה למה הוצרך להזהירו, וכי תעלה על דעתך, שיהא אוהב למסית שהוא חייב מיתה. אבל בספרי נתנו טעם גם לאזהרת ‘ולא תשמע אליו’ ולאזהרת ‘ולא תחוס עינך עליו’ ואמרו: לפי שנאמר (שמות כג ה) ‘עזב תעזב עמו’, אמר: ‘ולא תשמע אליו’. ולפי שנאמר (ויקרא יט טז) ‘לא תעמוד על דם רעך’, אמר:

שלום לאוהבי תורתך

שו"ת בעניני הפרשה והמועד ■ הרב הגאון שלום חזקיה שליט"א

אותו, ורק למי שחשוב כגון מלך, היה נותנים לו להיות קודם, חוץ מבקניית קרבן פסח, שאז כולם שווים.

ולפי זה כותב החשוּקי חמד לדון אם מי שעקף התור יש לו דין גזלן, שיתכן שכיון שאינו אלא מדין פשרה של צדק, או ממנהג שנהגו כן, לא גזל לו כלום, אלא עבר על המנהג, אך יתכן שלאחר שכבר נהגו, א"כ הזמן הזה שייך אליו, וגורם לו נזק. ועכ"פ עובר על 'ואהבת לרעך כמוך', שכמו שכל אחד רוצה שלא יעקפו אותו בתור, כן יש לו להקפיד שלא לעקוף אחרים.

ובספר מעשה איש (ח"א עמ' קמ"ז) הביא בשם ר' שמריהו גריינמן זצ"ל שהחזו"א היה אומר שהחולף בתור על פני חבירו הקודם לו הרי הוא בכלל פורץ גדרי עולם. וכן במעשה איש (ח"ה עמ' קמ"ו) העיד ר' אהרן וייס ששמע מפי החזו"א כי החולף על פני חבירו העומד בתור עובר הוא על משיג גבול.

מצות שמיטת כספים

"השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו" (טו, ט)

בספרי (פסקא נח) איתא: 'מקץ שבע שנים' וכו', יכול שבע שנים לכל אחד ואחד, הרי אתה דן חייב שבע שנים בשמיטה וחייב שבע שנים במלוה, מה שבע שנים האמור בשמיטה שבע שנים לכל העולם, אף שבע שנים האמור במלוה לכל העולם. או כלך לדרך זו, חייב שבע שנים בעבד עברי וחייב שבע שנים במלוה, מה שבע שנים האמור בעבד עברי שבע שנים לכל אחד ואחד, אף שבע שנים האמור במלוה, שבע שנים לכל אחד ואחד, ת"ל 'שבע שנים תעשה שמיטה' לג"ש וכו', ע"כ.

ותמוה, מאי ס"ד דשמיטת כספים נוהגת במלאת שבע שנים להלואה, כל אחד ואחד לפי זמן הלואתו, הא מקרא מלא דיבר הכתוב (כאן): 'השמר לך וגו' קרבה שנת השבע וגו' ולא תתן לו', ואם הוה שבע לכל הלואה והלואה, היאך יתכן שתתקרב שנת השבע קודם ההלואה. ובאמת דהכי איתא להדיא בספרי (להלן פסקא סד) אקרא דידן: זו היא שאמר רבי יוסי הגלילי, אם שבע שנים לכל אחד ואחד, היאך היא קריבה, אמור מעתה שבע שנים לכל העולם, ע"כ [וכ"ה ברש"י (לעיל פסוק א) עיי"ש], וא"כ למאי הוצרכו תנאי לעיל לגזירה שוה לאשמעינן דלא הוי שבע לכל אחד ואחד.

תירוץ. לא ירצה להלוותו בגלל שאין עבודה בשדה

ר' משה דוד ליפקוביץ שליט"א בספרו מנחת דוד (כאן) כותב ליישב ע"פ מה שכתב הנצי"ב בפירושו עמק הנצי"ב על הספרי שם לבאר את הפסוק 'קרבה שנת השבע', היינו דקרבה שנת השמיטת הארץ ויהיה הכל הפקר ויאספו הרבה, וממילא יש לנו כאן פשט חדש בפסוק דקרבה שנת השבע היינו שמחמת שקרבה שמיטת הקרקע ואסור בעבודה, לא ירצה להלוות כסף לעניים, כיון שרוצה שישאר אצלו כספו.

ומביא שבאמת בחזקוני (כאן) כתב לפרש את הפסוק, קרבה שנת השבע שצויתך שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור ולפיכך ורעה עינך וגו'. וא"כ מבואר שפיר מאי ס"ד דהספרי שיהיה שמיטת כספים לכל אחד ואחד, דמ"ש קרבה שנת השבע היינו בגלל העבודה בקרקע.

מצות עשיית הישר והטוב - הקדמת תור

"כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלקיך" (יב, כח)

הטוב בעיני השמים, והישר בעיני אדם (רש"י)

יש לדון, הממתין במקום שרבים ממתינים בו, ויש מספר לכל אחד מתי תורו, ומצא אותו אדם שממתין - מספר זרוק באיזה מקום, ואם יטלנו יקצר את תורו, האם מדרכי 'הטוב הישר' רשאי ליטול מספר זה ולהקדים את תורו על פיו. וכן יש לדון אם מותר לאדם להעביר מספרו לאדם אחר. ומלבד מה שיש לדון בכה"ג אי נכלל ב'הטוב והישר', יש לדון נמי אי חשיב גזול זמן מאת אלו שעוקפים כעת בתורם. וכן יש לדון האם יש כאן חשש 'השגת גבול' או חסרון ב'ואהבת לרעך כמוך' או איסור 'חילול ה'.

תירוץ א. ת"ח קודם לעם

הארץ

הנה איתא בנדרים (סב.) אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרו לי תיגראי ברישא דכתיב ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל בראש אף תלמיד חכם נוטל בראש.

ועוד כתב המאירי (סנהדרין לב:) "אף לענין הדין אמרו שאם היו לפני הדין הרבה בעלי דינים מקדימין יתום לאלמנה ואלמנה לתלמיד חכם ותלמיד חכם לעם הארץ ואשה קודמת לאיש מפני שבשתה מרובה ואם הכל שוה מקדימין לקודם". ועיי"ש דהוא מדין צדק צדק תרדוף.

ולכאורה מבואר מדבריו דרך בבני אדם שוים מקדימין לקודם תחילה, אך אם הוא תלמיד חכם ואחרים אינם תלמידי חכמים, לכאורה יש להורות היתר לקחת מספר שמצא כיון שע"פ דין מגיע לו להקדים לפניהם, וממילא אין כאן ועשית הישר והטוב, כי באמת הישר והטוב שהוא יקדים את עמי הארץ. אך אם כולם תלמידי חכמים לכאורה יהיה אסור לו להקדים, כי הרי כתב המאירי דמקדימין לקודם.

תירוץ ב. הוא מנהג בני אדם

והנה בספר אור ישראל (כוכבי אור עמוד עב) כתב שהתור הוא מנהג בני אדם.

שמנהג העולם במקום אשר יתאספו המון אדם רב כמו בחצר בית הנתיבות, אשר יבואו המון אדם רב, לבקש פתקי מסע, וכל אחד רוצה למהר ולהשיג חפצו בתחילה, הנה הושם לחוק ולמנהג קבוע, כי כל מי אשר מקדים לבוא, הוא ישיג מטרתו תחילה. ועל כן למען שמור על הסדר, יעמדו כל הבאים בשורה זה אחר זה, למען אשר כל המקדים לבוא, יזכה להיות ראשון.

והגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוּקי חמד (סנהדרין ח.) הביא את מכתבו של הנציב הרומאי שהיה בירושלים בשעת הקרבת קרבן פסח, (כמובא בספר שבט יהודא ובסידור בית יעקב) וזה לשונו: ובהגיע יום העשור לחודש ניסן היו יוצאים כולם לקנות את הזבח הנקרא אצלם פסח, ומתקנת היהודים שכשיוצאים לעבודה זו לא יאמר שום אדם לחברו גש הלאה, או שיאמר הניחני ואעבור, אפילו היה האחרון שלמה או דוד מלכם. ושאלתי לכהנים כי זה אינו מדרך המוסר, [כלומר שאין זה מדרך המוסר לתת למלך לעמוד בתור, ולא להקדימו לאחרים], והשיבו כי הוא להראות שאין גבהות לפני המקום בזמן הכנת עבודתו, כל שכן בעבודתו ממש, ובאותם שעות כולם שוים לטובה, עכ"ל. מבואר שגם אז היה המנהג שמי שבא קודם מקדימים

ביאורי תפילה

כוונות על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב' הרב הגאון אריה יהודה פרידנר שליט"א

ברכת הודאה

ברכה זו היא הודאה על עצם החיים ועל הניסים הפרטיים שנעשו לאדם הגלויים והנסתרים ועל הניסים שעשה לעם ישראל וברכה מיוחדת לכך שהחסד ניתן בצורה כזו שניכר ממנה שלך נאה להודות. וזה חסד מיוחד כאמור בפסוק [בישעיה נ"ח] אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות ליבך. פירש הרד"ק אם תענג את השבת ישפיע לך חסדים שיגרמו לך להודות לה' ועצם ההודאה זה תענוג הנפש ע"כ. וא"כ ה"ה בכל הודאה שמודים לה' היא חסד בפ"ע.

מודים

בברכה זו משתחוים ולא כורעים כמו בברכת אבות כי בברכה זו אנו מודים על מה שקבלנו כבר ואין אנו מתייחסים למצב שלנו השפל שהרי כבר קיבלנו. משא"כ בברכת אבות אנו מתייחסים לברכת ה' בעולם באופן כללי ועל מנת לדקדק ולהרגיש בכל הטובות לפרטיהם אדם צריך לזכור את מצבו השפל ביותר וידע שכל עליה ממצב זה היא מכח ברכת ה'. ולכן כורעים היינו להגיע לכוון הארץ. וגם אנו משפילים עצמנו כדי שהברכה תחול עלינו וכפי שהסביר רבי יונתן אייבשיץ שכורעים לומר שאדם יכול להגיע לקב"ה רק לאחר שהגיע לעפר.

ויש להוסיף שגם ברכת ה' היא מקרבת ה' ולכן ככל שיהיה אדם שפל היא תחול ביתר שאת.

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ

כל הודאה שאנו מודים אפילו שבאה ע"י שליח עיקר ההודאה היא לך.

שְׂאֵתָה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ

זו הודאה על שלטון ה' עלינו כי בכוחו ורצונו למלא את כל מחסורינו ובשלטונו עלינו הוא גם נותן לנו את כל צרכינו. ועוד יש כאן הודאה מיוחדת על שלטון הקב"ה שאינו כשלטון בשר ודם כי שלטון בשר ודם הוא או בשביל עצם השלטון או כדי שיהיה סדר וחוק על הנשלטים. אבל שלטון ה' מטרתו

קרבת האדם אל ה' ולכן בשלטון כלול השגחה ונתינת כל צרכי האדם שניתנים לו בהתאם להתקרבותו לה' נמצא שעצם השלטון הוא הכלי לקרבת ה' ועל זה אנו מודים שאתה הוא אלוהינו כלומר השולט עלינו.

וְאֵלֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ

והנהגה זו החלה כבר מימות אבותינו היינו דבר קבוע ומבוסס. והנהגת אותם בחסד וברחמים. וגם מוזכר פה זכות אבות שהבטחת לאבות שתטיב עם בניהם.

לְעוֹלָם וָעֶד

והנהגה זו תימשך לתמיד.

צוּר חַיִּינוּ

אתה החוזק והיסוד של חיינו. כלומר מצב האדם בטיבעו שהוא שברירי ומכל צרה וטרדה יכול להישבר ומה שמחזיק אותו הוא הקב"ה.

מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ

הישועה שלנו היא מהקב"ה אלא שיש עלינו מקטרגים שמונעים את הישועה והקב"ה בעצמו מגן עלינו מפני המקטרגים בנוסף לעצם הישועה שאתה מושיע אותנו.

אֵתָה הוּא לְדוֹר וָדוֹר

כפי שמצינו בכל דור ודור. בדור האבות אצל אברהם שאמר לו אל תירא אנוכי מגן לך שאברהם חשש שיענש בגלל שהרג הרבה אנשים במלחמת ארבעת המלכים. וביוצאי מצרים היה קטרוג על עם ישראל בים סוף שאמר

שרו של מצרים הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה ולא שמעת לקטרוג. וכך בכל דור ודור.

נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ

נודה לך בינינו לבין עצמנו בליבנו ובפינו, ונספר תהלתך לאחרים כדי לפרסם טובך וכדי שימשכו גם הם אחריו כמו שנאמר בתהילים [מ' יא'] "צדקתך לא כיסיתי בתוך ליבי, אמונתך ותשועתך אמרתי, לא כיחדתי חסדך ואמתך לקהל רב" וכך פירש את הפסוק "המצודות" הצדקה שעשית עימדי לא כיסיתי בליבי מלהודיע ברבים, אמנותך וכו' לא "כיחדתי" לא מנעתי מלספר חסדך לקהל רב כדי להמשיך ליבם אחריו. כלומר יש נטייה לאדם להתכחש לחסד שקיבל מהזולת וגם מה' ויותר קשה לו להודות בפרהסיא ז"א שהיה בצרה והיה חדל אונים ונושע שלא בכוחותיו

עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ

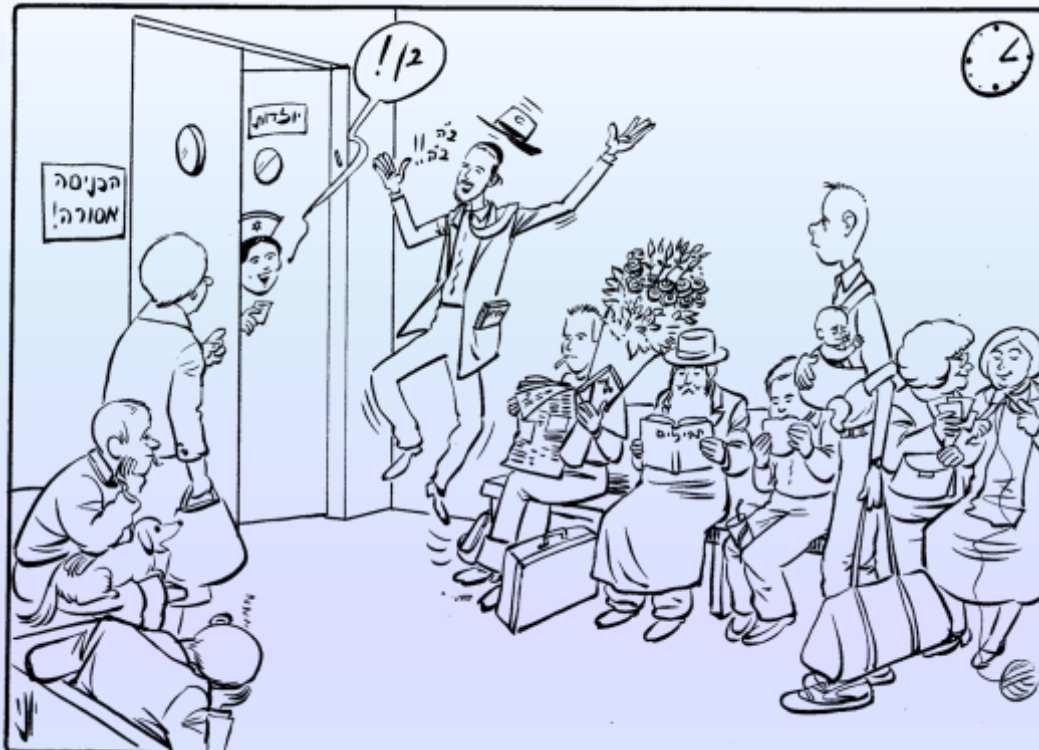
ההודאה הראשונה והבסיסית היא עצם החיים שמכוחם אנו פועלים ומקוים. ונאמר כאן לשון מסורים לזכור שהחיים מסורים ביד ה' ואין לנו כל שליטה עליהם ולהודות עליהם מידי יום כמו שמקבלים משהו חדש.

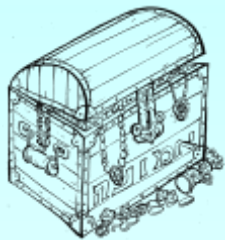
וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקֻדוֹת לָךְ

על חיינו אלה החיים הגשמיים ועל נשמותינו הם החיים הרוחניים קיום המצוות לימוד התורה והתפלה והחסד. ובחיים הגשמיים נקט לשון מסורים ובחיים הרוחניים נקט לשון מופקדים, כי הגוף אין לו המשך וקיום וסופו להתכלות ולא ישאר ממנו כלום לאדם לאחר פטירתו מן העולם. אבל הנשמה שהיא נצחית תישאר לנצח נמצא שהיא שייכת לאדם או יותר נכון היא האדם, ובזה שייך לשון פיקדון אצל ה' שלוקחה אליו לתת דין וחשבון אבל נשארת לנצח כאדם. ואנו מודים שהנשמה מופקדת ביד ה' כי ע"כ היא קרובה לקב"ה ומקימת תפקידה.

וְעַל נַפְשֵׁךְ שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ

מצינו לשון ניסים כאשר נעשה שינוי טבע גדול כמו בקריעת ים סוף ובמעבר ארנון על גבול מואב שההרים זזו ונדבקו זה לזה והרגו את האמוריים. ושם מביא רש"י לשון נס על הפסוק את והב בסופה וכו' שכשם שמספרים על ניסי ים סוף יש לספר בניסי נחל ארנון. וא"כ צ"ב מה הכוונה על ניסך שבכל יום עימנו הרי לכאורה בימינו אין ניסים בכל יום אלא לעיתים נדירות, וניסים כמו קריעת ים סוף אין בכלל בימינו. ונראה לומר שהמושג נס הוא יחסית להנהגת ה' הקיימת בכל דור. בדור המדבר יוצאי מצרים, שכל הנהגתו הייתה ע"י ניסים היינו ניסי יציאת מצרים המן, הבאר, מתן תורה. אבל ניסי ים סוף ונחל ארנון רק הם נחשבים לניסים ואכן מצינו בשירת הים "שמעו עמים ירגזון" וכו' מה שלא נאמר על שאר הניסים כגון מכות מצרים. ולכן בתקופות אחרות כולל תקופתנו שאין בהם הנהגה ניסית ויש הסתר פנים א"כ עצם הקיום הוא הנס של התקופה. לדוגמא חוינו על בשרינו מצב שאדם פחד לצאת לרחוב מחשש אמיתי שיתפרק לחתיכות פשוטן כמשמעו והפחד היה אמיתי כי היה זה מעשה שבכל יום. או חוינו מדינה שלמה על גיבוריה והאמיצים שלה אחוזת בעתה מסתתרת תחת ניילונים ושאר דברים בטלים. וזה הנס הגדול שמצב זה אינו קיים כעת כי מה הפסיק אותו ומה גורם שלא יתחדש ממקום אחר שהרי אנו ככבשה בין שבעים זאבים ובהנהגה כללית של הסתר פנים ויחסית למצב זה עצם קיומנו הריהו נס ממש כמו קריעת ים סוף ליוצאי מצרים ואנשי דור המדבר. ונס זה מרחש כל יום. וכמו ניסים אלו בעיני הכלל יש גם ניסים בעינינו הפרט מצבים קרו וחלפו או שלא התרחשו כלל.

מרגליות שאול

חידושים ומכתבים מגדולי הדור מתוך כתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל

הלכות שבת

סימן ש"י [המשך]

סעיף י' הגר"י קנר שליט"א

ק"ל דבסיס לדבר האסור אסור ואי הוה בסיס גם להיתר הר"ז מותר. והנה נהוג שבחנוכה שמים הנרות על מגש עם חלה כדי שיוכל אח"כ לטלטלה. ויש לדון דבסי' רס"ה איתא מנורה עם נרות שמן אסור ליגע בה שמא יזוז ויכבה. ולפ"ז כיון דבבהשמ"ש היה אסור לטלטל את המגש מחמת איסור כיבוי, איתקצאי לכולי יומא ורק בנרות מוצק דמותר ליגע לפי שאין שמן מהני. מיהו בסימן רע"ז במ"ב סק"ח כותב שנרות שמן המונחים על השולחן מותר ליגע בזהירות. ויש לחלק דשאני מנורה שהיא תלויה ומתנדנדת לבין שולחן ולפ"ז במגש מותר.

סימן ש"י"ג

סעיף ו' הגר"י קנר שליט"א

יש לדון בהיה הפסקת מים בעש"ק למשך שמונה שעות עד שקיעת החמה ואז פתחו שוב את המים והעירייה חילקו במכליות מים והיו שפתחו את המכסה של הניאגרה ושמו שם מים בפנים. והשאלה האם מותר בשבת לשים את הכסוי של הניאגרה בחזרה. ונראה שאסור, דק"ל בסימן ש"ג ס"ו במטה של פרקים דאסור להחזיר ולהדקה משום בונה, ובמג"א ובט"ז שם מקשים איך אפשר לפתוח כיסוי כלי שמתפרק, ותי' כיון שעומד לפתוח ולסגור מותר. ולפ"ז כאן שאין דרך לפתוח ולסגור אסור. ויש לדון עוד שיהא אסור אפי' לשימם באופן רפוי דבחז"א סימן נ"א כותב שבכיסוי קרקע אפי' ברפוי אסור. מיהו התם איירי שדרכו לכסות רפוי וכאן אין הדרך לכסות רפוי. מיהו יש להסתפק האם הכיסוי של הניאגרה יהא מוקצה דק"ל בספסל של ג' רגלים שנשמטו ב' שהיו מוקצה דחיישינן שמא יתקע ולפ"ז גם כאן י"ל שהיו מוקצה שמא יחבר. מיהו י"ל שרק בספסל שאינו ראוי לשימוש חיישינן שמא יתקע

משא"כ כאן הרי יכול להשתמש בניאגרה גם בלא הכיסוי וצ"ע.

סעיף ו' הגר"י קנר שליט"א

בסימן ש"ג יש נידון בכוס שלפרקים ד"א דמותר להרכיבו וי"א שאסור להרכיבו אפי' שהוא רפוי. והט"ז והמג"א פ' שאם מחברו ע"י הברגה הר"ז אסור. ומקשים איך מותר לכסות כלים במכסה מתברג ותי' דכיון שרגילים לפתוח ולסגור מותר. והגר"ז פירש בכוונתם שהכל תלוי כשפותחים וסוגרים תמיד שאז לא חשיב בונה, ובחז"א או"ח סימן נ' פירש דשאני מכסה כלי שכל השימוש בכלי הוי רק כשזה פתוח וכשהמכסה סגור א"א להשתמש בו דאז אמרינן דהמכסה לא הוה חלק מהכלי אבל אם יוצרים עי"ז כלי אפילו ברגילות כל היום אסור. ויש בזה נפק"מ להלכה בבקבוק של תינוק שבשוליים שלו יש מכסה שיכולים להסירו ע"י הברגה והמטרה בזה שיהא יותר קל לנקותו. והשאלה אם מותר בשבת לפתוח ולסגור. ונראה שלפי הבנת הגר"ז מותר לסגור ההברגה שכיון שרגילים תמיד לפתוח ולסגור מותר אך להחז"א הר"ז חשש דאורייתא לפי שכיון כשסוגר למטה יוצר בבקבוק שיכולים להשתמש בו ע"י הפקק העליון.

סימן ש"ד

סעיף ו' הגר"ש גלבר שליט"א

שאלתי להגר"ש גלבר שליט"א מיכל של פטל הסגור בפקק שיש לו שלשלת שבשביל לפתחו צריך לקרוע את השלשלת. ואמר לי שזה תלוי בנידון אם מותר לפתוח פקק של בקבוק פלסטיק בשבת דאינו יוצר עכשיו כלי דזה כבר מוכן מקודם וה"נ הכא.

סימן ש"ז

סעיף א' הגר"נ גולדברג זצ"ל

בפרשת שלח פרק ט"ו פסוק ל"ח כתוב ועשו להם ציצית. ק"ל שאין עושין ציצית בשבת. הט"ז באו"ח סימן ש"ז כותב דקשר אם הוי של קימא או לא

אינו תלוי בסוג הקשר אלא במחשבתו, ואם דעתו להתיר ביומו קשר של גמלים הוי אינו של קימא ומותר. והביאה"ל שם מקשה עליו לפ"ז מ"ט אין עושים ציצית בשבת, שיקשור הציצית ויחשוב להתירו במו"ש, ולכן חולק וס"ל שלא תלוי במחשבתו אלא בסוג הקשר, וסוג הקשר הוי של קיימא. וכעין הט"ז יש בתשובות אבני נזר או"ח סימנים קפ"ג קפ"ד קפ"ה דבערובין צה א' איתא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג בד"א בישנות אבל בחדשות פטור ושם צ"ז איתא שחדשות היינו שאינם מקושרות שאז אינו יכול להכניסם לפי שיצטרך לקושרם שיהיה על זה שם מלבוש ואסור לקשור, ותוס' מביאים דר"ת הקשה לרבינו אליהו דס"ל בתפילין דצריך בכל יום להתיר ולקשור את התפילין, א"כ אפי' בחדשות שאין להם קשר יקשרם ולא הוי קשר של קיימא כיון שמדין תפילין צריך להתירם מחר ולכן ס"ל לר"ת שא"צ להתיר ולקשור התפילין בכל יום. ובשיטת רבינו אליהו תירץ בהגהות מרדכי חולין ט' דכיון שכתוב וקשרתם והיינו שצריך לקשור ולהתיר בכל יום, יש גזיה"כ שאפילו עומד להתירו במעל"ע חשיב לגבי תפילין קשר של קימא דאל"כ חסר

בוקשרתם, ולר"ת לכאורה קשה כנ"ל שאפילו אין בהם קשר יקשרם ויחשוב להתירם במו"ש דהוי קשר שאינו של קיימא דמותר, ותירץ האבני נזר דר"ת ס"ל שבקשר של תפילין צריך שיהא של קיימא ואם זה לא של קיימא פסולים התפילין, וא"כ א"ש שאם יחשוב להתירם במוצ"ש פסולים התפילין ולא הוי דרך מלבוש, ולכן הוא כות' בסוף תשו' קפ"ג והני דנסבי תפילין של אחרים ומשנים הקשר לפי מידת ראשם לאו שפיר עבדי דהבעלים ישנו אח"כ הקשר לפי מידת ראשם נמצא דקשר ראשון לא הוי של קיימא, מיהו המ"ב לא חייש לזה דהא לא ס"ל כהט"ז שתלוי לפי מחשבתו אלא לפי סוג הקשר, וא"כ יש תירוץ פשוט מ"ט אסור לקשור תפילין ע"ד להתיר ביומו וא"צ להגיע לתירוץ האב"נ. ובעצם קושית האב"נ, והביאה"ל לשיטת הט"ז י"ל דכיון שכל מה שדעתו להתיר בשעת הקשירה הוא שבביל שלא יהיה איסור קושר וכשחושב זאת מותר לקשור א"כ לא יתירנו אח"כ, ולכן חשיב שאין דעתו להתיר. ודוגמא לזה יש בב"מ ל' דאיתא לגבי פרה אדומה עלה עליה זכר פסולה. ומקשים תוס' מ"ט הא לא ניחא ליה שתיפסל פרה שדמיה מרובים שבביל דבר מועט כזה ותירצו שאם היתה כשירה הוי ניחא ליה לכן פסולה.

עובדות דרבי לוי

עובדות והנהגות מהגאון הצדיק רבי לוי הכהן רבינוביץ זיע"א, מחבר ספר 'מעדני השלחן' ושא"ס

מאת בנו הגאון רבי אלחנן הכהן רבינוביץ שליט"א, ראש כולל 'מעדני השלחן', מח"ס 'מועדי קדשיך' ושא"ס

באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א [חלק מהדברים מטיב המעשיות]

בתמונה: הרבנים הנ"ל בכותל המערבי

פרק אחרון - ענינים שונים

עח) ליל ראש השנה (תש"ס) אמר לי אאמו"ר ברכת "בורא פרי העץ" אני אומר על התפוח. כי ה"תמרים" לא נמצא על השלחן כשאומר "בורא פרי העץ", על התפוח בדבש. ובשעת הברכה חושב מה שיביאו לשלחן מ"פרי העץ", פוטר בברכה זו.

וה"רימון" היה אוכל בליל ב' דראש השנה, והתכוין על זה בברכת שהחיינו בקידוש היום.

צח) הנהגת אאמו"ר בשבת לפני היאצ"ט של אביו, הגה"ח רבן גמליאל זצ"ל, פרשת צו פרשת פרה (י"ח אדר ב' תש"ס).

קבלת שבת ומעריב לא התפלל לפני העמוד, ואמר לי שלא מכיר הניגונים של בית הכנסת בתי אונגרין.

ש"ק שחרית בבתי אונגרין, היה החזן עד שוכן עד, ואח"כ מוסף.

קיבל מפטיר, ולכן ביקש ממני, שאבוא להתפלל שם, שחשש אולי הוא יהיה כהן יחיד, והקהל לא מרוצה שייצא מבית הכנסת, ולא יהיה כהן לקריאת התורה.

הגבאי מכר "מפטיר" ואמר "חמש שקל מפטיר", ואאמו"ר ענה "עשר שקל", ואמר אחד "עשרים שקל" והגבאי אמר להוא, שיש לאאמו"ר מפטיר, והמשיך הגבאי שוב לומר "עשר שקל מפטיר", ונשאר המפטיר אצל אאמו"ר. ולמחרתו אמר לי אאמו"ר, ששילם עשרים שקל, כיון שהיה הוה אמינא להקדש, להרויח עוד עשר שקל.

מעריב מוצאי ש"ק פרשת צו (אור ליום י"ט אדר ב'), התפלל בבתי אונגרין, והיה החזן.

צט) הנהגת אאמו"ר ביום היאצ"ט של אביו. ליל היאצ"ט (אור ליום ד' שמיני כ"ב אדר ב' תש"ס), "מעריב" היה חזן בכולל חסדי דוד. וכן למחרתו ב"מנחה" היה החזן בכולל חסדי דוד.

יום היאצ"ט של אביו, שחרית ניגש בבתי אונגרין לברכות, ואמר הכל עד אחרי איזה מקומן, ואמר קדיש דרבנן, וביקש ממני שאהיה חזן עד "ישתבח".

אחרי שגמר שמונה עשרה בלחש, הלך ליטול ידיו לנשיאת כפיים, אפילו שהיו אנשים שעמדו בתפלת שמונה עשרה מהצדדים.

אחרי קדיש תתקבל, אמר לי שאגש להיות החזן, כיון שקשה לו לעמוד כ"כ הרבה זמן.

"ברכו" של "עלינו", רמז להרה"ג ר' דוד אייכלער (שליט"א) [ז"ל, נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"א] שיאמר, ואמר לי אח"כ שלמעשה, הוא נותן לו כל שנה להיות חזן, מ"אשרי ובא לציון", שיש לו יאצ"ט של זקינו הרב מאיר אייכלר ז"ל (נלב"ע כ"ב אדר תש"ו), שאין מי שיתפלל עליו, והשנה שכחתי, ונזכרתי רק לפני עלינו.

ק) יום היאצ"ט של אביו (יום ד' שמיני כ"ב אדר ב' תש"ס) נסענו להר הזיתים לציון אביו הגה"ה רבן גמליאל זצ"ל (חלקת וואהלן, אמצעי), וגם היה "שלושים" למחותנת של אאמו"ר (חמותו של אחי הגדול הרה"צ המקובל שליט"א) מרת נעכא סאסא ע"ה אברהם (חלקת ספינקא, נלב"ע כ"ב אדר א' תש"ס).

אח"כ עמדנו עם הרכב (בחלקת וואהלן ישן), ליד הקבר של זקנינו הרב הגאון רבי מנחם מנדל דודזון זצ"ל (סז), שהיארצייט שלו הוא הערב (יום ה' שמיני כ"ג אדר ב', נלב"ע תרמ"ג), ואמרתי לאאמו"ר שיאמר קדיש ברכב, ואמר אם לא אומרים תהילים אי אפשר, ואמרנו "שיר המעלות ממעמקים" ואמר קדיש בעמידה, ופניו לקבר, ולהר הבית.

קא) ש"ק לפני יאצ"ט אמו (פרשת האזינו ח' תשרי תש"ס) התפלל בבתי אונגרין, וקיבל "מפטיר" ו"מוסף".

מעריב מוצש"ק (ליל היאצ"ט), התפלל בבית הכנסת בתי נייטין, ואמר קדיש אחרי "עלינו", ואחרי "לדוד ה' אורי וישעי", כמנהג אשכנז שאומרים "לדוד ה' אורי וישעי" אחרי מעריב.

ושאל אולי עושים "קידוש לבנה" כדעת הלבוש לקדש הלבנה לפני יום הכיפורים, ושמח לשמוע שהם נוהגים כך.

ואמר לי שב"קדיש" אחרי קידוש לבנה, חשב גם על מרת חנה ברכה לפלר ע"ה (בת הרה"צ רבי דוד בטלמן ז"ל), שעדיין תוך השנה לפטירתה (נלב"ע ו' שבט תשנ"ט), ואאמו"ר אמר קדיש עליה.

קב) בשיעור הקבוע בספר "חפץ חיים" בליל היארצייט לנכדיו, לפני שהתחיל הלימוד ב"חפץ חיים" אמר לע"נ אמי וכו', וגם לפני שהתחיל ללמוד "במסכת אבות" אמר כך.

קג) ערב יום הכיפורים (תש"ס) יום היאצ"ט של אמו ע"ה, שחרית התפלל בבתי אונגרין, סליחות אמר הרה"ג ר' ישעי' בלויא ז"ל (יום היאצ"ט של אמו ע"ה), ולתפלת שחרית עשו מנין נוסף בחדר החיצון, ושם התפלל ר' ישעי', ואאמו"ר התפלל בבית הכנסת, וביקש ממני שאני אתפלל עד ישתבח.

קד) אאמו"ר הגה"צ זללה"ה עבר טיפול רפואי (פוליפ בקיבה), ביום ד' יתרו י"ט שבט תש"ס, והבטחנו בס"ד כשיצליח הטיפול, נעשה סעודה ביום שלישי, לטובת נשמת רבי "הושע בן בארי". והסעודת הודאה היה בכולל "חסדי דוד" ביום ג' תרומה, ב' אדר א' תש"ס (בדיוק ביום פטירתו, לעתיד, נלב"ע אחרי חמש עשרה שנה, ב' אדר תשע"ה).

ובתוך הסעודה אמר הרה"ג רבי בן ציון קוק שליט"א (מח"ס ציוני הלכה) [כהיום רבם של קהילת אבי עזרי פתח תקוה], את דברי אבן עזרא, על

הפסוק (שמות כ"א, י"ט) "ורפא ירפא" ודרשינן בגמ' (ב"ק דף פ"ה ע"א) "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות", לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ. רק כל חולי שהוא בפנים בגוף, ביד השם לרפאתו, וכן כתוב (איוב ה', י"ח) "הוא יכאיב ויחבש" (עכ"ל אבן עזרא), היינו שלרופא יש רשות לרפאות, דוקא הדברים שנראים בחוץ, כגון פצע וכדומה, אבל הדברים הפנימיים בתוך הגוף, על זה אין רשות לרופא לרפאות, רק תפלה מהשי"ת. והוסיף אאמו"ר, זה היה בזמנו, שלא היה "שפיגל" (צילום רנטגן), אבל כהיום שיש שפיגל (צילום רנטגן), נחשב הדברים הפנימיים, כמו הדברים החיצוניים.

והוסיף אאמו"ר מעשה שהיה אצל הרה"צ רבי שמואל דייטש ז"ל (נלב"ע ח' חשון תש"ד), שלא רצה לעשות שפיגל (כך קראו אז לצילום רנטגן), ואמר לו ד"ר פלק שלזינגר ז"ל (נלב"ע ד' אלול תשכ"ח), ר' שמואל, עד שיצא הפרי מגדים יכלו ללמוד שלחן ערוך בלי הפמ"ג, אבל אחרי שיצא הפמ"ג, אי אפשר ללמוד השו"ע בלי הפמ"ג.

כך הוא ברפואה. עד שלא יצא השפיגל (צילום רנטגן), יכלו לרפאות בלי זאת, אבל אחרי שיצא השפיגל (צילום רנטגן), אי אפשר לרפאות בלי לעשות שפיגל (צילום רנטגן).

קה) הגאון הצדיק רבי דוד בהר"ן זצ"ל, היה נוהג לומר על מה שאמרו חז"ל (נדה דף ע"ג ע"א) "תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא", לפי הכלל שבידינו בכל מקום, ש"מכלל הן אתה שומע לאו" (ספרי פרשת עקב י"א, י"ט, רש"י דברים י"ז, כ'), שכל מי שאינו שונה הלכות בכל יום, הרי שמובטח לו שאינו בן עולם הבא, והדברים נוקבים.

והוסיף אדוני אבי מורי ורבי זצ"ל, שלכאורה קשה, אם ראוי אדם זה לשכר "עולם הבא", הרי כבר יטול שכרו משלם, גם אם לא ילמוד הלכות כל יום, אלא בהכרח שמדבר כאן באדם, שבגין התנהגותו אין הוא ראוי להיות מנוחלי עולם הבא, ואף על פי כן, בזכות היותו 'שונה הלכות', יזכה בזה לחיי עולם הבא.

קז) "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו" (תהלים ג', א'). בגמ' ברכות (דף ז' ע"ב) מקשינן "מזמור לדוד" קינה לדוד מיבעי ליה (מן הראוי היה לומר "קינה לדוד", דהרי ברח אז מאבשלום בנו), אמר רבי שמעון בן אבישלום, משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב, קודם שפרעו (לפני ששילם), היה עצב, לאחר שפרעו שמח (שאין לו כבר חוב). אף כן דוד, כיון שאמר לו הקב"ה (שמואל ב. י"ב, י"א) "הנני מקים עליך רעה מביתך" היה (דוד) עצב, אמר שמא עבד או ממזר הוא (שיקים ה' עלי), דלא חיים עליה (שלא ירחם עלי), כיון דחזא דאבשלום הוא, שמח (אמר סתם ברא, דרחים על אבא, עין יעקב שם סימן ל"ה) בפשטות, כל בן מרחם על אביו), משום הכי אמר מזמור (עכ"ד הגמ').

ואמר לי אבי מורי (שליט"א) [זצ"ל], דאפשר לומר פירוש נוסף, דוד ראה שבנו מרד בו, והיה מאוד שבור מזה, ורצה לחזק את עצמו, התחזק לזמר לעצמו, להחזיק את עצמו מצרתו, ולזה אמר "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו" שזמר זה, היה דוד מזמר, בעת בריחתו, כדי לחזק עצמו, דכן הוא המציאות, שזמר מחזק לב אדם מכל הצרות שיש לו.

פירוש זה הדפיס אחי הגדול שליט"א, בספרו טיב התהילות (אייר תשנ"ט דף י"ט). ואמרתי לאאמו"ר, שמחר יוצא "טיב התהילות" מבית הדפוס, ומובא שם פירוש זה. ואמר לי אאמו"ר, פירוש זה חידשתי במאורעות תש"ח. ואמרתי זאת להרה"ג ר' אהרן קצינלנבוגען ז"ל, ונהנה מאוד מפירוש זה.

קח) בסעודת הודאה (בגבעת זאב) לאחותי מרת זלצמן תליט"א (אחרי שהיתה חולה מסוכנת, ונתרפאה), אאמו"ר דיבר דברי חיזוק. ולפני ברכת המזון, סיים בדברי הרמב"ם (סוף הלכות תענית פרק ה' הלכה י"ט), דאחרי שמבאר הארבע צומות, כתב וז"ל: כל הצומות האלו, עתידים ליבטל לימות המשיח. ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים, וימי ששון ושמחה, שנאמר (זכריה ח', י"ט) "כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי, וצום החמישי, וצום השביעי, וצום העשירי, יהיה לבית יהודה, לששון ולשמחה, ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו" (עכ"ל).

ופירש המלבי"ם (זכריה שם) "יהיה לששון ולשמחה" בתנאי אם "האמת והשלום אהבו", שאז (ע"י השלום) תהיה הגאולה שלימה, ויחדלו דברי הצומות וזעקתם (עכ"ל), ואז יתהפך הימים לששון ולשמחה.

וכיון שנתאספו כאן כל המשפחה, לסעודת הודאה, על אחת מהמשפחה, דבר זה הוא "אמת ושלום אהבו", ובזכות זה יבוא משיח.

קט) בקידושא רבא (לאופרוף של נכדו), אמר: מצאתי היום ראיא, מדברי הצבי לצדיק (להרה"ק רבי צבי אלימלך שפירא, אדמו"ר מבלאזוב) ששלושה אנשים פשוטים, יכולים להבטיח ברכות וישועות, והברכות מתקיימות.

והוסיף אאמו"ר, לפי זה כיון שקיי"ל (בכורות דף ל"ו ע"ב, רמב"ם הלכות שבועות פרק ו' הלכה ה', טור ושו"ע יו"ד סימן רכ"ח סעיף א') ששלושה הדיוטות, הוא במקום יחיד מומחה, להפר הנדר. א"כ יכולים ג"כ שלושה הדיוטות, להבטיח ברכות וישועות, והברכות מתקיימות.

קי) "אשרי מי שבניו זכרים" (קידושין דף פ"ב ע"ב), מוכרחים לומר שהכוונה על רוב זכרים, ולא על כולם, דהרי אם אין לאדם "בן, ובת" לא קיים מצות פרו ורבו (משנה יבמות דף ס"א ע"ה, רמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו הלכה ד', טור ושו"ע אבן העזר סימן א' סעיף ה'), ולא מסתבר לומר שהגמ' בקידושין חולקת על משנה והלכה זו, ולכך צריכים לומר שהכוונה על רוב בניו.

קיא) שמעתי מהרב ר' בן ציון אלפס ז"ל (מח"ס מעשה אלפס) שעמד על לשון הגמ' (קידושין דף פ"ב ע"ב) "אשרי מי שבניו זכרים, ואוי לו למי שבניו נקיבות", שהיה צריך לומר אשרי שילדיו או יוצ"ח בנים, ואוי לו למי שילדיו או יוצ"ח נקיבות.

רק אוי לו למי שבניו מתקשטות כנקיבות.

קיב) הלכתי עם אאמו"ר, לניחום אבלים על פטירת הרה"ח ר' אברהם יוסף וידער ז"ל (נלב"ע י"ז אייר תשס"א), ושמע שם שאיבד משפחתו, אשה וילדים בשואה.

ובדרך אמרתי לו שקיים הגמ' (יבמות דף ס"ב ע"ב) "לערב אל תנח" (קהלת י"א, ו'), רבי יהושע אומר, נשא אדם אשה בילדותו, ישא אשה בזקנותו (ע"כ), ואמר לי בגמרא מבואר על מי שהקים בנים בילדותו, עכ"ז יקים גם בזקנותו, אבל מי שאיבד משפחתו בילדותו, צריך בכפליים לקיים "לערב אל תנח".

קיג) תלמידו הרה"צ ר' ישראל משה לוינזון שליט"א, שאל לאאמו"ר מה הטעם ש"גדול העונה אמן יותר מהמברך" (ברכות דף נ"ג ע"ב), וענה לו, כיון שהוא מאשר זאת, שזה אמת.

קיד) בגמ' (כתובות דף ט"ז ע"ב) תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה, ובגמ' (שם דף י"ז ע"א) רב אחא מרכיב לה אכתפיה, ומרקד (היה מרכיב את הכלה על כתיפו, ומרקד). אמרי ליה רבנן, אנן מהו למיעבד הכי (שאלו אותו התלמידים, האם גם לנו מותר לעשות כן), אמר להו (ענה להם רב אחא), אי דמיין עלייכו ככשורא, לחיי (אם הכלה דומה בעיניכם, כאילו היא קורה, שאין אתם מהרהרים בה, אתם יכולים לנהוג כך), ואי לא, לא (אסור לעשות כן).

שמעתי מאאמו"ר, שהרה"צ רבי דוד בטלמן ז"ל, סיפר לו, על אחד שקיים גמרא זו, שרקד עם הכלה על כתיפו, ושאלו אותו היתכן, וענה להם, הלשון בגמרא זו "דמיין עליי ככשורא", הכלה נחשבת בעיני כאילו היא קורה, ענה לו "לחיי" זאלסט אזוי לעבין, אויב סי אמת אזוי (שתחיה אם אתה אומר אמת). בלשון הגמ' "לחיי", פירושו "טוב ויפה", אבל בלשון הקודש "לחיי" הוא "לשון חיים"

והראתי לאאמו"ר את דברי הבן איש חי (בספרו בן יהוידע כתובות דף י"ז ע"א ד"ה רב אחא) וז"ל: "רב אחא מרכיב אכתפיה", נראה ודאי, שהיתה יושבת על כסא, והוא מרכיב הכסא, על כתיפו ומרקד, באופן שלא היה נוגע גופה בגופו כלל, וזה פשוט וברור (עכ"ל).

ונהנה ואמר, טוב מאוד לפרש כך, דברי הגמ', כדי שלא נבוא לעשות כמותם. אנחנו יודעים שחכמי הגמרא, יכלו לעשות זאת, ולנו אסור. בפשטות הגמרא הוא כפשוטו, אבל מי שחושב שמה שלהם היה מותר, גם לנו מותר, להם צריכים לפרש כדברי הבן איש חי.

ושמעתי מאאמו"ר, שלמד עם קבוצה מאחינו ספרדים, והסביר להם הפסוק (בראשית כ"ט, י"א) "וישק יעקב לרחל", כמו שהספרדים עושים עם היד עד הפה, ותו לא, הרה"ג רבי הלל שלזינגר ז"ל, אמר לו זאת בשם המלבי"ם ולא מצא זאת במלבי"ם, אבל להם זה היה פירוש טוב.

מחודדים בפיך

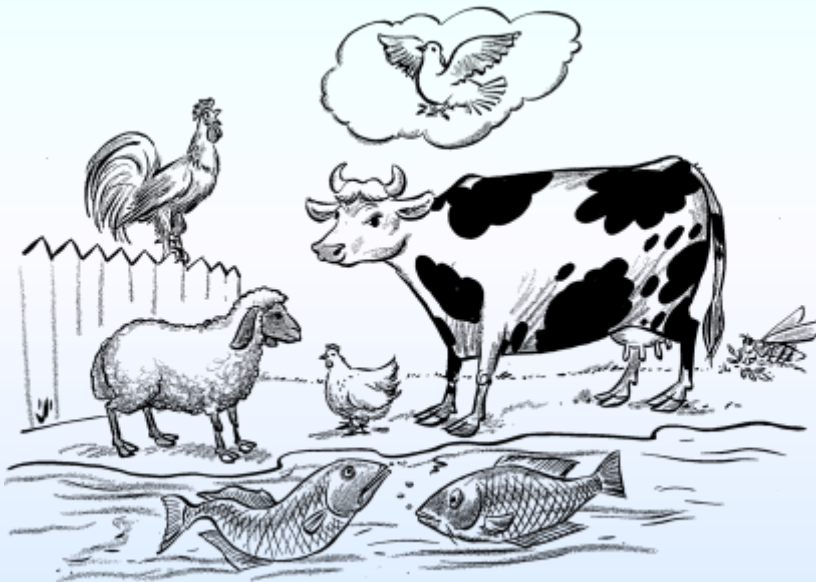
חידון לשולחן השבת על פרשת השבוע א הרב הגאון מנחם אלינגר שליט"א

חידון לפי סדר א-ב

- א. אותם יש לשרוף (יב, ב)
ב. הגורם לאכילת בשר (יב, טו) כינוי למדיחים (יג, יד)
ג. מול מקום זה, היו ההרים (יא, ל)
ד. בצבי, אינו צריך כיסוי (יב, טז)
ה. מצוה, בעת שחרור עבד (טו, יד)
ו. "ותקח משכון" בלשון התורה (טו, ו)
ז. מהחיות הטהורות (יד, ה)
ח. מפריס פרסה ולא מעלה גרה (יד, ח)
ט. שנים היכולים לאכול בשר בשעריך (יב, כב)
י. מהעופות הטמאים (יד, טז)
כ. ביטוי בעיר הנדחת כבקרבן עולה (יג, יז)
ל. לשון התורה, באיסור שריטה בכלי (יד, א)
מ. אסור לאכול "בשעריך" (יב, יז)
נ. חייב מיתה (יג, ו)
ס. פניתם- נטיתם (יא, כח)
ע. אסור לעשות בכל מקום (יב, יג)
פ. מהעופות הטמאים (יד, יב)
צ. מהחיות הטהורות (מוזכר כמה פעמים בפרשה) (יד, ה)
ק. מסימני הטהרה בדג (יד, ט)
ר. מהעופות הטמאים (יד, יג)
ש. פעם ב"שבוע" (טו, א)
ת. לא תעשה למסית (יג, ט)

חידון מחודד

- איך היו השבטים שתפים בבנין בית המקדש.
- אחד משבעה, שנימז בשפיכה.
- מברך ברכת פהנים מרחבת ולוקה.
- מלים נרדפות, אשר המרחק ביניהם הוא "שמים וארץ".
- את מי מהרוגי ב"ד הורגים באמצעות חץ וקשת.
- מיהו "הרופא" שעלינו לשקצו.
- איך מבשלים "גדי של תבואה".
- מנין שצריך לעזור לאדם למצוא שדוך.
- מתי עושים תכשיט מענבים.

אודות הקובץ וזכויות יוצרים

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבוע, ומופץ בעיקר בדוא"ל, ובו י"ט מדורים: **מדורי ההלכה והעיון:**

- א. מדור 'אורות אילת השחר', ובו עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל אילת השחר זצוק"ל [מהספר 'כאיל תערוג'].
- ב. מדור 'דובבות שפתי חיים', ובו שו"ת ממרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל, מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרב הגאון מתתיהו גבאי שליט"א. באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרב הגאון גמליאל רבינובויץ שליט"א.
- ג. מדור 'מתיקות התורה', ובו חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, משולחנו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א [מלוקטים מתוך סדרת הספרים 'חשוקי חמד' בהסכמתו].
- ד. מדור 'אוצר היסודות והחקירות', ובו חקירות ויסודות מרבותינו ראשי הישיבות, ושאר מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה' בעריכת יהושע לינטופ.
- ה. מדור 'מרגליות שאול', ובו חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל. ישר כח לבני משפחתו שיבדלחט"א, ולרב הגאון מרדכי שמחה ברנט שליט"א.

מדורי הפרשה:

- ו. מדור 'אוצרותיהם אמלא', ובו פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא', מדרשותיו של מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א.
- ז. מדור 'פניני פרשת השבוע', ובו פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע', מאת מגיד השיעור הרב הגאון אשר קובלסקי שליט"א.
- ח. מדור 'עשרה מי יודע', ובו קושיה בעניני הפרשה עם עשרה תירוצים, מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה' [וכל הזכויות שמורות להם], בעריכת יהושע לינטופ.
- ט. מדור 'שמחת התורה', ובו שו"ת נוסף בעניני הפרשה, מתוך כתבי הרב הגאון יהודה שמחה סטורץ שליט"א.
- י. מדור 'שלום לאוהבי תורתך', ובו שו"ת נוסף בעניני הפרשה, מתוך כתבי הרב הגאון שלום חזקיה שליט"א.
- יא. מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים', בעריכת הרב הגאון ברוך רובין שליט"א.
- יב. מדור 'סיפור ושאלה בצידו', לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד'. פתרון החידה יובא בשבוע שלאחר מכן.
- יג. מדור 'מחודדים בפיך', ובו חידות לפרשת השבוע, מאת הרב הגאון מנחם אלינגר שליט"א.